

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KAMBIYO SENETLERİNDE CEZA NORMLARININ
GÜVENCE FONKSİYONU**

Yüksek Lisans Tezi

**ASLI DEMİRDOĞAN
0750Y43101**

İstanbul, Haziran 2009

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KAMBIYO SENETLERİNDE CEZA NORMLARININ
GÜVENCE FONKSİYONU**

Yüksek Lisans Tezi

**ASLI DEMİRDOĞAN
0750Y43101**

DANIŞMAN: Prof. Dr. Kayıhan İÇEL

İstanbul, Haziran 2009

Öz

Tez çalışmasında kambiyo senetlerinde ceza normlarının güvence fonsiyonu ele alınmıştır. Kambiyo senetleri kıymetli evrakın bir türü olup sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Kambiyo senetlerinde şekil şartlarına uyulmaması halinde senet kambiyo niteliğinde değildir. Özel olarak düzenlenerek, ticari hayatta çok sık uygulanan kambiyo senetleri ile bir suç işlenmesinin, kambiyo senetlerine duyulan güveni sarsacağından dolayı bir yaptırıma bağlanması ve duyulan güvenin sağlanması için, ticari hayatta bu senetlerin kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu çalışmada kambiyo senetlerinin niteliği, tarihçesi, kambiyo senetlerinde ehliyet, kambiyo senetlerinin çeşitleri, poliçe kavramı, şekil şartları, poliçenin şekil şartlarının eksikliği halinde hukuki durumu, bono kavramı, bononun şekil şartları, bononun şekil şartlarının eksikliği halinde hukuki durumu, çek kavramı, çekin şekil şartları, çekin şekil şartlarının eksikliği halinde hukuki durumu, poliçe, bono ve çek ile işlenebilecek suçlar ile çek ile işlenebilecek suçlar ve yeni Çek Yasası Tasarısı ve bunların güvence fonsiyonu incelenmiştir.

Abstract

In this thesis, indemnification function of penalty norms on bills of exchange is examined. The bill of Exchange is a kind of security and it is subject to strict formal conditions. In case of insufficiency on meeting those conditions, the bill does not have the property of Exchange. It is important to arrange these bills tied to enforcement since any malefaction on bills of exchange which are issued privately, would shake the reliance on them and it is crucial to extend the use of these bills accordingly. In this study, the quality of exchange bills, their types, trade bill concept, its history, their formal conditions, their legal status in case of insufficiency on meeting these conditions, bond concept, formal conditions of a bond, its legal status in case of insufficiency on meeting these conditions, the legal status of cheque in case of insufficiency on meeting these conditions, crimes that could be committed with trade bills, bonds and cheques and new Cheque Law Draft and their indemnification function are analyzed.

İÇİNDEKİLER.....	Sayfa No.
Özet (Abstract).....	III
İçindekiler.....	IV
Kısaltmalar.....	VIII

GİRİŞ.....	1
-------------------	----------

1.KAMBİYO SENETLERİ

1.1. Terimler.....	3
1.2. Kambiyo Senetlerine Özgü Nitelikleri.....	4
....1.3. Kambiyo Senetlerinin Tarihçesi.....	4
....1.4. Ehliyet Kuralı.....	6

2. KAMBİYO SENETLERİ ÇEŞİTLERİ

2.1.Poliçe

2.1.1. Genel Olarak.....	9
2.1.2. Poliçenin Zorunlu Şekil Unsurları.....	12
2.1.2.1. Poliçe kelimesi.....	12
2.1.2.2. Belli Bir Meblağın Kayıtsız Şartsız Havalesi.....	13
2.1.2.3. Ödeyecek Olan Kimsenin Ad ve Soyadı (Muhatap).....	15
2.1.2.4. Lehtar.....	16
2.1.2.5. Keşidecinin İmzası.....	17
2.1.2.6. Keşide Tarihi ve Yeri.....	18
2.1.2.7. Ödeme Yeri.....	20
2.1.3. Poliçenin İhtiyari Şekil Unsurları.....	21
2.1.3.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar.....	21
2.1.3.2. Kanunda Zikredilmeyen İhtiyari Kayıtlar.....	21
2.1.4. Caiz Olmayan Kayıtlar.....	22
2.1.5. Poliçenin Şekil Şartlarının Eksikliğine İlişkin Hükümler.....	22

2.2. BONO

2.2.1. Genel Olarak.....	25
2.2.2. Bononun Zorunlu Şekil Unsurları.....	27
2.2.2.1. Bono ve Emre Muharrer Senet Kelimeleri.....	28
2.2.2.2. Muayyen Bir Bedelin Kayıtsız Şartsız Ödeneceği Vaadi.....	28
2.2.2.3. Lehdar Gösterilmesi.....	29
2.2.2.4. Senedi Tanzim Edenin İmzası.....	30
2.2.2.5. Senedin Tanzim Edildiği Tarih ve Yer.....	30
2.2.2.6. Ödeme Yeri.....	31
2.2.3. Bononun İhtiyari Şekil Unsurları.....	31
2.2.3.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar.....	31
2.2.3.2. Kanunda Zikredilmemiş Olan Kayıtlar.....	32
2.2.4. Bononun Şekil Şartlarının Eksikliğine İlişkin Hükümler.....	32

2.3. ÇEK

2.3.1. Genel Olarak.....	34
2.3.2. Çekin Hukuki Mahiyeti.....	34
2.3.3. Çekin Zorunlu Şekil Unsurları.....	35
2.3.3.1. Çek Kelimesi.....	36
2.3.3.2. Muayyen Bir Bedelin Kayıtsız Şartsız Havalesi.....	37
2.3.3.3. Muhatabın Ad ve Soyadı.....	38
2.3.3.4. Ödeme Yeri.....	39
2.3.3.5. Keşide Günü ve Yeri.....	39
2.3.3.5.1. Keşide Günü.....	40
2.3.3.5.2. Keşide Yeri.....	41
2.3.3.6. Çeki Veren Kimsenin İmzası.....	42
2.3.4. Çekin İhtiyari Şekil Unsurları.....	43
2.3.4.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar.....	43
2.3.4.2. Kanunda Zikredilmemiş Olan Kayıtlar.....	43
2.3.5. Çeke Konamayacak Kayıtlar.....	44
2.3.5.1. Senedin Çek Olma Özelliğini Etkilemeyen Yasak Kayıtlar.....	44

2.3.5.2. Senedin Çek Olma Özelliğini Etkileyen	
Yasak Kayıtlar.....	44
2.3.6. Çekte Şekil Şartlarının Eksikliğine İlişkin Hükümler.....	44

3. KAMBIYO SENETLERİYLE İLGİLİ SUÇLAR

3.1. Poliçe Bono ve Çek ile İşlenebilecek Suçlar.....	46
3.1.1. Resmi Evrakta Sahtecilik Suçu.....	46
3.1.1.1. Suçun Tarihi Gelişimi.....	46
3.1.1.2. Yasal Düzenleme.....	47
3.1.1.3. Suç ile Korunan Hukuki Yarar.....	49
3.1.1.4. Suçun Faili.....	50
3.1.1.5. Suçun Unsurları.....	50
3.1.1.5.1. Suçun Maddi Unsuru.....	50
3.1.1.5.2. Suçun Manevi Unsuru.....	55
3.1.1.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	55
3.1.1.6.1. Teşebbüs.....	55
3.1.1.6.2. İştirak.....	56
3.1.1.6.3. İçtima.....	57
3.1.1.7. Suçun Yaptırımı.....	57
3.1.2. Dolandırıcılık Suçu.....	58
3.1.2.1. Suçun Tarihi Gelişimi.....	58
3.1.2.2. Yasal Düzenleme.....	60
3.1.2.3. Suç ile Korunan Hukuki Yarar.....	60
3.1.2.4. Suçun Faili.....	61
3.1.2.5. Suçun Unsurları.....	62
3.1.2.5.1. Suçun Maddi Unsuru.....	62
3.1.2.5.2. Suçun Manevi Unsuru.....	66
3.1.2.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	66
3.1.2.6.1. Teşebbüs.....	66
3.1.2.6.2. İştirak.....	67
3.1.2.6.3. İçtima.....	67
3.1.2.7. Yaptırım.....	68

3.2. Çek ile İşlenebilecek Suçlar.....	70
3.2.1. İhtara Rağmen Çek Defterini Geri Vermemek.....	70
3.2.2. Çekle İşleyecek Hesap Açtırma Yasağına Aykırılık.....	71
3.2.3. Yetkili Olmadığı Halde Çek Defteri	
Basmak veya Bastırmak.....	72
3.2.4. Karşılıksız Çek Keşide Etmek.....	73
3.2.4.1. Yasal Düzenleme.....	73
3.2.4.2. Suç ile Korunan Hukuki Yarar.....	76
3.2.4.3. Suçun Cezalandırılabilme Koşulları.....	77
3.2.4.3.1. Yasalarda Öngörülen Unsurları İçeren	
Bir Çekin Düzenlenmiş Olması.....	77
3.2.4.3.2. Çekin Belli Süre İçinde Muhatap Bankaya	
veya Takas Odasına İbrazı.....	79
3.2.4.3.3. Çekin Kısmen Yada	
Tamamen Karşılıksız Çıkması.....	83
3.2.4.4. Suçun Faili.....	86
3.2.4.5. Suçun Unsurları.....	91
3.2.4.5.1. Suçun Maddi Unsuru.....	91
3.2.4.5.2. Suçun Manevi Unsuru.....	92
3.2.4.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	93
3.2.4.6.1. Teşebbüs.....	93
3.2.4.6.2. İştirak.....	93
3.2.4.6.3. İçtima.....	93
3.2.4.7. Suçun Yaptırımı.....	95
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA.....	108

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı Geçen Eser
b. : Bent
BK : Borçlar Kanunu
C. : Cilt
E. : Esas
ETCK : Eski Türk Ceza Kanunu
f. : Fıkra
HD. : Hukuk Dairesi
K : Karar
m. : Madde
MK : Medeni Kanun
s. : Sayfa
S. : Sayı
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK : Türk Ceza Kanunu
TTK : Türk Ticaret Kanunu
vb. :Ve benzeri

G R

Ticari hayatın vazgeçilmez bir parçası olan kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten oluşmaktadır. Kanun koyucu özel çek artlarına ve unsurlara sahip bu senetleri, diğer adi senetlerden ayrı olarak düzenlemiştir. Bu senetlere ilişkin belirlendiği çek artları ile bu çek artlarına uyulmadığı zaman senet, kambiyo senedi vasfını yitirecektir. Kanun koyucunun, kambiyo senetlerini böyle sıkı çek artlarına bağlamasının nedeni ise, ticari hayatta kambiyo senetlerine duyulan güveni güçlendirmek, bu senetler aracılığıyla suç işlenmesinin zorlaştırılması ve kişilerin malvarlıklarına gelecek zararları engellemek amaçlanmıştır.

Kendilerine has olan bu senetlerin her birinin geçerlilik unsurlarında farklılık göstermektedir. Ancak ortak oldukları nokta ise, geçerlilik artlarının yerine getirilmemesi halinde kambiyo niteliğini kazanamamalarıdır. Özel olarak düzenlenmiş olan bu senetlerin sıkı çek artlarına bağlanmasının nedeni, kambiyo senetlerinin güvenliğin sağlanması için getirilen özel düzenlemeler ile toplumda kambiyo senetlerine duyulan güvenin güçlenmesidir.

Bu tez konusunu seçmemdeki amaç, içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı da toplumda artı gösteren suçlardan toplumun hemen hemen her kesiminden kişilerin bu tip suçların işlenebilecek olmasıdır. Çünkü ekonomideki sıkıntılar, küçük büyük her türlü işletmeyi, gerçek kişiyi etkileyebilecek ve suç işlenmesine neden olabilecek kadar etkilidir. Toplumda işlenebilecek olan ekonomik suçlardan kambiyo senetleri ile işlenebilenleri ve bunlara uygulanan yaptırımların, bireylerin ve toplumun güvenliklerini ne kadar sağlayabildiklerini inceleyeceğiz.

Tezimde gerçek ve tüzel kişiler tarafından işlenebilen suçları iki kısımda inceleyeceğiz. Bu incelemeyi yaparken kambiyo senetlerinin sıkça kullanıldığı suçlara da değineceğim. Kambiyo senetlerinin tümü ile işlenebilecek suçların yanında sadece çekle işlenebilecek olan 3167 sayılı Kanunda düzenlenmiş olan suçlarda da değineceğim.

Ticari hayatın geli mesi ve çek kullanımının da artması nedeniyle kanun koyucu tarafından çekler için özel bir düzenleme yapılmı tır. Bir ödeme aracı olarak düzenlenen çekler, ekonomik sıkıntılar neticesinde bir kredi aracı gibi kullanılmakta ve bu da beraberinde birçok sorunu getirmektedir. Uygulamadaki sorunlar nedeniyle yeni bir Çek Kanunu Tasarısı hazırlanı tır. Tezimde bu kanun tasarısına da de inece im.

1.KAMBIYO SENETLERİ

1.1.TERİMLER

Türk Ticaret Kanununun (TTK) Üçüncü Kitabının Dördüncü Faslında düzenlenen kambiyo senetleri; poliçe, emre muharrer senet ve çekten oluşur.¹

Bu senetler yürürlükten kaldırılan 1926 tarihli Ticaret Kanunun da ‘senedati ticariye’ adı altında düzenlenmiştir.² Türkçede ticari senetler ya da kambiyo senetleri terimleri, Türk hukuk sistemine özgü anlam taşır.³ Kambiyo senetleri ile ticari senetler kavramları aynı anlama gelmemektedir.⁴ Türk Hukukunda, öğretide ve mahkeme kararlarında sıkça yer alan ‘ticari senetler’ terimi İsviçre Hukukunda, kambiyo senetlerinin tarihi gelişimi içinde ticari yaşamdaki tedavüllerinin önemli sonucu olarak geliştirilmiş bir kavramdır.⁵ TTK’ nun da ki düzenleme olan kambiyo senetleri terimini kullanacağız.⁶ Doktrinde çekin kambiyo senedi olup olmadığı konusunda tartışmalar mevcut olmasına karşın çek de TTK’nda kambiyo senetlerine dahil edilmiştir.⁷ Hakim görüşe göre, çek imzalamak kambiyo taahhüdü anlamına gelir ki; çek düzenlenirken poliçe hükümlerine yollama yapılırken, bir yandan da çek poliçe ve bono gibi sıkı şekil şartlarına bağlanmış ve aynı takip usulüne tabidir.⁸ Aksi görüşte olanlar için ise, çek kambiyo taahhüdü anlamına gelmemektedir.⁹

1.2. KAMBIYO SENETLERİNE ÖZGÜ NİTELİKLERİ

¹ Reha Poroy, Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2006, s. 107; İsmail Yılmaz Aslan, Doğan Şenyüz, Mevci Ergün, **İşletme Hukuku**, Bursa, Ekin Kitapevi, 2005, s.239; Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ., 1999, s. 79

² Kınacıoğlu, **a.g.e.** ,s79; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara,Turhan Kitabevi,2005, s.84

³ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, s.107; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.239; Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 83

⁴ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.239

⁵ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 83

⁶ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.239

⁷ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, s.107; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**,s239; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 83

⁸ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.239; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 83

⁹ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.239

Kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri; kıymetli evrakın özelliklerine sahip olmakla birlikte kendilerine özgü özellikleri de mevcuttur.¹⁰ Kambiyo senetleri ile borç altına girenlerin hak ve yükümlülükleri, hak sahiplerinin haklarını kullanmak için yerine getirmeleri gereken şartlar, bu senetlere bağlı alacakların takibi, zamanaşımı gibi konular bakımından özel kurallara bağlıdırlar.¹¹ Kambiyo senetleri, belli bir miktar paranın kayıtsız şartsız ödenmesini içeren senetlerdir.¹² Ayrıca sıkı şekil şartlarına bağlı olan kambiyo senetleri, zorunlu şekil şartlarının bulunmaması halinde kambiyo senedi olma niteliklerini yitirirler.¹³

1.3.KAMBIYO SENETLERİNİN TARİHÇESİ

Kambiyo kelimesinin kökeni İtalyanca ‘*cambiale*’ kelimesinden geçmiştir.¹⁴ Kambiyo işlemleri, paranın yerine kullanılan senetlerin alım satımına veya bir elden başka bir ele geçirilmesine ilişkin muamelelerdir.¹⁵

Kambiyo senetlerinin ilk defa ne zaman kullanıldığı tartışmalıdır.¹⁶ Bir kısım yazarlar, eski Çin de 7. ve 10. yüzyıl arasında kambiyo senetlerine benzer senetlerin varlığından söz ederken; diğer yazarlar İtalya da yaklaşık 12. Yüzyılda kambiyo senetlerinin doğduğunu kabul etmektedir.¹⁷

Ortaçağda ticari hayatın gelişmesiyle, ticaret sınır aşırı da yapılmaya başlanmış ve bu da güvenlik nedeniyle zorluklara neden olmuştur.¹⁸ Güvenlikteki sorunlar nedeniyle para taşımayan tacirler bankerlerle bir sözleşme yapmaktaydı.¹⁹ Para rayice göre değiştiğinden, cambiale (change) sözleşmesi ve bu sözleşme dolayısıyla hazırlanan senetlere de kambiyo mektubu adı veriliyordu.²⁰ Banker, tacirin gideceği şehirde

¹⁰Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108

¹¹ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108

¹² Hamit Dünder, ‘Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi’, **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, Y. 3, S. 26 (Ekim 2008), s. 37

¹³ Dünder, **a.g.e.**,s. 38

¹⁴ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 84

¹⁵ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 84

¹⁶ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108

¹⁷ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 79

¹⁸ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108

¹⁹ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108; Kınacıoğlu, a.g.e., s. 79

²⁰ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

muhabiri olan bir diğerk bankere hitaben bir mektup yazıyor; tacir muhabir bankere mektubu gösterip belirlenen miktarı alabiliyor yani para taşıma riskinden kurtulunuyordu.²¹ Kambiyo mektuplarında iki ayrı yer mevcut olduğundan yabancı akçe ile ödeme söz konusuydu.²²

Fransa’ da 17. yüzyılda yabancı akçe zorunluluğı kaldırılmış ve poliçenin değerinin malen de verilebileceğı kabul edilmiştir ki bu günümüz hukukunda ‘bedeli nakden veya malen alınmıştır’ kayıtların konulmaya başlanmasının temelini oluşturur.²³ O dönem de havale şeklinde düzenlenen kambiyo mektubunun yanında ödeme emri veren kişi bir de borç senedi düzenliyor ve kambiyo mektubu sonucunda ödeme yapılmadığı taktirde, düzenlemiş olduğu borç senedi sayesinde kendisine rücu edilebiliyordu.²⁴ Bu dönemde panayırdaki ödenecek senetler usulü ortaya çıktı.²⁵ Hamil panayıra geldiğinde ödeme yapacak kişiye başvurarak senedi ödeyip ödemeyeceğini soruyor ve böylece kötü bir sürprizle karşılaşmamak için önlem almış oluyordu.²⁶ Muhatap, senedi ödemeyeceğini belirttiğinde hamil panayırdaki resmi memura durumu tespit ettirerek mektubu düzenleyene bir protesto keşide etmekteydi ve bu günümüz hukukun da ki protesto keşidesi müessesesinin temellerini oluşturur.²⁷

Ciro ise 16. yüzyılda Cenovalı tacirler tarafından kullanılmıştır.²⁸ Senetlerin ciro yoluyla devredilebilmeleri sonucunda; ciranta müstakil bir borçlu olarak kabul edilmiş, hamile karşı şahsi defilerinin ileri sürülememesi nedeniyle ekonomik anlamda önem kazanmış; böylece kredi ve ödeme aracı haline gelmiştir ve 17 ile 18. yüzyıllarda ise hukuki bir anlam kazanmıştır.²⁹

Türkiye de 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret’te yer alan kambiyo senetleri hakkında ki hükümler Fransız Ticaret Knunu’nun bir çevirisidir.³⁰ 1914’ de ise Lahey Yeknesak Kuralları Projesi’nden esinlenerek ayrı bir Çek Kanunu kabul edilmiştir.³¹

²¹ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.108

²² Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²³ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²⁴ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²⁵ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²⁶ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²⁷ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.109

²⁸ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.80

²⁹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.80

³⁰ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.110

³¹ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, , s.110

20. yüzyılın sonlarına doğru ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesi ve bunun sonucunda oluşan ödeme hareketleri, kambiyo hukukunun birleşmesi konusunda bir düşünce meydana getirdi.³² Bu düşünce sonucunda 1885'te Anvers'te, 1888'de Brüksel' de toplandı ve 1889 Montevideo Kongresi'nde Milletlerarası Ticaret Hukuku Konvansiyonunda Dokuzuncu Kısım olmak üzere kambiyo senetlerine ait birleşme projesi kabul edildi ancak uygulamada bir sonuç alınamadı.³³

1.4. EHLİYET KURALI

İsviçre Borçlar Kanunu'nundan kaynağını alan TTK'nın 582. maddesinde de '*Akit ile borçlanmaya ehil olan kimse, poliçe, çek ve bono ile de borçlanmaya ehildir*' denmektedir. Yani borçlanmaya ehil olan kimse, kambiyo senedi düzenlemeye de ehildir.³⁴ Kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti, bir kimsenin kendi fiilî ile hak iktisap edebilme ve kendisini borç altına sokabilme ehliyetidir.³⁵ Türk Medeni Kanunu' nun 9. maddesinde fiil ehliyetine sahip kimselerin hak edebilecekleri ve borç altına girebilecekleri düzenlenmiştir. Yani genel kurala göre; reşit olmak, temyiz kudretine sahip olmak ve kısıtlı olmamak şartları aranır.³⁶

Akit ile borçlanma ehliyeti açısından özel kurallara tabi olan kişiler hakkında ki hükümler saklıdır.³⁷ Türk Medeni Kanunu' nun 11' inci maddesinin 2' nci fıkrası uyarınca kişi evlenmeye reşit hale geliyorsa kambiyo senedi düzenleyebilir. Türk Medeni Kanunu' nun 453' üncü maddesi uyarınca; vesayet altında bulunduğu halde Sulh Mahkemesinin izniyle meslek veya sanatla uğraşmak imkânı olan kimselerin, uğraştıkları meslek ve sanatla ilgili her türlü tasarrufu yapmaya hakları vardır. Yani bu kimseler işleri ile ilgili olmak kaydıyla kambiyo senedi düzenleyebilirler.³⁸

³² Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, s.110

³³ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, s.110

³⁴ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**,s241; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2001, s. 538; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 99; İmregün, **a.g.e.**, s. 538

³⁵ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 99

³⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 74; Pulaşlı, **a.g.e.**, s.87

³⁷ Poroy ve Tekinalp, **a.g.e.**, s.116

³⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 74; Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul: Temel Yayınları, C.4.,1990, s. 94

Mümeyyiz olmayan kimseler ise haklarını kanunî mümessilleri aracılığı ile kullanabilirler (TMK m.14). Mümeyyiz küçükler ile mümeyyiz mahcurlar, kanunî mümessillerinin rızası ile kendilerini borçlandıracak işlemlerde bulunabilirler (TMK m.16/1). Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında ‘*TTK.nun 582. maddesi hükmüne göre "akit ile borçlanmaya ehil olan kimse, poliçe, bono, çek ile de borçlanmaya ehildir". Bu nedenle kambiyo senetleriyle borçlanma konusunda ehliyet yönünden M.K.nun hükümlerinin uygulanacağı kuşkusuzdur. Davalı dava konusu bonoyu düzenlediği tarihte mümeyyiz küçük olup, M.K.nun 16. maddesine göre mümeyyiz bulunan küçükler kanuni mümessillerinin rızası olmadıkça kendi tasarrufları ile iltizam edilemezler*’ diyerek bunu kararında belirtmiştir.³⁹ Mümeyyiz küçük ya da mahcur; kendi ehliyet durumuyla ilgili olarak yanlış bilgilendirmede bulunarak kambiyo taahhüdünde bulunmaları halinde; haksız fiil ve duruma göre de dolandırıcılık hükümlerinden sorumlu tutulmaları mümkündür.⁴⁰

Kambiyo senetlerinde imzası bulunana kişiler mâli bir sorumluluk altına girdiklerinde ve bu sorumluluk borçlanma olarak kabul edildiğinde, bu senetler için borçlanma ehliyetinden bahsedilecektir.⁴¹ Borçlanma ehliyetine sahip olmayan kimselerin borç altına girmesinin mümkün olmadığına dair hükümsüzlük defî herkese karşı ileri sürülebilir ve bu konuda iyiniyetin korunmasında mümkün olmaz.⁴² Kambiyo taahhüdü ile ilgili beyanın hükümsüzlüğü, beyanda bulunan kimsenin kambiyo yükümlülüğünün doğumuna engel olur ancak kambiyo senedi geçersiz olmadığından, senet üzerinde imzası bulunan kimseler imzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca sorumlu olurlarlar.⁴³

TTK’nın 668. maddesinin 2. fıkrası uyarınca imzanın el yazısı ile atılması gerektiğinden, fiil ehliyetine sahip olan kimse el yazısı ile imza atamıyorsa, kambiyo senedi düzenleyemez.⁴⁴

³⁹ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi’ nin E. 1997/4842 K. 1997/10101 27.11.1997 tarihli kararı

⁴⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 75

⁴¹ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 88

⁴² Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 88- 89

⁴³ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 89

⁴⁴ İmregün, **a.g.e.**, s.538

Ehliyetin senedin verildiği anda bulunması gerekmektedir.⁴⁵ Ehliyetin bulunmadığını ispat etmek ise iddia edene düşmektedir.⁴⁶

2. KAMBIYO SENETLERİ ÇEŞİTLERİ

2.1. POLİÇE

⁴⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 75

⁴⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 75

Polİçe kambiyo senetlerinin bir türü olup, bir kıymetli evraktır.⁴⁷ Polİçe Türk Ticaret Kanunu'nun dördüncü faslının birinci kısmında (TTK 583-687) düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu' nda poliçe tarif edilmemiştir. Doktrinde yapılan bir tanıma göre; '*poliçe, belli bir miktar paranın hâmile ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale emrini taşıyan, özel şekil şartlarına tâbi kıymetli evrak niteliğinde senettir*' şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁸ Yani poliçe belirli bir kişi emrine yazılan bir şahıs ile onun kanuna uygun olarak yetkilendirdiği kişiye senedi ibraz ederek ödemeyi talepte bulunma, borçluya da kayıtsız şartsız ödeme yetkisi içeren, belirli bir şekilde düzenlenmiş kıymetli evrak vasfında soyut nitelikte bir alacak senedir.⁴⁹

Polİçe kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmiş; bono ve çek için ise ilgili hükümlerde poliçeye yollama yapılmıştır.⁵⁰ Polİçe uygulamada çok kullanılmamakta olup, özellikle dış ticaret kabul kredisinde kullanılmaktadır.⁵¹ Keşideci durumunda olan yurt içi alıcı, lehdar durumunda ki yurt dışı satıcıya banka tarafından kabul edilmiş poliçe verir ve poliçe, ödeme ve kredi işlemlerini yerine getirir.⁵² Şöyle ki poliçe ile ödeme yapılırken poliçede öngörölmüş vade ile de kredi kullanılmış olmaktadır.⁵³

Polİçenin iktisadi olarak ilk fonksiyonu, ödeme vasıtası olmasıdır.⁵⁴ Bunun dışında kredi vasıtası, kısa vadeli yatırım vasıtası ve teminat vasıtası olarak da kullanılabilir.⁵⁵

Türk Ticaret Kanunu' nun 583' üncü maddesinin ikinci bendinden de anlaşılacağı üzere; poliçe, hukuki olarak kayıtsız şartsız havale niteliğindedir.⁵⁶ Öğretinin yapmış

⁴⁷ İmregün, **a.g.e.**, s. 539

⁴⁸ Domaniç, **a.g.e.**, 98; Nazif Kaçak, **Tüm Yönleriyle Bono Poliçe Çek**, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. 4. b.. 2008, s. 37

⁴⁹ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 117, İmregün, **a.g.e.**, s. 538; Pulaşlı,**a.g.e.**, s. 93

⁵⁰ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005, s. 77

⁵¹ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁵² Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁵³ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁵⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.81

⁵⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.81

⁵⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.79; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

olduğu tanımların ortak özelliği de poliçenin bir havale niteliğinde olduğu hususudur.⁵⁷ Ancak adi havaleden bazı hususlarda ayrılmaktadır.⁵⁸ Havalenin mücerretliği uyarınca; havale ilgilileri hangi amaçla kullanıldığını söylemedikçe, hangi amaçla kullanıldığı belli olmaz.⁵⁹ Çifte yetkilendirme içeren üçlü bir ilişki mevcuttur.⁶⁰ Havale de havale eden(muhil), havale ödeyicisi (muhalünaleyh) ve havale alıcısı (muhalünleh) olmak üzere üç kişi bulunur.⁶¹ Havale ilişkisinde, havale ödeyicisi havale bedelini ödemeye; havale alıcısı ise havale bedelini almaya havale eden tarafından yetkili kılınır.⁶² Yani havalede çifte yetkilendirme söz konusudur ancak havale alacaklısı açısından bir talep hakkı, havale ödeyicisi açısından da bir ödeme mecburiyeti doğurmaz.⁶³ Havale eden ile havale alacaklısı arasındaki ilişkiye ‘ *bedel münasebeti* ’ denir ve bu ödeme kredi veya hibe gibi bir nedenle olabilir.⁶⁴ Bedel münasebeti uyarınca; havale eden, havale ödeyicisi aracılığıyla, havale alıcısına ödemede bulunmaktadır.⁶⁵ Havale eden ile havale ödeyicisi arasındaki ilişkiye ise ‘ *karşılık münasebeti* ’ denir ve havale ödeyicisi genellikle yapacağı havaleden bir karşılık almıştır ya da alacaktır.⁶⁶ Havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasında ise bir ilişki doğmaz.⁶⁷ Türk Hukukunda alelade havaleler(BK 457-462), emre yazılı havaleler (TTK 738-741) ve mevsuf havaleler olmak üzere üç tip havale mevcuttur.⁶⁸

Poliçe normal havaleden farklı özellikleri bulunduğu için özel bir havale türüdür.⁶⁹ Poliçede de keşideci, muhatap ve lehtar olmak üzere üç kişi bulunmaktadır.⁷⁰ Poliçede adi havaleden farklı olarak keşideci, muhatap ve lehtarın ayrı kişiler olması gerekmez (TTK m.585). Poliçe de keşideci senedi düzenleyen kişidir ve muhataba poliçede gösterilmiş olan lehdara veya emrû havalisine, kanunda yer alan şekil

⁵⁷ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.243; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 103

⁵⁸ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 103

⁵⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶⁰ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁶¹ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶² Öztan, **a.g.e.**, s.80; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁶³ Öztan, **a.g.e.**, s.80; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁶⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.80; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 77

⁶⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁶⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.79; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.243; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 94

⁷⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.80; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78; İmregün, **a.g.e.**, s. 538

şartlarının yerine getirilmesi şartıyla, vadesinde belirli meblağı ödeme emri verir.⁷¹ Keşideci poliçeyi keşide eden; muhatap poliçeyi ödeyecek olan; lehdar kendisine ödeme yapılacak kimsedir.⁷² Keşideci muhataba ödeme, lehdara da bu ödemeyi talep yetkisi vermektedir.⁷³ Yani lehdar senette alacaklı olan kimsedir.⁷⁴ Ödemenin konusunu bir miktar para oluşturur.⁷⁵ Keşideci ile muhatap arasındaki ilişki karşılık, keşideci ile lehdar arasındaki bedel, muhatap ile lehdar arasındaki ödeme ilişkisidir.⁷⁶ Muhatap poliçe keşide edilirken kambiyo ilişkisinin dışında olduğundan poliçeyi kabule zorlanamaz; kabul ettikten sonra ilişkiye dahil olur ve esas borçlu haline gelir.⁷⁷ Poliçede bu kişilerin dışında başka şahıslarda yer alabilir.⁷⁸

Lehtar senedi ciro yoluyla, alacağın temliki, zilyetliğin devri yollarıyla başka bir şahsa devredebilir.⁷⁹ Ciroyu ilk yapan lehdardır.⁸⁰ Lehdar çoğu zaman vadeyi beklemeden poliçeyi bir başkasına ciro ve teslim yoluyla devir eder.⁸¹ Ciro yoluyla devirde; senedi elinde bulundurana hamil, devreden şahsa da ciranta denilir.⁸² Bunun dışında, poliçe borçlusunun borcunu garanti eden şahıslar, kabul veya ödeme için araya giren şahıslar, ihtiyati muhatap gibi şahıslarda olabilir.⁸³ Poliçede de havale ilişkisinde olduğu gibi, keşideci ile lehtar arasında bedel ilişkisi; keşideci ile muhatap arasında karşılık ilişkisi vardır.⁸⁴

2.1.2. POLİÇENİN ZORUNLU ŞEKİL UNSURLARI

⁷¹ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.244; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78; İmregün, **a.g.e.**, s. 538; İmregün, **a.g.e.**, s. 238

⁷² Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78

⁷³ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78

⁷⁴ İmregün, **a.g.e.**, s.538

⁷⁵ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78

⁷⁶ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 78-79; Pulaşlı,**a.g.e.**, s. 94

⁷⁷ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.244; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 79; İmregün, **a.g.e.**, s. 538

⁷⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.80

⁷⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.80; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 79

⁸⁰ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 79

⁸¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 538

⁸² Öztan, **a.g.e.**, s.80; İmregün, **a.g.e.**, s. 538

⁸³ Öztan, **a.g.e.**, s.81

⁸⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.81

TTK' nun 583'üncü maddesinde poliçede yer alması gerekli olan şekli unsurlar düzenlenmiştir. Poliçenin unsurları, mecburi ve ihtiyari unsurlar olmak üzere ikiye ayrılır.⁸⁵

Ticari hayatta, zorunlu unsurları tam olan bir poliçeye ayrıca poliçenin mahiyetiyle ters düşmedikçe, bazı kayıtlarda konulabilir ve bu kayıtlar senette imzası bulunanları bağlar.⁸⁶

Poliçe bulunması zorunlu unsurlar Türk Ticaret Kanunu' nun 583' üncü maddesinde düzenlenmiştir. Poliçe de bu unsurların bulunmaması halinde yasadaki başkaca bir yaptırım yok ise, poliçe olarak hüküm ifade etmez.⁸⁷

2.1.2.1. Poliçe Kelimesi

Bir senedin poliçe olabilmesi için, senet metninde '*poliçe*' kelimesinin bulunması ilk şarttır.⁸⁸ Senet metni içinde poliçe kelimesinin yer alması şarttır.⁸⁹ Kenar başlığı veya başlık şeklinde konulması caiz değildir.⁹⁰ Poliçe deyimini yerine başka bir kelime yazılamaz ancak içinde poliçe bulunan 'poliçe mektubu', 'birinci poliçe nüshası' vb. gibi kelimeler kullanılabilir.⁹¹

Senet hangi lisanda yazılmışsa poliçe kelimesinin de o dilde ki karşılığının senet metninde yer alması gereklidir.⁹² Senet metninde birkaç dil kullanılmışsa; 'ödeyiniz' kelimesi hangi dilde yazılmışsa, poliçe kelimesi de o dilde yazılmalıdır.⁹³ Aksi halde şekil noksanlığı nedeniyle senet poliçe niteliğinde olmaz.⁹⁴

⁸⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.81; Pulaşlı,**a.g.e.**, s. 96

⁸⁶ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 104; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 96

⁸⁷ İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 118

⁸⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁸⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Domaniç, **a.g.e.**, 102; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁹⁰ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 105; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁹¹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 104

⁹² Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Domaniç, **a.g.e.**, 102; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 118; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁹³ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁹⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 539

Police metninde bir dil kullanılıp, ‘police’ kelimesi için farklı bir dil kullanılır ise, senet police niteliğinden yoksundur.⁹⁵

Senet police kelimesi dışında tüm şartları taşıyorsa; senet ‘emre yazılı olma kaydı ile’ emre yazılı havale sayılır (TTK m. 738).⁹⁶ Ancak açıkça emre yazılı kaydı içermeyen police, hiçbir hüküm ifade etmez.⁹⁷

2.1.2.2. Belli Bir Meblağın Kayıtsız Şartsız Havalesi

TTK’ nun 583’ üncü maddesinin 2. fıkrası uyarınca; poliçenin belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız şartsız bir havaleyi içermesi gerekmektedir. Poliçeye ‘yolladığım malları alınca ödeyiniz’ şeklinde koyulan bir kayıt poliçeyi şartlı hale getireceğinden; police batıl olur.⁹⁸ Ancak vadeli poliçelerde ise faiz şartının konulması durumunda ise police geçerliliğini korur (TTK m. 587).⁹⁹ Havalenin mutlaka kayıtsız şartsız yapılması gerektiği belirtildiği halde; havalenin nasıl ifade edileceği hususunda bir şekil şartı öngörülmemiştir.¹⁰⁰ Genellikle ‘ödeyiniz’ kelimesi kullanılmaktadır.¹⁰¹ ‘Ödeyiniz’ kelimesi yerine ‘ödeyeceğim’ kelimesinin konulması durumunda senet police vasfı kazanamaz.¹⁰²

Police ancak belirli bir meblağın ödenmesi için düzenlenebilir.¹⁰³ Yani para dışında ‘falan tarihli faturadaki meblağı ödeyiniz’ şeklinde kayıt konulması durumunda ise police batıldır.¹⁰⁴

Meblağın police metnin dışında yer alması yeterli değildir; police metni içinde yer almalıdır.¹⁰⁵ Meblağın metnin dışında yer alıp altının imzalanması suretiyle de poliçenin doğabileceği kabul edilmektedir.¹⁰⁶

⁹⁵ Domaniç, **a.g.e.**, 102

⁹⁶ İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 97

⁹⁷ İmregün, **a.g.e.**, s. 539

⁹⁸ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 98

⁹⁹ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 121

¹⁰⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.82

¹⁰¹ Öztan, **a.g.e.**, s.82; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 105

¹⁰² Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 105 ; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 98

¹⁰³ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Domaniç, **a.g.e.**, 99-103; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 98

¹⁰⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 98

¹⁰⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.83; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 99

¹⁰⁶ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 106; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 121

Türk parası ya da döviz ile düzenlenebilir.¹⁰⁷ Döviz ile düzenlendiğinde; ya ödeme anındaki döviz kurundan hesaplanarak Türk parasına çevrilir; ya da senetteki meblağ aynen ödenir (TTK 623).¹⁰⁸ Aynı adı taşıyan, değerleri farklı paralar varsa ve senet metninden bunlardan hangisinin kastedildiği anlaşılmıyorsa, ödeme yerindeki para esas alınır (TTK623/son).¹⁰⁹ Muhataba ödenecek para türlerinden birini seçme hakkı veren kayıtlar konulması durumunda poliçe hükümsüz olur.¹¹⁰

Poliçede senet metninde yer alan meblağın kesin ve belli bir para cinsinden olmalıdır.¹¹¹ Genellikle senet metninde hem yazıyla hemde rakamla gösterilen meblağda; ikisi arasında bir fark bulunursa (tahrifat bulunmaması kaydıyla) yazıyla gösterilen meblağ doğru kabul edilir (TTK m. 588) .¹¹² Poliçede iki farklı rakam ya da yazı ile miktar gösterilmiş ise, en az miktar esas alınır (TTK m. 588/2) .¹¹³ bu kural ancak rakam ve yazıda bir tahrifat yapılmaması halinde geçerlidir çünkü bedelin rakam ve yazıyla ayrı ayrı yazılmasının nedeni senetlerde yapılması mümkün olan tahrifatı önlenmektir.¹¹⁴

Vadeli poliçelerde faiz oranı belli olduğu sürece, faiz şartı konulabilir.¹¹⁵ Faiz oranı belli değilse faiz yazılmamış kabul edilir.¹¹⁶ Bunun yanında ne zaman ödeneceği belli olan poliçelerde; faiz önceden hesaplanıp ana paraya eklenebileceğinden; faiz şartı yer alırsa bu şart geçersiz olur (TTK 587).¹¹⁷ Faiz şartını yazmaya yalnız keşideci yetkilidir (TTK m.587/1).

2.1.2.3. Ödeyecek Olan Kimsenin Ad ve Soyadı (Muhatab)

¹⁰⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 120; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 98

¹⁰⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.82

¹⁰⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 539-540; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 121

¹¹⁰ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 106

¹¹¹ Öztan, **a.g.e.**, s.82; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 106

¹¹² Öztan, **a.g.e.**, s.82; İmregün, **a.g.e.**, s. 540

¹¹³ İmregün, **a.g.e.**, s. 540

¹¹⁴ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 99

¹¹⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.82-83; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 99

¹¹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.83; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 99

¹¹⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.83; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 99

Poliçede açıkça yazılı meblağın kimin tarafından ödeneceğinin belirtilmesi gerekir (TTK 583/3).¹¹⁸ Muhatabın ad ve soyadının metnine koyulması gerekmemekte olup, uygulamada metnin altında senedin sol tarafında gösterilir.¹¹⁹

Yasada ad ve soyadın belirtilmesinin yanında, tacirler üzerine çekilen poliçelerde muhatabın ticaret ünvanında yazılmalıdır.¹²⁰ Senetde açıkça muhatabın adı ve soyadı yazılır; yoksa poliçe geçersiz olur.¹²¹ Tüzel kişilerde muhatap olabilir.¹²² Tüzel kişilerin ad ve soyadı olmadığından, zorunlu olarak ünvanı yazılır.¹²³

Muhatabın ad ve soyadının yanında adresinin gösterilmesi zorunlu değildir ancak poliçede ödeme yeri gösterilmemiş ise ve muhatabın ad ve soyadının yanında da adres yok ise poliçe hüküm ifade etmez.¹²⁴ Muhatap yazılmamışsa, daha sonra bir kabul beyanı ile bu eksiklik giderilemez.¹²⁵ Muhatabın ad, soyad veya ünvanının senet metninde yer alması zorunlu değildir, metin dışınada yazılabilir.¹²⁶ Uygulamada genellikle senet metni dışında mektup başlığı gibi yazılmaktadır.¹²⁷

Poliçede birden fazla muhatap gösterilirse; her bir muhatap ödeme hususunda tam yetkilidir.¹²⁸ Muhatapların ikametgâhları aynı yerde değil ise ve belli bir yer ödeme yeri olarak gösterilmez ise, poliçe batıl olur.¹²⁹ Senette hayali bir kimse muhatap olarak gösterilmişse; senedin geçerliliği devam eder.¹³⁰ Lehtar muhatap olarak da gösterilebilir.¹³¹

2.1.2.4. Lehtar

¹¹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.83

¹¹⁹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 107; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 82

¹²⁰ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Domaniç, **a.g.e.**, s. 104; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 82; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 100

¹²¹ Öztan, **a.g.e.**, s.83

¹²² Öztan, **a.g.e.**, s.83

¹²³ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 100

¹²⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 100

¹²⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.83

¹²⁶ İmregün, **a.g.e.**, s. 540-541; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 122

¹²⁷ İmregün, **a.g.e.**, s. 541

¹²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.83; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 108; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 122; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 100

¹²⁹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 108

¹³⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.83; İmregün, **a.g.e.**, s. 540; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 82; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101

¹³¹ Öztan, **a.g.e.**, s.83

Senet kime ödenecekse o kişiye lehdar denir ve onun isminin senette bulunması gerekmektedir.¹³² Lehdar gösterilmeksizin senet düzenlenemez; hamiline düzenlenen poliçe batıldır (TTK m. 548/1).¹³³

Lehdarın hakkını kullanabilmesi için senedin lehdara teslimi gerektiğinden ilk hamil de denilir.¹³⁴ Ayrıca lehdara yararlanan kişi anlamında müstefit de denilir.¹³⁵ Senette bulunan ismin gerçek bir kişiye ait olması aranmaz; bir ismin bulunması yeterlidir.¹³⁶ Lehtarın adına düzenlenen poliçe yasal olarak onun emrine düzenlenmiş sayılır.¹³⁷ İsimden yada ünvanından önce ‘emre değildir’ yada ‘namadır’ gibi bir kayıt konulursa nama yazılı hale gelir.¹³⁸ Lehdar tüzel yada gerçek kişi olabilir.¹³⁹ Senette lehtar olarak bir isim yazılması şartı olduğundan; hamiline yazılı bir poliçe tanzim edilemez.¹⁴⁰

Birden fazla kişinin lehdar olarak gösterilmesi durumunda; lehtarlar müşterek alacaklı olmaktadır (BK 148, TTK 7).¹⁴¹ Alacaklı sıfatı ile birlikte hareket etmek zorunda olan lehdarlardan biri poliçedeki bedelin bir kısmını, diğeri kalan kısmını talep edemez.¹⁴² Senette birden fazla lehdar varsa ve lehtarların hepsi imzalayarak senedi ciro ederlerse; müteselsilen sorumlu hale gelirler.¹⁴³

Keşideci de lehdar olarak gösterilebilirler (TTK m. 585).¹⁴⁴ Muhatabın lehtar olarak gösterilip gösterilmeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Çoğunluk görüşüne göre; muhatap da lehdar olarak gösterilebilir.¹⁴⁵

2.1.2.5. Keşidecinin İmzası

¹³² Öztan, **a.g.e.**, s.83; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101

¹³³ İmregün, **a.g.e.**, s. 543; Celal Göle, ‘Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği’, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.14, s. 3 (Haziran 1988), s. 17

¹³⁴ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.244;

¹³⁵ İmregün, **a.g.e.**, s. 538-543; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 128

¹³⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.84

¹³⁷ İmregün, **a.g.e.**, s. 543

¹³⁸ İmregün, **a.g.e.**, s. 543

¹³⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Celal Göle, **a.g.e.**, s. 19; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 128

¹⁴⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.83

¹⁴¹ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 128; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101

¹⁴² Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101

¹⁴³ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101

¹⁴⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.84

¹⁴⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 101-102

Kabul edilinceye kadar poliçenin borçlusu keşidecidir.¹⁴⁶ Senette muhatap ve lehdarın isimlerinin yazılması zorunlu iken; keşidecinin isminin yazılması zorunlu değildir.¹⁴⁷ Ancak keşidecinin poliçedeki irade beyanını temsil eden el yazısıyla atılmış olduğu imzanın bulunması; poliçe açısından geçerlilik şartıdır.¹⁴⁸ Keşidecinin imzası yok ise poliçe hüküm ifade etmez (TTK m. 584/1).¹⁴⁹ Mühür veya diğer araçlarla atılan imzalar, imza yerine geçmez (TTK m. 668/1).¹⁵⁰ İmza mutlaka el yazısı ile olmalıdır.¹⁵¹

Keşidecinin hayali bir kimse olması ya da keşidecinin gerçek adını kullanmayarak imza atması senedin geçerliliğini etkilemez.¹⁵² Bu kişi için hüküm ifade etmeyen poliçe, imzası bulunan diğer kişiler için geçerliliğini sürdürür.¹⁵³ Keşidecinin imzasındaki sakatlık sadece kendisi için ‘senedin hükümsüzlüğünden doğan bir def’i oluşturur.¹⁵⁴ İmzanın olması yeterlidir.¹⁵⁵ İmzanın senet metnini kapsayacak şekilde tüm senedin altına atılması gerekmektedir.¹⁵⁶

Birden fazla kişinin poliçe keşide ettiği durumlarda ya da tereddütlü durumlarda bu kişileri müşterek keşideci olarak kabul edilir, müteselsilen sorumlu olurlar.¹⁵⁷ İmzalardan birinin çizilmesi halinde diğerlerinin sorumluluğu ortadan kalkmaz.¹⁵⁸ Poliçenin yüzüne atılan imzalardan keşideci ve muhatabın imzaları dışındakilerin imzası aval ifade edeceğinden, imza sahipleri sıfatlarını belirtmelidirler.¹⁵⁹ Bu durumda poliçe keşide edenler arasında ki ilişkiler genel hükümlere tabidir.¹⁶⁰

Amâ kişilerin el yazısı ile attıkları imzalar ise, ayrıca ve usûlen onanmalıdır (TTK m. 668/2).¹⁶¹

¹⁴⁶ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 130

¹⁴⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.84

¹⁴⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁴⁹ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁵⁰ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁵¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁵² Öztan, **a.g.e.**, s.84; İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁵³ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁵⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁵⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.84

¹⁵⁶ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁵⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.84; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 110

¹⁵⁸ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 110

¹⁵⁹ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131

¹⁶⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.84

¹⁶¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131

Keşidecinin yetkili kıldığı temsilci de poliçeyi imzalayabilir.¹⁶² Poliçeyi imzalayan kimse temsil yetkisini aşmış ise ya da yoksa; poliçe hükümsüz olmayıp, mümessil yetkisini aştığı oranda poliçeden sorumlu olur.¹⁶³ Poliçede imzası bulunan diğer kişilerin ise sorumlulukları devam eder (TTK m. 590).¹⁶⁴

Ticari mümessilin, ticari işletme sahibi adına kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için özel yetkiye ihtiyacı yoktur; yetki sınırlandırılmış ise, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmez.¹⁶⁵ Ticari vekile ise ancak özel yetki verildiğinde, ticari işletme sahibi adına kambiyo taahhüdünde bulunabilir.¹⁶⁶

2.1.2.6. Keşide Tarihi ve Yeri

Poliçede keşide tarihi ve yerinin de gösterilmesi gerekmektedir (TTK 583/7) .¹⁶⁷ Keşide tarihi yazı ya da rakam ile poliçede mutlaka yer alır.¹⁶⁸ Keşide tarihi olmayan bir senet geçerli değildir (TTK m. 584/1) .¹⁶⁹ Poliçenin keşide tarihi boş şekilde lehtara verilmesi durumunda, senedin tedavüle çıkmadan önce bu eksikliğin giderilerek keşide tarihinin senede yazılması gerekmektedir.¹⁷⁰ Genellikle senedin üst kısmında yer alan keşide tarihi; senedin başka bir yerinde de bulunabilir.¹⁷¹ Keşide tarihinin gün, ay ve yıl olarak açıkça yazılması gerekir.¹⁷² Keşide tarihinin gerçeğe uygun olması gerekmez.¹⁷³ Keşide tarihinin yazılması; keşidecinin poliçeyi tanzim ettiği sırada ehil olup olmadığının tespiti için, keşidecinin iflası durumunda senedin ne zaman tanzim edildiğinin tespiti için, vekil ya da mümessilin senet tanzim etme ehliyetlerinin olup olmadığının tespiti için, poliçede vâdenin tespiti için önemlidir.¹⁷⁴

¹⁶² İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 131; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁶³ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁶⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁶⁵ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 132

¹⁶⁶ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 132

¹⁶⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.84; İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁶⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.85

¹⁶⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.85; İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 129

¹⁷⁰ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102-103

¹⁷¹ Öztan, **a.g.e.**, s.85; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 109

¹⁷² Öztan, **a.g.e.**, s.85

¹⁷³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 109; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 102

¹⁷⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.85; Domaniç, **a.g.e.**, s. 109

Keşide tarihinin açık ve belli olarak yazılması, birden fazla keşide tarihi bulunmaması ve gün, ay ,yıl olarak gösterilmesi gerekmektedir.¹⁷⁵ Keşide tarihinin yazı veya rakam ile yazılması mümkündür.¹⁷⁶

Poliçede keşide yeride gösterilmelidir.¹⁷⁷ Bir yazara göre, keşide yeri poliçenin alternatif zorunlu unsurudur.¹⁷⁸ Keşide yerinin mülkî birliğin ismi olması ve belli olması gerekmektedir.¹⁷⁹ Senette keşide yeri belirtilmemişse; keşidecinin ad ve soyadının yanında yer alan yer, keşide yeri olarak kabul edilir (TTK 584/4) .¹⁸⁰ Yasanın bu ifadesini hatalı bulan görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre; poliçenin şekil şartları arasında soyadı yer almamaktadır.¹⁸¹ Bunun yanında, keşidecinin tüzel kişi olması durumunda soyadı söz konusu olmamaktadır.¹⁸² Bu nedenle yasadaki ifadenin '*keşidecinin imzasının yanında bir yer gösterilmişse o yer keşide yeri sayılır*' şeklinde anlaşılması görüşündedir.¹⁸³

Poliçede keşide yeri gösterilmemiş ve keşidecinin imzasının yanında da bir yer ismi yok ise poliçe batıldır (TTK m. 584/1).¹⁸⁴ Keşide yeri, icra takibinde yetkili icra dairesinin belirlenebilmesi için önem taşır.¹⁸⁵

2.1.2.7. Ödeme Yeri

Para borçlarına ilişkin genel kural (BK m. 73) uyarınca; poliçe borcu da alacaklının borçluya gideceği bir borç olduğundan, poliçede ödemenin nerede yapılacağı yazılır.¹⁸⁶ Borçlunun adresinin yazılmış olması aranmaz; sadece bir yer isminin yazılması gerekmektedir.¹⁸⁷ Ödeme yeri gösterilmemişse; muhatabın isminin

¹⁷⁵ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 103

¹⁷⁶ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 103

¹⁷⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.85; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 130

¹⁷⁸ Kaçak, **a.g.e.**, s 37

¹⁷⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.85

¹⁸⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.85

¹⁸¹ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁸² İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁸³ İmregün, **a.g.e.**, s. 544

¹⁸⁴ İmregün, **a.g.e.**, s. 544; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 84

¹⁸⁵ Kaçak, **a.g.e.**, s. 38; Domaniç,**a.g.e.**, s. 110

¹⁸⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.85

¹⁸⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.85

yanında yazılı yer ödeme yeri sayılır (TTK m. 584/3).¹⁸⁸ Bunlardan her ikisi de yoksa; senet geçersiz olur (TTK 584/1).¹⁸⁹

Sadece muhatap bakımından ödeme yeri ifa yeridir; müracaat borçluları açısından değildir.¹⁹⁰ Poliçeler muhatabın ikahmetgâhından başka yerde de ödenebilir (TTK 586).¹⁹¹ Muhatabın ikahmetgâhının bulunduğu mülkî birlik içinde başka bir adres ya da muhatabın ikahmetgâhının bulunduğu mülkî birlikten başka bir mülkî birlik içinde ödeme yeri gösterilmek suretiyle olur.¹⁹² Bu tip, yani muhatabın poliçeyi kabul ederken kendi ikahmetgâhında değil de ikahmetgâhının bulunduğu yer içinde başka bir adreste ödeyeceğini kabul şerhinde belirtmiş ise; buna ‘*adresli poliçe*’ denir.¹⁹³

2.1.3. POLİÇENİN İHTİYARİ ŞEKİL UNSURLARI

TTK’ nun 583’üncü maddesinde gösterilen unsurlar poliçenin mecburi kayıtlarını içerir.¹⁹⁴ Bu kayıtlar dışında ilgililerin iradeleri doğrultusunda başka kayıtlarda konulabilir.¹⁹⁵ Bazı kayıtlar kanunda yer alırken, bazıları uygulama sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁹⁶ Bazılarının ise poliçede yer alması durumunda poliçe geçersiz hale gelir.¹⁹⁷

2.1.3.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar

Kanunda yer alan ihtiyari kayıtlar;

- Kabule arz yasağı veya kabule arz mecburiyeti ile ilgili kayıtlar (TTK 581)
- Faiz şartına ilişkin kayıtlar (TTK 587)

¹⁸⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.86; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 126

¹⁸⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.86; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 83

¹⁹⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.86

¹⁹¹ Öztan, **a.g.e.**, s.86

¹⁹² Öztan, **a.g.e.**, s.86

¹⁹³ İmregün, **a.g.e.**, s. 543

¹⁹⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.86

¹⁹⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.86; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.244

¹⁹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.86

¹⁹⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.86

- Sorumluluktan kurtulma kayıtları (TTK 591)
- Menfi emre kaydı veya ciro yasağı kaydı (TTK 593)
- Senedi ödeyecek üçüncü şahsın adresi (TTK 609/1)
- Avali belirten kayıtlar (TTK 613)
- Vade kaydı (TTK 615, 620, 626, 637, 661, 664)
- Aynen ödeme kayıtları (TTK 623)
- Protestodan muafiyet kaydı (TTK 634)
- Retret'e ilişkin kayıtlar (TTK 641)
- Karşılığın devrine ilişkin kayıtlar (TTK 645)
- Araya girmeye ilişkin kayıtlar (TTK 648)
- Nüsha tazminine ilişkin kayıtlar (TTK 655) dir.¹⁹⁸

2.1.3.2. Kanunda Zikredilmeyen İhtiyari Kayıtlar

Kanunda yer almayan kayıtlar ise;

- Yetki kaydı
- Tahkim Kaydı
- Avizo kaydı
- Bedel Kaydı
- Provizyon kaydı
- Emre kaydı (TTK 593/1)
- İhbardan vazgeçme kaydı (TTK 593/1) dir.¹⁹⁹

2.1.4. CAİZ OLMAYAN KAYITLAR

Caiz olmayan kayıtların poliçeye eklenmesi sonucunda iki sonuç doğar.²⁰⁰ Vade tarihi itibariyle cevaz verilmeyen faiz kayıtları, keşidecinin ödememeden dolayı sorumlu olmayacağını belirten kayıtlar (TTK 591), muacceliyet kaydı, cezai şart, vekalet ücreti, manevi tazminat, zarar ziyan kayıtları gibi kayıtların konulması sonucunda; kanun hükmü gereği bu kayıtlar konulmamış sayılır.²⁰¹ Havalenin şarta

¹⁹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.86-87

¹⁹⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.87

²⁰⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.87

²⁰¹ Öztan, **a.g.e.**, s.87

veya asıl borç ilişkisine bağlanması, taksitle ödeme kaydı konulması gibi durumlar da ise senet poliçe olarak geçersiz hale gelir.²⁰²

2.1.5. POLİÇENİN YORUMLANMASINA VE ŞEKİL ŞARTLARININ EKSİKLİĞİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Bir poliçede bulunması gerekli olan şartların bulunmaması halinde sonuçlarının neler olacağı hususunu inceleyeceğiz.²⁰³

Poliçede bulunan zorunlu şekli unsurlarının, açık poliçe dışında, poliçenin lehtara verildiği anda tam olması gerekir, aksi takdirde geçersizdir.²⁰⁴ Senedin unsurlarından birinin eksikliği nedeni ile geçerli olmadığını ileri sürmek objektif iyiniyet kuralı (MK m.2) ile ters düşmez ancak senetteki eksikliğe bilerek sebebiyet veren borçlu, daha sonra senedin şeklen eksik olduğunu ileri süremez.²⁰⁵

Şeklen eksik olan senedin unsurları daha sonradan tamamlanırsa, senet geçerli hale gelir.²⁰⁶ Senedi değişiklikten sonra imzalayanlar, değişikliklerden de sorumlu olurlar.²⁰⁷ Eksik metnin tamamlanmasının sonucu geriye etkili olmaz yani önceki imza sahipleri yeni metinden sorumlu olmazlar.²⁰⁸

Senet üzerinde lehtara verilmesinden sonra değişiklik yapılırsa, tarhifat sayılır ve cezalandırılır.²⁰⁹ Eksik unsurları olan senedin unsurlarının sonradan başkası tarafından doldurulduğunun ispatı borçluya aittir ve bilirkişi incelemesi gereklidir.²¹⁰

Bazı şekil unsurları üzerinde ilgililer anlaşarak kasten eksik bırakılırsa, bu tip senetlere ‘açık senet’ (beyaz senet) denir.²¹¹

²⁰² Öztan, **a.g.e.**, s.87

²⁰³ Öztan, **a.g.e.**, s.88

²⁰⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.90; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 135

²⁰⁵ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 116

²⁰⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.90; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 116

²⁰⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.90 ; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 116-117

²⁰⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.90

²⁰⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.90

²¹⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.90

²¹¹ Öztan, **a.g.e.**, s.91; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 136

Adi borç ilişkilerinde bir eksiklik bulunması durumunda; taraf iradeleri, objektif iyiniyet kuralları ile örf ve adet kuralları ile yorum yapılır.²¹² Kambiyo senetlerinde ise bu imkan çok sınırlıdır.²¹³

Poliçede üçüncü kişilerin hak iktisapları açısından gerekli temeli teşkil ettiğinden önemlidir.²¹⁴ Bütün esaslı unsurların senet üzerinde görülmesi gerektiğinden; şekil şartlarına uyulması gerekmektedir.²¹⁵ Poliçede yorum yapılabilmesi için; poliçe hazırlandıktan sonra, içerdiği beyanlar için hakim görüşe göre, beyanın tipikleşmiş anlamının esas alınması gerekir.²¹⁶ Objektif ve dar ölçüler içinde kalınarak yorum yapılmalıdır.²¹⁷ Poliçenin yorumuyla, o poliçeye dayanak olan anlaşma birbirinden farklı olup; anlaşmanın yorumu için tüm yorum yolları kullanılabilir.²¹⁸ Poliçede yer alan senet dışı bir unsurun yorumunda, poliçeye dayanak olan anlaşmaya taraf olmayan üçüncü şahısların; bu unsuru bilmesi veya bilebilecek olması durumunda yer verilmelidir.²¹⁹

Bunun yanında, sadece lâfzi yorum değil poliçenin bütünü ve her beyanın tek tek amacına da bakılmalıdır.²²⁰ Senette bulunması gerekli unsurlar dışında kalan beyanlar için lâfzen ve şeklen tek ve aynı yönde bir yorum yapılacak şekilde olmalıdır.²²¹ Ancak bu beyanlar farklı yorum yapılmasına sebep oluyorsa, bu şart gerçekleşmemiş olur.²²²

Türk Ticaret Kanunu' nun 584' üncü maddesinde keşide yeri, ödeme yeri ve vadeye ilişkin farklı düzenleme gözönünde bulundurularak; poliçenin asli şekil unsurlarının senette mutlaka bulunması gerekir.

Senedin diğer unsurlarının bulunup poliçe kelimesinin bulunmaması halinde; poliçe kıymetli evrak niteliğinden çıkıp, açıkça emre yazılı olması durumunda 'emre yazılı havale' haline dönüşür (TTK 738/1) .

²¹² Öztan, a.g.e., s.88

²¹³ Öztan, a.g.e., s.88

²¹⁴ Öztan, a.g.e., s.88

²¹⁵ Öztan, a.g.e., s.88

²¹⁶ Öztan, a.g.e., s.88

²¹⁷ Öztan, a.g.e., s.88

²¹⁸ Öztan, a.g.e., s.89

²¹⁹ Öztan, a.g.e., s.88

²²⁰ Öztan, a.g.e., s.88

²²¹ Öztan, a.g.e., s.88

²²² Öztan, a.g.e., s.88-89

Vadenin senette bulunmaması durumunda, senet poliçe olmaktan çıkmaz ancak üzerinde vadesi gösterilmemiş bir poliçe ‘görüldüğünde ödenecek bir poliçe’ dir (TTK 584/2). Bu karinenin aksi ispatlanamaz.²²³

Diğer mecburi unsurların birini ya da birkaçını içermeyen senet poliçe sayılmaz (TTK584/1).²²⁴ Böyle bir eksiklik durumunda senet butlanla yok sayılmaz; sadece poliçe olarak hüküm ifade etmez.²²⁵ Borçlu borcu ödemekten kurtulmak için senedin unsurlarının eksik olması nedeniyle senedin geçersizliğini ileri sürüyorsa, bu iyiniyet karinesi (TMK 2) ile çelişir.²²⁶ Mecburi unsurların bulunup bulunmadığı senedin aslı üzerinde incelenir; re’sen nazara alınır.²²⁷

Mecburi şekil şartlarını barındırmadığı için geçerli sayılmayan senetle ilgili Türk Hukuku’nda bir düzenleme olmamasına karşın; yargı içtihatlarında tahvil müessesesine yer verilmektedir.²²⁸ Mecburi unsurların bulunmadığı poliçe ve bononun adi senet, havale veya delil başlangıcı olarak kabul edilmektedir.²²⁹

Metin üzerinde yapılan düzeltme yada üzerinin çizilmiş olması öncelikle geçersizlik sebebi değildir ancak bunun ilgili tarafından imzalanarak tastik edilmesi gerekir.²³⁰

2.2. BONO

2.2.1. GENEL OLARAK

Türk Ticaret Kanunu’nun kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabının, kambiyo senetleri hakkındaki dördüncü faslının ikinci kısmında bono düzenlenmiştir. Belirli

²²³ Öztan, **a.g.e.**, s.89

²²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.89; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 86

²²⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.89; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 136

²²⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.89-90

²²⁷ Öztan, **a.g.e.**, s.89

²²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.90

²²⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.90

²³⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.91

şekil koşullarına bağlı ve belirli bir miktar paranın ödenmesi taahhüdünü içeren, kıymetli evrak niteliği taşıyan borç senedine ‘bono’ denilir.²³¹

Türk Ticaret Kanunu’ nun bonoya ilişkin hükümleri, İsviçre Borçlar Kanunu’ndan tercüme yapılarak alınmıştır.²³² İtalya, Hollanda ve Rusya da uygulamada çok sık rastlanan bonoya, Avrupa ülkelerinde pek sık rastlanmamasına karşın; ülkemizde çok sık uygulanmaktadır.²³³ Türk Ticaret Kanunu’nda geniş şekilde düzenlenen poliçenin uygulamada rastlanması az olmasına karşılık; bono kanunda ayrıntıları ile düzenlenmemiş, poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır.²³⁴ Ticaret Kanunu’ nun yürürlüğe girmesinden önce de ticarete ‘bono’ kelimesi kullanılmaktaydı.²³⁵ Eski Ticaret Kanunu’nda bonoyu ifade etmek için ‘ emre muharrer senet’ deyimide kullanılmıştır (TTK m. 604). Türk Ticaret Kanunu hazırlanırken de ‘bono’ kelimesi daha çok kullanılıyor olması dolayısıyla tercih edilmiş, ‘emre muharrer senet’ teriminin de bir o kadar kullanılıyor olması sebebiyle her iki teriminde kanuni kavramlar olmasına karar verilmiştir.²³⁶

Bono hukuki mahiyeti itibariyle mücerret bir borç ikrarıdır.²³⁷ Türk Ticaret Kanunu’ nun 688’inci maddesinde de bononun şekil unsurları arasında ‘...bir bedeli ödemek vaadi’ ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere bono şekil şartları ve etkileri arttırılmış bir borç taahhüdüdür.²³⁸ Bono da poliçede olduğu gibi bir başka şahıs ödeme yapma konusunda yetkilendirilmez; bonoyu tanzim eden şahısın kendisi ödemeyi taahhüt etmektedir.²³⁹ Protestoya gerek olmadan bonoyu tanzim edene başvurulabilir, bunun için zamanaşımı üç yıldır.²⁴⁰ Bonoda poliçedeki gibi muhatap olmadığından iki kişi bulunmaktadır.²⁴¹ Keşideci esas borçlu konmundadır ve poliçeyi kabul eden muhatap gibi sorumludur.²⁴² Bunun dışında pek farklılık bulunmayan

²³¹ Kaçak, **a.g.e.**, s. 43; Domaniç, **a.g.e.**, 465; İmregün, **a.g.e.**, s. 564

²³² Öztan, **a.g.e.**, s. 213

²³³ Öztan, **a.g.e.**, s. 213; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 247; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 161

²³⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 213; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 161

²³⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 213

²³⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 214

²³⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 214

²³⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 214

²³⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 214

²⁴⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 214

²⁴¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 215; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 243; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 162

²⁴² Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 162

bonoya, poliçenin havaleye özel hükümleri dışında ki poliçe düzenlemeleri uygulanır.²⁴³

Bono hem bir kredi vasıtası hem de kısa vâdeli bir yatırım vasıtasıdır.²⁴⁴ Kredi vasıtasıdır çünkü kişinin elinde nakit para yok ise yada naktini kullanmak istemiyor ise vadeli bir şekilde bono düzenleyerek, kendisine gerekli olan malı alır ve naktini kullanmamak suretiyle kendine kredi sağlamış olur.²⁴⁵ Aynı zamanda kısa vadeli bir yatırım aracıdır çünkü bankanın iskonto yoluyla aldığı bonoyu, vâde sonunda tahsil ederken faiz ve komisyon da aldığından, bono banka için kısa vadeli bir yatırım aracı haline gelir.²⁴⁶ Bunun dışında bono teminat vasıtası olarak da kullanılabilir.²⁴⁷ Bononun ikinci dereceden fonksiyonu ise bir borcun ödenmesi için kullanılmasıdır.²⁴⁸

Bonoda ki alacak, keşidecinin borcuna dayanan bir alacak değilse, başka bir nedene dayanan bir alacak olması da mümkündür.²⁴⁹ Örneğin keşidecinin hatır bonusu vermesi, bağışmama vaadinde bulunması gibi bir nedenle bono tanzim edilirse bunun bonoya yazılması mümkün değildir.²⁵⁰ Bono da keşideci ile lehdar arasında borcuna ilişkin değilse başka bir nedenle bono düzenlenmiş ise, keşideci bu nedene dayanan defileri de, diğer şahsi ve senetten anlaşılan defiler yanında lehtara karşı ileri sürebilir.²⁵¹ Bonodaki alacağın borç alacağından başka bir nedenin bulunduğu dair bir karine mevcuttur ve bunun aksinin ispatı iddia edene düşer.²⁵² Bononun bir borç ikrâr senedi olması kuraldır.²⁵³ Bononun, keşideci ile iyiniyetli üçüncü kişi hamiller arasında mücerret bir niteliği bulunduğu aksine ispat edilemeyen bir varsayım mevcuttur.²⁵⁴ Bu kuralda, keşideci ile lehdar arasında aksine ispat edilebilen bir karine, keşideci ile iyiniyetli üçüncü kişi hamiller arasında aksine ispat edilemeyen bir varsayım

²⁴³ Öztan, **a.g.e.**, s. 215

²⁴⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 215-216; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.251; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 243; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 161

²⁴⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 215

²⁴⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 216

²⁴⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 216

²⁴⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 216

²⁴⁹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 467; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 244

²⁵⁰ Domaniç, **a.g.e.**, s. 467

²⁵¹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 467

²⁵² Domaniç, **a.g.e.**, s. 467-468

²⁵³ Domaniç, **a.g.e.**, s. 468

²⁵⁴ Domaniç, **a.g.e.**, s. 468

mevcuttur.²⁵⁵ Yani keşideci borcun başka bir nedene dayandığını iyiniyetli üçüncü kişiler karşı iddia ve ispat edemez.²⁵⁶

2.2.2. BONONUN ZORUNLU ŞEKİL UNSURLARI

Türk Ticaret Kanunu' nun 688' inci maddesinde bononun şekil unsurları sayılmıştır. Poliçenin şekil unsurlarıyla büyük benzerlik taşıyan bonoda ki asıl fark bir muhatabın bulunmamasıdır.²⁵⁷

2.2.2.1. Bono ve Emre Muharrer Senet Kelimeleri

Türk Ticaret Kanunu' nun 688' inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca; 'bono' veya 'emre muharrer senet' kelimesinin senet metninde yer alması, senet başka bir dilde yazılmış ise bu kelimelerin o dildeki karşılığının senet metninde bulunması gerekmektedir. Bu kelimelerden biri bulunmaz ise bono vasfını kazanamaz.²⁵⁸ Bunun da nedeni hamilin daha sonradan senede bono kelimesini ilave edip, kambiyo hukukundan yararlanmasının engellenmesidir.²⁵⁹

Bu iki ibareden birinin senet metni içinde yer alması gerekmektedir.²⁶⁰ Bu kelimelerin senet metni dışında başka bir yere yazılmaları durumunda senet bono niteliği kazanmaz.²⁶¹ Türk Ticaret Kanunu' nun 689' uncu maddesi uyarınca, senedin diğer şartları mevcut ise senedin emre yazılı olduğu belirtilmiş ise senet emre yazılı ödeme vaadi sayılır (TTK m.742).

Kural olarak bono veya emre muharrer senet kelimelerinin senet metninde satır aralarına çıkıntı şeklinde yazılması bono niteliğini vermez.²⁶² Ancak doktrin de bu

²⁵⁵ Domaniç, **a.g.e.**, s. 468

²⁵⁶ Domaniç, **a.g.e.**, s. 468

²⁵⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 216

²⁵⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 216; İmregün, **a.g.e.**, s. 565; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 163

²⁵⁹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 469-470

²⁶⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 216; Domaniç, **a.g.e.**, s. 469

²⁶¹ Domaniç, **a.g.e.**, s. 469

²⁶² Domaniç, **a.g.e.**, s. 469

çıkıntılarının imzalanması suretiyle geçerli olacağını ve senedin bono vasfında olacağını kabul eden bir görüş de mevcuttur.²⁶³

2.2.2.2. Muayyen Bir Bedelin Kayıtsız Şartsız Ödeneceği Vaadi

Türk Ticaret Kanunu'nun 688' inci maddesinin ikinci fıkrasında, bononun kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesini içereceği belirtilmiştir. Bonoda muhatap bulunmadığından, kişinin kendisi bir borcu ödeme yükümlülüğü altına girer.²⁶⁴ Yani bonoda poliçedeki gibi ödeme emri yerine ödeme vaadi bulunmaktadır.²⁶⁵ Bu durum genellikle ' işbu bono karşılığında'ye TL ödeyeceğim' şeklinde ifade edilir.²⁶⁶

Bonoda para yazı veya rakamla gösterilebilir.²⁶⁷ İkiside varsa ve aralarında fark varsa yazı ile ifade edilen miktar esas alınır.²⁶⁸

Bedel yabancı para ile gösterildiğinde, aynen ödeme kaydı konulabilir.²⁶⁹ Aynen ödeme kaydı konulmuş ise, yabancı para ile ödenirken; konulmamış ise; aynen de ödenebilir veya ödeme anında yabancı para TL' na dönüştürülerek ödenir. Ödeme vaaadinin şarta bağlı olması halinde bono geçerli olmaz, bu nedenle bono şarta bağlı düzenlenemez.²⁷⁰

Meblağın bono üzerinde nereye yazılacağı hususu kanunda düzenlenmemiştir. Bazı yazarlara göre; meblağın senedin üzerinde gösterilmesi yeterli olup, senedin neresinde yazılı olduğunun bir önemi yoktur.²⁷¹ Bir yazara göre ise, meblağın senet metnine yazılması gerekmektedir.²⁷²

2.2.2.3. Lehdar Gösterilmesi

²⁶³ Domaniç, **a.g.e.**, s. 469

²⁶⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 217

²⁶⁵ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 163

²⁶⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 217

²⁶⁷ Domaniç, **a.g.e.**, s. 470; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁶⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s. 470; İmregün, **a.g.e.**, s. 565; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁶⁹ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 107; İmregün, **a.g.e.**, s. 565

²⁷⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 217; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 107; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁷¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 217; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 107 ; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁷² Domaniç, **a.g.e.**, s. 470

Bono kime yada kimin emrine ödenecek ise, onun ad ve soyadının veya tüzel kişi olması durumunda ad veya ticaret ünvanının senette bulunması gerekmektedir (TTK m. 688/5). Bonoda lehdarın adının bulunmaması durumunda veya senedin hamiline ödeneceği kaydı bulunursa senet bono olarak kabul edilemez.²⁷³ Bonoda da poliçede olduğu gibi, lehdar olarak gerçek kişi yada tüzel kişi gösterilmelidir.²⁷⁴ Gösterilmez ise senet, bono olarak hüküm doğurmaz.²⁷⁵

Türk Ticaret Kanunu' nun 690' ıncı maddesi poliçeye ilişkin hükümlerden hangilerinin bonoya da uygulanacağını göstermektedir. Bono düzenleyenin emrine yazılamaz.²⁷⁶ Bu hükümde 585' inci maddeye atıf yapmamış olduğundan, bazı yazarlar bir kimsenin kendisini lehtar gösteremeyeceğini ileri sürmektedirler.²⁷⁷ Aynı sebepten de bononun üçüncü şahıs hesabına düzenlenmesi de mümkün değildir.²⁷⁸

2.2.2.4. Senedi Tanzim Edenin İmzası

Türk Ticaret Kanunu'nun 688' inci maddesinin 7' inci fıkrasında bono da senedi düzenleyenin imzasının bulunması gerektiği düzenlenmiştir.²⁷⁹ İmzanın olmadığı bir bono diğer bütün şartlara haizse bile, senet vasfında olmadığı görüşü mevcuttur.²⁸⁰ Borçlunun ad ve soyadının yazılmış olması imza yerine geçmez.²⁸¹ Ancak bir görüşe göre; el yazısı ile yazılmış olan ad ve soyadın da imza olarak kabulü gerekir çünkü imzada kişinin ad ve soyadının kendine özgü kısaltılarak yazdığı özel bir işarettir.²⁸²

Bonoyu düzenleyenin adı ve soyadı yazılmamış olması durumunda ancak imzasının bulunması durumunda ise senet geçerliliğini sürdürür.²⁸³ Uygulamada da

²⁷³ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 246; Domaniç, **a.g.e.**, s. 472

²⁷⁴ Celal Göle, **a.g.e.**; s. 19

²⁷⁵ Celal Göle, **a.g.e.**; s. 19; Domaniç, **a.g.e.**, s. 473

²⁷⁶ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 246; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁷⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁷⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 164

²⁷⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 246, Domaniç, **a.g.e.**, s. 473

²⁸⁰ Domaniç, **a.g.e.**, s. 473

²⁸¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 165

²⁸² Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 165

²⁸³ Öztan, **a.g.e.**, s. 218; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 165

senedi ödeyecek olanın ad, soyad ve adresinin yazıldığı görülmektedir.²⁸⁴ İmza poliçedeki gibi metnin altına tüm metni örtecek şekilde atılmalıdır.²⁸⁵

2.2.2.5. Senedin Tanzim Edildiği Tarih ve Yer

Türk Ticaret Kanunu'nun 688' inci maddesinin 6' ıncı fıkrasında bonoda tanzim tarihinin gösterilmiş olması şartı düzenlenmiştir. Tanzim tarihi olmayan senet bono vasfında değildir. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında bu hususu '*Senette tanzim tarihi yazılmamış olup, bu niteliği itibarıyla senet kambiyo senedi niteliğini taşımadığı için ciro hükmü ifade etmez*' demek suretiyle belirtmiştir.²⁸⁶

Türk Ticaret Kanunu'nun 688' inci maddesinin 6' ıncı fıkrasında ise bonoda tanzim yerinin gösterilmiş olması şartı düzenlenmiştir. Senette tanzim yeri yok ise, bonoyu tanzim eden şahsın isminin yanındaki yer tanzim yeri kabul edilir (TTK m. 689/4).²⁸⁷ Hem tanzim yeri hemde tanzim edenin isminin yanında bir yer ismi yok ise, senet bono olarak geçerlilik kazanmaz.²⁸⁸

2.2.2.6. Ödeme Yeri

Türk Ticaret Kanunu' nun 688' inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, bono da yer alması gereken şartlardan biri de ödeme yeridir. Bonoda ödeme yeri düzenlenmemiş ise, senedin tanzim edildiği yer ödeme yeri olarak kabul edilir (TTK m. 689/2). Ödeme yeri, tanzim yeri ve tanzim edenin isminin yanında bir yer ismi mevcut değilse; senet bono vasfında değildir.²⁸⁹ Bononun adresli veya ikahmetgâhlı olarak düzenlenmesi mümkündür.²⁹⁰

2.2.3. BONONUN İHTİYARİ ŞEKİL UNSURLARI

²⁸⁴ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 247

²⁸⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 218

²⁸⁶ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 8.4.2004 E. 2003/14253 K. 2004/4950 (www. kazanci.com)

²⁸⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 218-219; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 246; Domaniç, **a.g.e.**, s. 473

²⁸⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 219; Domaniç, **a.g.e.**, s. 473; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 166

²⁸⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 219; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 166

²⁹⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 219

Bonoda yer alabilecek ihtiyari kayıtlardan bazıları kanunda belirtilmiş olup; bazıları ise uygulamadan doğmaktadır.²⁹¹

2.2.3.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar

Kanunda yer alan ihtiyari kayıtlar;

- Vadeye ilişkin kayıtlar
- Menfi emre kaydı
- Faize ilişkin kayıt (TTK m.587)
- Avali belirten kayıt (TTK m. 613)
- Aynen ödeme kaydı (TTK m. 623)
- Protestodan muafiyeti gösteren kayıt (TTK m. 634)
- Retrete ilişkin kayıt (TTK m. 641)
- Araya girmeye ilişkin kayıt (TTK 646)
- Senedi ödeyecek olan üçüncü şahsın adresi (TTK m. 690, 586, 609) olarak kanunda yer almıştır.

2.2.3.2. Kanunda Zikredilmemiş Olan Kayıtlar

Bu tip kayıtlar, kanunda yer almamalarına rağmen uygulamada oluşan ihtiyaçları karşılamak için kanunda da aksine bir hüküm olmadığından bonoya koyulabilecek ihtiyari kayıtlardır.²⁹² Bu kayıtlar, bononun niteliği ile bağdaştıkları sürece ve ilgililerin bono dışındaki hukuki ilişkileri açısından önem taşırlar ise; senedin üzerine bu kayıtlarda eklenebilir.²⁹³ Bu kayıtlardan başlıcaları;

- Yetki kaydı
- Tahkim kaydı
- Tazminat ve masraf kaydı
- Muacceliyet kaydı
- Bedel kaydı
- Yabancı hukukun uygulanması kaydıdır.²⁹⁴

²⁹¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 221

²⁹² Öztan, **a.g.e.**, s. 222

²⁹³ Öztan, **a.g.e.**, s. 222

²⁹⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 222-223

2.2.4. BONONUN ŞEKİL ŞARTLARININ EKSİKLİĞİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Türk Ticaret Kanunu' nun 688' inci maddesinde bononun şekil unsurları sayılmıştır. Bu unsurların yokluğu halinde senet bono vasfına haiz olmamaktadır (TTK m.689/1).²⁹⁵ Senedin tahvilden başka bir mesuliyet kaynağı olup olmayacağı için bir ayrıma ihtiyaç vardır.²⁹⁶ Doktrinde bir ayırım söz konusudur. Öztan' a göre bononun şekil unsurlarından birinin yokluğu halinde; senet geçersiz olacaktır.²⁹⁷ Aslanlı' ya göre ise; zorunlu unsurları içermeyen bononun adi senet olarak kabulü gerekmektedir.²⁹⁸ Kanımca da unsurları eksik olan bir bononun adi senet olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Türk Ticaret Kanunu' nun 688' inci maddesinin 1' inci fıkrası uyarınca bono veya emre muharrer senet ibaresinin yazılması gerekmektedir. Yazılmaması halinde açıkça emre yazılı olmak şartıyla, diğer şartları da taşıyorsa 'emre yazılı ödeme vaadi'ne dönüşür.²⁹⁹ Emre yazılı ödeme vadeleri, bononun bazı özelliklerine sahip olmamaları nedeniyle eksik bono da sayılabilmektedirler.³⁰⁰ Bu eksikliği nedeniyle senet bono niteliği kazanmamakta; ancak başka bir kıymetli evrak haline gelmektedir (TTK m. 742).

Türk Ticaret Kanunu'da yer alan ihtiyari kayıtlardan vadenin bonoda gösterilmemesi durumunda, senet bono olmaktan çıkmaz.³⁰¹ Böyle bir bono 'görüldüğünde ödenecek bono' sayılmaktadır (TTK m. 689/2).

Diğer mecburi unsurlardan bir veya birkaçını içermeyen senetlerde bono olarak hüküm ifade etmez ancak senet butlanla hükümsüz değildir (TTK m. 689/3,4). Mecburi şekil unsurlarını taşımayacağı için bono vasfı olmayan senet ciro yoluyla devredilemez; alacağın temliki yoluyla devredilebilir.³⁰²

²⁹⁵ Öztan, a.g.e., s. 219

²⁹⁶ Öztan, a.g.e., s. 219

²⁹⁷ Öztan, a.g.e., s. 219

²⁹⁸ Aslan, Şenyüz ve Ergün, a.g.e., s.253

²⁹⁹ Öztan, a.g.e., s. 219

³⁰⁰ Öztan, a.g.e., s. 219

³⁰¹ Öztan, a.g.e., s. 220

³⁰² Öztan, a.g.e., s. 220

2.3. ÇEK

2.3.1. GENEL OLARAK

Türk Ticaret Kanunu'nun Dördüncü Faslının Üçüncü Kısımında poliçe ve bonodan sonra düzenlenmiştir (TTK m.692-735). İsviçre Borçlar Kanunu'nda çekler kambiyo senetleri başlığı altında düzenlenmiş olan poliçe ve bonodan farklı fasılda düzenlenmiş; bu nedenle kambiyo senedi olarak kabul edilmemektedir.³⁰³ Türk Ticaret Kanunu'nda ise poliçe, bono ve çek aynı fasılda ve Kambiyo Senetleri başlığında düzenlenmiştir.

Türk Ticaret Kanununun da poliçe hükümlerinin çekler hakkında da uygulanabileceği düzenlenmiştir (TTK m.730). Ancak doktrinde bunun pek isabetli bir düzenleme olmadığını yönünde bir görüş mevcuttur.³⁰⁴ Ancak bir görüşe göre ise, bunun kanun yapma tekniği açısından tekrardan kaçınılarak, çok doğru bir düzenleme yapıldığını düşünmektedir.³⁰⁵

2.3.2. ÇEKİN HUKUKİ MAHIYETİ

Çekler, bankalar tarafından çıkarılan ve hesap sahiplerinin hesaplarının bulunduğu muhatap bankadaki hesaplarından üçüncü kimselere ödeme yapılmasını sağlayan bir kambiyo senedir.³⁰⁶ Çek hukuki mahiyeti itibariyle havaledir.³⁰⁷ Bu

³⁰³ Öztan, **a.g.e.**, s. 227

³⁰⁴ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 261

³⁰⁵ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 189-190

³⁰⁶ Ahmet Caner Yenidünya, **Açıklmalı Gereçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu**.İstanbul: Legal Yayıncılık, 1. b.,2003, s. 11

³⁰⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 227; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.255; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 190-191 ; Domaniç, **a.g.e.**, s. 529; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 169

havalenin yazılı olması ve belli şekil şartlarını içermesi, mücerret ve kayıtsız şartsız bir ödeme emri şeklinde olması gerekmektedir.³⁰⁸ Havale niteliğindeki bu senedin çek olabilmesi için bir banka üzerine çekilmiş olması gerekmektedir.³⁰⁹

Keşideci bankadan, çek hamiline çekte gösterilen miktarı, banka ile aralarındaki çek anlaşmasına dayanarak, çek hamiline ödeme yapmasını istemektedir.³¹⁰ Burada ödeme konusunda bankayı yetkilendirme söz konusudur.³¹¹ Banka çek hamiline ödeme yaptığı miktarda keşideciye karşı alacaklı konumuna geçer.³¹² Bunun yanında keşideci çek hamiline karşı da bankanın ödeme yapmış olduğu miktar kadar borcundan kurtulur.³¹³ Çekin havale niteliğinin sonucu olarak iki ilişkide doğrudan etkilenir.³¹⁴

Çek bankadaki mevduat üzerinden ödemeler yapılmasını sağlamaktadır.³¹⁵ Çek iktisadi önemi açısından ‘ödeme vasıtası’ olduğundan, ödemenin yapılabilmesi için gerekli bir hesabın ve hesapta da çekteki meblağ kadar paranın bulunması gerekmektedir.³¹⁶ Yargıtayda, çekin ödeme aracı olduğunu belirtmiş ve çekin ödemedi başka bir amaçla verilmiş olduğunu, çeki veren kişi bu iddiasını ispat etmekle yükümlü olduğunu bir kararında belirtmiştir.³¹⁷ Bu nedenle çek bir kredi vasıtası değildir.³¹⁸ Ancak bunun yanında çek nakit para da demek değildir.³¹⁹ Çek kanunî bir ödeme vasıtası olmadığından; alacaklı çekle ödeme yapılmasını kabul edip etmemekte serbesttir.³²⁰

2.3.3. ÇEKİN ZORUNLU ŞEKİL UNSURLARI

³⁰⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 227; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 169

³⁰⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 227

³¹⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 228; İmregün, **a.g.e.**, s. 567

³¹¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 228

³¹² Öztan, **a.g.e.**, s. 230

³¹³ Öztan, **a.g.e.**, s. 230

³¹⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 230

³¹⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 230

³¹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 230; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 169

³¹⁷ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 170

³¹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 230; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 191-192; Ayşe Nuhoğlu, ‘4814 Sayılı Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’, **Aydın Aybay’ a Armağan**, İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayım Dağıtım, 2004, s. 254; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 169

³¹⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 230

³²⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 230

Türk Ticaret Kanunu' nun 692' inci maddesinde çekin şekil unsurları düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu' na göre çekin matbû olması şart değildir (ÇK m. 3). Keşideci ile banka arasında ki çek anlaşmasına göre; banka keşideciyi belli formları kullanmaya mecbur bırakabilir.³²¹ Böyle durumlarda belirli formdan oluşan çekleri içeren çek defterini müşterisine vermektedir.³²² Keşideci de boş kalan yerleri doldurmak suretiyle çek keşide etmektedir.³²³ Hangi vasıta ile doldurulacağına ilişkin bir anlaşma çek anlaşmasında yok ise; istenilen şekilde doldurulabilir ancak uygulamada kurşun kalem ile doldurulan çekler kabul görmemektedir.³²⁴

3167 sayılı Yasa 26.02.2003 tarihli 4818 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hmillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla değişikliğe uğramış; yasanın değişik 3' üncü maddesine göre; çek defterlerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılacağı; ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere, diğerlerinin yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması sonucunda çekin geçerliliğinin etkilenmeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin TTK' nın 692' nci maddesine yeni koşullar ekleyip eklemediği hususunda; 3167 sayılı yasanın bankalara yüklemiş olduğu mükellefiyetlerden, vergi numarası hariç diğerleri zorunlu değildir. Bu nedenle de şube adı ve hesap numarasının yazılmamış olmasının çekin niteliğini değiştirmedeği görüşünde olan yazarlar mevcuttur.³²⁵

Çekte sayılan tüm zorunlu unsurların yanında çeki geçersiz kılacak bir kaydında bulunması durumunda çek geçersiz olur.³²⁶

2.3.3.1. Çek Kelimesi

Senedin çek niteliğinde sayılabilmesi için 'çek' kelimesini içermesi gerekmektedir. Senet yabancı dilde yazılmış ise, o dilde çek kelimesinin karşılığının senette yer alması gerekmektedir (TTK m. 692/1).

³²¹ Öztan, a.g.e., s. 234

³²² Öztan, a.g.e., s. 234

³²³ Öztan, a.g.e., s. 234

³²⁴ Öztan, a.g.e., s. 234

³²⁵ Kaçak, a.g.e., s.129;

³²⁶ Pulaşlı, a.g.e., s. 188

Doktrinde ‘çek’ kelimesinin senet metni içersinde bulunması zorunluluğu olmadığı görüşünde olanlar mevcuttur.³²⁷ Ancak doktrinde çoğunluk tarafından çek kelimesinin nerede yer alacağı düzenlenmediği halde; poliçe ve bonodaki düzenlemeler esas alındığında çek kelimesinin senet metni içinde yer alması gerektiği kabul edilmektedir.³²⁸ Senet metni içersinde yer almayan ‘çek’ kelimesi nedeniyle, senet hukuki niteliği itibariyle havale olarak geçerli olabilir.³²⁹ Ayrıca çek kelimesinin kısaltma yapılmadan yer alması gerekmektedir.³³⁰

2.3.3.2. Muayyen Bir Bedelin Kayıtsız Şartsız Havalesi

Çekin belirli bir bedelin kayıtsız şartsız havalesini içermesi gerekmektedir (TTK m. 692/2). Çekte öncelikle bir havale olmalı ve bu havale hiçbir kayda ve şarta bağlanmamalıdır.

Çekte belirtilen miktarın para ile belirlenmesi ve belirli olması gerekmektedir.³³¹ Çekte belirtilen bu miktarın belirli olması ve çekin mahiyeti itibariyle kredi vasfı taşımaması nedeniyle çekte faiz kaydı konulamaz; konulan faiz şartı yazılmamış sayılır (TTK m. 698).

Çekte belirtilen bedel yabancı para ile belirlenmiş olabilir. Çekte ‘aynen ödeme kaydı’ bulunmadığı sürece (TTK m. 714/1), çekin ibraz günündeki râyici üzerinden Türk Lirasına çevrilip ödenmesi gerekmektedir.³³² Çek ibraz gününde ödenmez ise; alacaklı çek bedelini ödeme gününde ki veya ibraz gününde ki râyiçten talep edebilir (TTK m.714/1; BK m. 83). Kanunî râyici olmayan paranın değeri, ödeme yerinde ki ticarî teamüllere göre belirlenir.³³³ Keşideci ödenecek miktarın, çekte yazılı belirli bir râyice göre hesaplanmasını şart koşabilir (TTK m.714). Çek bedeli keşide ve ödeme yeri ile aynı adı taşıyan fakat kıymetleri birbirlerinden farklı olduğu halde; ödeme

³²⁷ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.255

³²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 234-235; Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.255; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 255; Domaniç, **a.g.e.**, s. 545; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 189

³²⁹ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s.255; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 189

³³⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 235

³³¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 235; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 195; İmregün, **a.g.e.**, s. 570; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 190

³³² Öztan, **a.g.e.**, s. 235

³³³ Öztan, **a.g.e.**, s. 235

yerinde ki para kastedilmiş olur (TTK m. 714/4). Senette birden fazla meblağ gösterilmişse poliçelere ilişkin madde uygulanır(TTK m.588, 730/1).

2.3.3.3. Muhatabın Ad ve Soyadı

Çekte ödeyecek kimsenin de belirtilmesi gerekmektedir (TTK m. 692/3). Türkiye de ödenecek çeklerde, muhatap olarak yalnızca bir banka gösterilebilir (TTK m. 694/1). Ancak çekte ödemelerin ödeme yerine göre yapılması (TTK m. 694/1) ve bazı ülkelerde çek şahıslar üzerine de çekilebileceği için ‘ödeyecek kimse’ tabiri kullanılmıştır (TTK m. 692/3).

Türk Ticaret Kanunu’ nun 727’ inci maddesinde ‘banka’ dan ne anlaşılması gerektiği düzenlenmiştir ve Bankalar Kanunu’na tâbi olmayan müesseseler üzerine çek çekmek mümkün değildir.³³⁴ Ancak 4389 sayılı Eski Bakanlar Kanunu’ nun vermiş olduğu yetkiyle Bakanlar Kurulu özel finans kurumlarına çekte muhatap olabilmeye yetkisi vermesi mümkün idi.³³⁵ 5411 sayılı Yeni Bankalar Kanunu uyarınca, ‘*mevduat ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları*’ pasif çek ehliyetine sahiptirler; bunların dışında ki şahıs ve kurumların çekte muhatap olmaları mümkün değildir.³³⁶ Gerçek kişi üzerine çekilen çek havale hükmündedir (TTK m. 694).³³⁷

Muhatabın çekin neresinde gösterileceği düzenlenmemiştir ancak matbû çeklerde muhatapın adının nereye yazılacağı belirlidir.³³⁸ Muhatap senedin sol üst köşesinde gösterilir.³³⁹ Muhatap kendi üzerine çek çekebileceği (TTK m. 730,585) gibi; banka çekte lehdar olarak da gösterilebilir.³⁴⁰ Keşideci ile muhatap arasındaki ilişki çekin geçerliliğini etkilemez; keşidecinin hesabında para bulunmasa bile çek geçerlidir.³⁴¹

³³⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 236

³³⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 237; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 191

³³⁶ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 192

³³⁷ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 256; Domaniç, **a.g.e.**, s. 547

³³⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 237

³³⁹ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 264

³⁴⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 237

³⁴¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 237

2.3.3.4. Ödeme Yeri

Çekte ödeme yerinin gösterilmesi gerekmektedir (TTK m. 692/4). Ödeme yerinin önemi; pasif çek ehliyeti(TTK m.731), ödemeye ilişkin konular(TTK m.734), şekil(TTK m. 732) ve müddetler(TTK m. 732/2, 679) gibi hususlar nedeniyle önem taşımaktadır.³⁴²

Türk Ticaret Kanunu'nun 693'üncü maddesi' nin 2' inci fıkrasında; ödeme yerinin gösterilmemesi durumunda muhatabın adının yanındaki yerin ödeme yeri sayılacağı hususu düzenlenmiştir. Muhatabın ismi yanında birden fazla yer gösterilmiş ise, çek ilk gösterilen yerde ödenir (TTK m.693/2). Bu da yoksa 'muhatabın iş merkezinin bulunduğu yer' ödeme yeri kabul edilir (TTK m. 693).³⁴³ Ödenecek yer olarak muhatabın adresinin belirtilmesi gerekmez, mülkî bölüm olarak gösterilmesi yeterlidir.³⁴⁴ 3167 sayılı Kanun' na göre, bankaların çek defterinin her defterine hesabın bulunduğu şubenin adını yazmak zorunda olduklarından; ödeme yerinin yazılmadığı çeklerde, çek hesabının bulunduğu yer ödeme yeri sayılır.³⁴⁵

Türk Ticaret Kanunu' nun 699' uncu maddesinde çekin adresli veya ikametgâhlı olabileceği düzenlenmiştir. ancak ikametgâhlı olan çekin ödeneceği üçüncü şahsın bir banka veya özel finans kuruluşu olması gerekmektedir (TTK m.699 c.2)

2.3.3.5. Keşide Günü ve Yeri

Türk Ticaret Kanunu' nun 692'nci maddesinin 5' inci fıkrasında; çekte keşide günü ve yerinin gösterilmesi şartı düzenlenmiştir. İki husus aşağıda düzenlenmiştir.

2.3.3.5.1. Keşide Günü

³⁴² Öztan, **a.g.e.**, s. 237

³⁴³ Öztan, **a.g.e.**, s. 237; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 197; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 256

³⁴⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 197

³⁴⁵ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 205

Çekte keşide tarihinin yazılmaması halinde, senet çek vasfını kazanamaz (TTK m. 693).³⁴⁶ Bu durumda senet çek niteliğini kazanmadığından, sadece havale özelliğine sahip bir senet olur.³⁴⁷ Keşide tarihinin senedin neresinde olduğunun bir önemi yoktur.³⁴⁸ Birden çok ve birbirlerinde farklı tarihlerin bulunması halinde; bir görüşe göre, senet çek olma vasfını kaybeder.³⁴⁹ Bir görüşe göre ise, çek üzerinde iki tarihin bulunması halinde vadeye ilişkin tarih yazılmamış sayılmalı ve keşidecinin imzasının yanındaki tarih keşide tarihi kabul edilmelidir.³⁵⁰

Çekte keşide günü rakamla ya da yazıyla yazılabilir.³⁵¹ Çek tarihinin gün, ay ve yıl olarak yazılması gerekmektedir.³⁵² Bu tarihin belirli ve mümkün bir tarih olması gerekmektedir.³⁵³ Bir görüşe göre, keşideci tarafından unutulmuş ya da kötüniyetli olarak mümkün olmayan bir tarih yazılması durumunda ise, çeki geçersiz saymak kötüniyetli keşideciyi korumak gibi olacağından, çeki geçerli saymak gerekmektedir.³⁵⁴ Çekin tanzim edildiği gün ile çekte yazılan gün farklı olabilir.³⁵⁵ Eğer keşide tarihi gerçeğe aykırı şekilde yazılmış ise; bu çekin geçerliliğini etkilemez.³⁵⁶ Türk Ticaret Kanunu' nun 707' nci maddesinde de çekin üzerinde yazılı keşide gününden önce ibraz edildiğinde, ibraz edildiği gün ödeneceği düzenlenmiştir. Bunun aksi düzenlenmiş ise bu kayıtlar yok sayılacaktır(TTK m. 707/1. c 2). Keşide gününün önemi, ibraz süresi ve kambiyo ehliyetinin belirlenmesi için önemlidir.³⁵⁷

2.2.3.5.2. Keşide Yeri

³⁴⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 197

³⁴⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; İmregün, **a.g.e.**, s. 570

³⁴⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 198

³⁴⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 198

³⁵⁰ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 198

³⁵¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 265

³⁵² Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 197

³⁵³ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 198

³⁵⁴ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 197

³⁵⁵ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 265

³⁵⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 238; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 198

³⁵⁷ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 266; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 257

Çekte keşide yerinin düzenlenmiş olması gerekmektedir (TTK m. 692/5). Ancak keşide yerinin gösterilmediği çek de geçersiz olmaz.³⁵⁸ Keşide yeri gösterilmemiş olan çekte, keşidecinin ad ve soyadının yanında yazılı yer keşide yeri sayılır (TTK m. 693/3). Yasa koyucu burada seçimlik bir yasal unsur kabul etmiştir.³⁵⁹ Her ikisinde olmadığı senetler çek niteliğinde değildirler.³⁶⁰ Birden fazla keşide yeri var ise, senet çek niteliğinde değildir.³⁶¹ Gösterilen yerin gerçeğe uygun olması gerekli değildir.³⁶² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu' nun vermiş olduğu bir kararında '.....*tarihli takip dayanağı belge metninde TTK. 692/5 maddesinde yazılı "keşide yeri" unsuru yazılmamıştır. TTK. 692/son fıkrası uyarınca, metinde keşide yeri yok ise, bu çek (keşidecinin ad ve soyadının yazılı olduğu yerde) çekilmiş sayılır. 22.12.1980 tarihli belgede keşidecinin ad ve soyadı yanında böyle bir yer dahi gösterilmemiştir. o halde, bu unsurun noksanlığı nedeniyle bu belgeyi "çek" niteliğinde saymak olanağı kalmamaktadır. Metindeki "İskenderun" kelimesi muhatap bankanın bulunduğu yerdir; "ödeme yeri" ile "keşide yeri" unsurlarını birbirine karıştırmamak lazımdır'* denilmek suretiyle belirtilmiştir.³⁶³

Keşide yeri olarak, belirli bir idari birimin gösterilmiş olması yeterlidir.³⁶⁴ Çekte keşide yerinin belirli ve mümkün bir yer olması gerekmektedir.³⁶⁵ Keşide yerinin bilinmesi müracaat haklarını kullanım, sürelerin tayini, yetkili makam ve mahkemenin tayini açısından önemlidir.³⁶⁶ Bu nedenle çekte keşide yerinin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde nerede düzenlendiğinin belli olması gerekmektedir.³⁶⁷

Çekte keşide yerinin kısaltılarak yazılması durumunda, kısaltmanın hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir açık ve net olması halinde, keşide yerinin varlığı kabul edilir.³⁶⁸

³⁵⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 239; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 202

³⁵⁹ Kaçak, **a.g.e.**, s.132

³⁶⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 239; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 266; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 202

³⁶¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 239; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 199

³⁶² Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 199

³⁶³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 9.5.1984 E. 1982/12-579 K. 1984/524 (www.kazanci.com)

³⁶⁴ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 199; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 203

³⁶⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 239

³⁶⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 239; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 202

³⁶⁷ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 202-203

³⁶⁸ Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 204

2.2.3.6. Çeki Veren Kimsenin İmzası

Çeki keşide eden kimsenin imzasının çek üzerinde yer alması gerekmektedir (TTK m.692/6). Keşidecinin imzası bulunduğu sürece ad ve soyadının yazılmaması veya hatalı yazılması önemli değildir.³⁶⁹ Poliçelerde ki keşidecinin imzası ile ilgili hükümler, çekler için de tatbik edilir (TTK m.730). El yazısı dışında parmak izi, tastik edilmiş işaret veya mühür, mekanik veya dijital vasıtalarla atılmış imzayı içeren senetler çek vasfı kazanamazlar (TTK m.668/2). Ancak parmak izinin yanında imza veya parafa benzeyen işaret varsa bu çek geçerli olur.³⁷⁰

Tüzel kişi şirketlerde, temsile etkili olanlar şirket kaşesi üzerine imza atarak çek keşide edebilirler.³⁷¹ Şirket yetkilileri, şirket kaşesi veya ünvanı olmadan çek keşide etmeleri durumunda ise şirket değil imza sahipleri çekten sorumlu olur.³⁷²

Bir kambiyo taahhüdünün geçerli olması için imza yeri hukukunun şekil şartlarına uygun olması gerekmektedir.³⁷³ Kambiyo senedinin nerede imzalandığı konusunda bir kayıt yok ise, doktrinde hakimin senette yer alan unsurlar ile imza yerini belirleyeceği, bunu yaparken de boçlunun ikametgâhının olduğu yer lehine bir karinenin kabul edilmesi yönünde bir görüş de mevcuttur.³⁷⁴ Keşidecinin imzasının sahte olması durumunda, ciranta ve diğer çek borçlularının imzaları, imzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca geçerliliklerini korurlar.³⁷⁵

2.3.4. ÇEKİN İHTİYARİ ŞEKİL UNSURLARI

Çekte ki mecburî unsurların dışında ilgililerin iradesiyle başka kayıtlar da çekte dahil edilebilir.³⁷⁶ Bu unsurların bazıları kanunda yer alırken bazıları ise uygulamadan gelmektedir.³⁷⁷

³⁶⁹Öztañ, a.g.e., s. 240

³⁷⁰ Pulaşlı, a.g.e., s. 196

³⁷¹ Pulaşlı, a.g.e., s. 196

³⁷² Pulaşlı, a.g.e., s. 196

³⁷³ Hatice Özdemir, 'Kambiyo Taahhütlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk', **Nihal Uluocak' a Armağan**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1999, s. 263

³⁷⁴ Özdemir, a.g.e., s. 264

³⁷⁵ Pulaşlı, a.g.e., s. 196

³⁷⁶ Öztañ, a.g.e., s. 242

³⁷⁷ Öztañ, a.g.e., s. 242

2.3.4.1. Kanunda Zikredilen İhtiyari Kayıtlar

Kanunda düzenlenmiş ihtiyarî kayıtlar;

- Menfi emre kaydı (TTK m.692/2, 700/2)
- Lehtar tayinine ilişkin kayıt (TTK m.697/1)
- Hamiline kaydı (TTK m.697/3)
- İkametgâh kaydı (TTK m.699)
- Aval kaydı (TTK m.706/1,2)
- Aynen ödeme kaydı (TTK m.714/3)
- Çekin, bir bankaya ödeneceği kaydı (TTK m. 716/1)
- Hesaben ödeme kaydı (TTK m.717)
- Protestodan Muafiyet kaydı (TTK m. 730/1, 634)' dır.

2.3.4.2. Kanunda Zikredilmemiş Olan Kayıtlar

Bu kayıtlar kanunda olmamakla birlikte, çekin işleviyle çelişmemek kaydıyla, ilgililerin ilişkileri yönünden önemli olduğu için çeke eklenebilirler.³⁷⁸ Uygulamadaki ihtiyaçlar sebebiyle ortaya çıkan bu kayıtlar;

- Provizyon kaydı
- İhbar kaydı
- Teminat kaydı
- Yetki kaydı
- Tahkim kaydı
- Teyit veya vize kaydı

2.3.5.. ÇEKE KONAMAYACAK KAYITLAR

Çeke konulamayacak kayıtlar kanunen belirtilmiştir. Bunlar;

2.3.5.1. Senedin Çek Olma Özelliğini Etkilemeyen Yasak Kayıtlar

³⁷⁸ Öztan, a.g.e., s. 243

Bu tip kayıtlar senedin çek olma vasfını etkilememekle birlikte senette yer almaları hiçbir sonuç doğurmaz.³⁷⁹ Bunlar;

- Kabul şerhi (TTK m.696)
- Faiz kaydı (TTK m. 698)
- Mesuliyetten muafiyet kaydı (TTK m. 730/1, 591)
- Vâde (TTK m. 707) kayıtlarıdır.³⁸⁰

2.3.5.2. Senedin Çek Olma Özelliğini Etkileyen Yasak Kayıtlar

Bu tip kayıtların senette yer alması sonucunda, s.enet çek olma vasfını kaybeder.³⁸¹ Örneğin ödemenin şarta bağlanması durumunda senet çek olma vasfını kaybeder.³⁸²

2.3.6. ÇEKTE TÜRK TİCARET KANUNU'NDA ÖNGÖRÜLEN ŞEKİL ŞARTLARININ EKSİKLİĞİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Çekte olması gereken mecburi şekil şartlarının olmaması durumunda senet çek olmaktan çıkar.³⁸³ Eksik olan unsurun yorum yoluyla tamamlanması mümkün değildir.³⁸⁴

UNSURLARDAN BİRİNİN EKSİKLİĞİ HALİNDE ÇEK SAYILMAYAN SENEDİN TAHVİDEN BAŞKA BİR HUKUKİ İŞLEM OLARAK DEĞERLENDİRİLİP DEĞERLENDİRİLMEMEYECEĞİ DÜZENLENMEMİŞTİR (TTK m. 693). Sadece çekte muhatap olarak bankanın gösterilmemesi halinde çek olmaktan çıkıp, havale niteliği kazanacağı belirtilmiştir (TTK m. 694). Doktrinde çekte imza bulunmazsa senedin sözlü bir havaleye dönüştüğü görüşünde olanlarda mevcuttur.³⁸⁵ Bazı yazarlar ise keşidecinin imzası dışında diğer zorunlu unsurların bulunmaması durumunda senedin havale olarak geçerli olacağı görüşündedir.³⁸⁶ Bunun dışında çekin unsurlarını içermeyen bir senede konulan kabul şerhinin başka bir hukukî muamele

³⁷⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 244

³⁸⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 244

³⁸¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 244

³⁸² Öztan, **a.g.e.**, s. 244

³⁸³ Öztan, **a.g.e.**, s. 240; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 266; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 202

³⁸⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 240

³⁸⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 240

³⁸⁶ Aslan, Şenyüz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 255

olarak, örneğin ‘mücerret bir borç ikrarı’, kefalet’ veya ‘garanti sözleşmesi’, değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalıdır.³⁸⁷ Benimde katıldığım görüşe göre; çek üzerine yazılan kabul şerhinin yazılmamış sayılması, çekin kabulünün caiz sayılmaması gerekmektedir.³⁸⁸

3. KAMBIYO SENETLERİYLE İLGİLİ SUÇLAR

3.1. POLİÇE, BONO VE ÇEK İLE İŞLENEBİLECEK SUÇLAR

3.1.1. RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

³⁸⁷ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 266-267

³⁸⁸ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 267

3.1.1.1. SUÇUN TARİHİ GELİŞİMİ

Roma hukukunda sahtecilik suçları ile ilgili özel düzenlemeler yapılmış; ‘falsum’ ana başlığı altında, yalan tanıklık ve vasiyetnamelerde ki sahtekârlık fiilleri ile düzenlenmiştir.³⁸⁹ Aynı dönemde, ‘stellionatus’ adı ile yeni bir suç şekli ortaya çıkmış ve bu suçla falsum arasında ki ayırım belirsiz olduğundan, bu yeni suç bütün hileli cürümler için kullanılmaya başlanmıştır.³⁹⁰ Roma hukukunda vasiyetnamelerde yapılan sahtekârlık cezalandırılan ilk fiil olmuştur.

Kilise Hukukunda da Papalığa ait mektup veya vesikalar üzerinde yapılan sahtekârlıklarla ilgili olarak; belgenin sahteliğinin farkına varılmasından itibaren yirmi gün içinde yok etmeyen kimse, Papa tarafından aforoz edilir; aynı fiilin bir rahip tarafından işlenmesi halinde, fail ruhbanı görevleri yapmaktan ve ruhban sınıfına mahsus imtiyaz ve dokunulmazlıklardan men edilirdi.³⁹¹

Ortaçağ Avrupasında da sahtekârlık suçu Kral Rotari Emirnamesinde düzenlenmiş, ve fail hakkında el kesme cezası öngörülmüştür.³⁹²

Carolina’ nın 112’ inci maddesinde yer alan evrakta sahtekârlık suçu için ; sahte imza, mektup, sözleşme, borç senedi veya defter tanzim edenler hakkında fiilin işleniş derecesine ve meydana gelen zarara göre cismani cezalar veya ölüm cezası verileceği düzenlenmişti.³⁹³

Fransa’ da 1680 yılında çıkan ‘Sahtekârlık Fermanı’ na göre, sivil kişiler veya görevleri dışında memurlar tarafından işlenen sahtekârlık fiillerinin, hâkimin taktirine göre cezalandırılması düzenlenmişti.³⁹⁴ Bu kimseler hakkında ölüm cezası da verilmesi mümkündü ancak memurlar tarafından görevleri sırasında işlenen sahtekârlıkların cezası daha hafifti.³⁹⁵ İslam hukukunda resmi evrakta sahtekârlık fiili taziren cezalandırılmaktaydı.³⁹⁶

³⁸⁹. Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Turhan Kitabevi, 7. b., 2006, s. 390

³⁹⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 390

³⁹¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 390

³⁹² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 390

³⁹³ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

³⁹⁴ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

³⁹⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

³⁹⁶ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

ETCK' nun 339' uncu maddesi 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu' nun 275' inci maddesinde iktibas edilmiş olup, yürürlüğü süresince herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.³⁹⁷

3.1.1.2. YASAL DÜZENLEME

Resmi belgede sahtecilik suçu 5237 sayılı Kanunun üçüncü kısmının 'Kamu Güvenine Karşı Suçlar' isimli dördüncü bölümünde 204-205' inci maddelerinde düzenlenmiştir.

Eski Türk Ceza Kanunu' nun 339' uncu maddesinde memur olan kişinin, 342' nci maddesinde ise memur olmayan kişinin resmi belge sahteciliği suçu düzenlenmişti. Yeni Ceza Kanununda ise, memur olan ve olmayan kişinin işledikleri resmi belgede sahtecilik suçu aynı maddede düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nunun 204' üncü maddesinde ise; *'Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.'*

Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Resmi belgenin, Kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.' şeklinde resmi evrakta sahtekârlık suçu düzenlenmiştir.

Yine Türk Ceza Kanunu'nunun 205' inci maddesi de; *'Gerçek bir resmi belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır'* şeklinde düzenlenmiştir.

³⁹⁷ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

Maddenin birinci fıkrasında sivil kişilerin işledikleri, ikinci fıkrasının ise kamu görevlisi olan kişiler tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu düzenlenmiştir.³⁹⁸ Üçüncü fıkrada ise ilk iki fıkrada düzenlenen suçun, daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali yer almaktadır.³⁹⁹

Yine Türk Ceza Kanunu'nun 204/3' üncü maddesinde; öngörülen 'sahteciliği sabit oluncaya kadar geçerli belge' üzerinde işlenmesine ilişkin nitelikli hal; resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçu bakımından uygulama alanı bulmaz.⁴⁰⁰

Türkçede sıfat olarak kullanılmakta olan sahte kelimesi Farsça olup, bir şeyin aslına benzetilerek yapılan düzmece anlamına gelir.⁴⁰¹ Sahtecilik ise sahte kelimesinden türetilmiş olup, sahte işler yapma, sahtekârlık anlamındadır.⁴⁰²

Resmi belgede kavramı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 210'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenmiştir. buna göre; emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetnameyi resmi belge hükmünde saymakta ve bunlar üzerinde işlenen sahteciliğin de resmi belgede sahtecilik suçu oluşturacağı düzenlenmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu hususu bir kararında 'TCK.nun 349. maddesinde, resmi belgeye eş tutulan belgelerde yapılan sahtekarlık suçları düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu düzenleme; 6763 ve 3679 Sayılı Kanunlarla değişikliğe uğrayan maddenin ikinci fıkrasında "emre veya hamile yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden evrak yahut ortaklık veya alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil eden hisse senetleri, tahviller ve Hazine bonusu gibi kıymetler ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak resmi varaka hükmündedir" biçiminde ifade edilmiştir.Yasa koyucu ticari işlemleri kolaylaştırmak ve ticaret alanında güven duygusunu yerleştirmek amaç ve düşüncesiyle bu gibi ticari senetleri resmi belgeye eşit saymıştır.Ancak, şunu özellikle belirtmek gerekir ki, resmi belgeye eşit sayılan bu gibi belgelerde yapılan sahtekarlığın resmi belgede yapılmış

³⁹⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 384

³⁹⁹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 384

⁴⁰⁰ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, (1) Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş; 5. B., 2007, s 636

⁴⁰¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 383

⁴⁰² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 383

*sayılabilmesi için, kambiyo senedinin Türk Ticaret Kanunu`nda öngörülen bütün unsurlarını taşıması gerekir. Aksi takdirde yasal unsurları taşımayan bir kambiyo senedinde sahtekarlık yapılması halinde, fiil, özel belgede sahtekarlık suçunu oluşturacaktır` şeklinde düzenlemiştir.*⁴⁰³

3.1.1.3. SUÇ İLE KORUNAN HUKUKİ YARAR

Resmi belgede sahtecilik suçu ile korunan hukuki yarar konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Doktrinde en çok kabul gören görüş; bu suçla korunan hukuki yararın kamu güvenliği olduğudur..⁴⁰⁴

Kamu güvenliği, ‘ *hukuk düzeninin herhangi bir hukuki olayı ispat yeteneğini tanıdığı şeylerle, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtekârlıktan korunmalarını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaat*’ olarak tanımlanabilir.⁴⁰⁵

Belgede sahtecilik suçunda fiilen bir zararın ortaya çıkması aranmadığı için, soyut tehlike suçu niteliğindedir.⁴⁰⁶ Belgede sahtecilik suçlarında korunan; belgenin gerçekliği, belgenin varlığı, belgenin doğruluğu, belgenin kullanımınıdır.⁴⁰⁷ Kamu güvenliğine ait bir yarar sözkonusu olduğundan, mağdurun rızası olsa bile hukuka aykırılık ortadan kalkmaz.⁴⁰⁸

3.1.1.4. SUÇUN FAİLİ

Resmi belgede sahtecilik suçunun faili; kamu görevlisi veya kamu görevlisi dışında bir kişi de olabilir yani suçun faili herkes olabilir. Kamu görevlisi olan kimse, kamu görevlisi olmayan kimseye göre daha ağır cezalandırılmaktadır.

⁴⁰³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 24.3.1998 E. 1998/6-51 K. 1998/106 (www.kazanci.com)

⁴⁰⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 628; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391; Mustafa Ekinci ve Sinan Esen, **Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2005, s. 268

⁴⁰⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 391

⁴⁰⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(1)**, s 629

⁴⁰⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(1)**, s 629

⁴⁰⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(1)**, s 628

Kamu görevlisi, kendi görevi dışında belgeyi sahte olarak düzenlemiş ise uygulanacak hüküm TCK m. 204/2 değil, TCK m. 204/1 olacaktır yani kamu görevlisi olmayan kişiler için olan hüküm uygulanacaktır.⁴⁰⁹ Kamu görevlisi olmayan kişi, kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçuna iştirak ederse, her ikisinde TCK m. 204/2’ de düzenlenen kamu görevlisinin işlediği resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılması gerekmektedir.⁴¹⁰ Böyle bir durumda kamu görevlisi olmayan kişi ancak azmettiren veya yardım eden olarak cezalandırılabilir (YTCK m. 40/2).⁴¹¹

Resmi belgede sahtecilik suçunun mağduru kamudur.⁴¹²

3.1.1.5. SUÇUN UNSURLARI

3.1.1.5.1.Suçun Maddi Unsuru

TCK’ nun 204’ üncü maddesinde suçun maddi unsurunu oluşturan hareketler kamu görevlisi olmayan kimseler için seçimlik olarak ‘belgeyi sahte olarak düzenlemek’, ‘belgeyi başkalarını aldatacak biçimde değiştirmek’ veya ‘belgeyi kullanmak’; kamu görevlisi kimseler için ise kamu görevlisi olmayan kişiler için düzenlenen hareketlerin yanında ‘gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek’ den söz edilmiştir.⁴¹³ Bu seçimlik hareketlerden birinin veya birkaçının gerçekleşmesi halinde dahi suç bir defa işlenmiş olur.⁴¹⁴

Ancak ETCK’ nda zarar kavramına yer verilmişti. YTCK’ da buna yer verilmemiştir. Ancak doktrinde; tehlike yaratmayan sahteciliğin cezalandırılmasını doğru bulmayan görüşler vardır.⁴¹⁵

YTCK m. 205’ inci maddesinde ise suçu oluşturan maddi hareketler; gerçek bir resmi belgeyi ‘bozma’, ‘yok etme’ ve ‘gizleme’ olarak düzenlenmiştir. Yani burada

⁴⁰⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(1)**, s. 637; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 405

⁴¹⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 637

⁴¹¹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e. (1)**, s. 637

⁴¹² Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 272

⁴¹³ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 637; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 394

⁴¹⁴ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 275

⁴¹⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 638

belgenin delil olma özelliğine engel olmaktadır.⁴¹⁶ Resmi belgenin değiştirilmesinden farklı olarak gizlenmesi söz konusudur.⁴¹⁷

Bu kavramları inceyecek olursak;

A. Sahte Olarak Belge Düzenlemek

765 sayılı TCK' nun 339' uncu maddesinde ' tamamen veya kısmen sahte varaka tanzimi' olarak sahte resmi evrak düzenleme suçu düzenlenmiştir. Buradaki 'düzenlemek' ifadesinden 'taklit etmek' anlaşılmalıdır.⁴¹⁸ Madde gerekçesinde de ifade edildiği gibi, resmi belgenin sahte olarak düzenlenmesinden, resmi belge mevcut olmadığı halde mevcutmuş gibi sahte olarak üretmek anlaşılmalıdır.⁴¹⁹ Resmi belgeyi sahte olarak düzenlerken başkalarını aldatma kabiliyetine sahip olması gerekmektedir.⁴²⁰ Belgenin düzenleyeni olarak görünen kişiden farklı bir kişi tarafından düzenlenmiş olması gerekir.⁴²¹ Belgenin düzenleyicisi olan kişinin gerçekte mevcut veya hayatta olup olmamasının bir önemi yoktur.⁴²²

Kısmi olarak sahte belge düzenlenmesi durumunda ise, sahte belge düzenlemek suç olduğundan ve kısmi belge düzenlemek de sonuç olarak sahte belge düzenleme anlamına geleceğinden, bununda suç sayılacağı kabul edilmektedir.⁴²³ Kısmen sahte olarak bir belgenin düzenlenebilmesi için, geçerli olarak düzenlenmiş bir belge olmalı ve fail tarafından bu belgeye sahte hükümler ya da bölümler eklenmelidir.⁴²⁴ Yani zorunlu unsurları eksik olan bir senet kambiyo senedi hükmünde olmayacağından resmi evrakta sahtecilik suçu da oluşmayacaktır. Unsurları var ise dolandırıcılık suçu oluşabilir. YTCK' nun 204' üncü maddesinin gerekçesinde de bu durum; '*Ancak, bazı belgeler (örneğin poliçe gibi kambiyo senetleri) açısından, belge üzerinde kişinin kendi el yazısı ile imzasının atılmış olması gerekir. Zira, imza, ilgili kambiyo senedinin zorunlu şekil şartını (kurucu bir unsurunu) oluşturmaktadır*' şeklinde belirtilmiştir.⁴²⁵

⁴¹⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 640-641

⁴¹⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 641

⁴¹⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 394

⁴¹⁹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 395

⁴²⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 395

⁴²¹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638

⁴²² Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638

⁴²³ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 395

⁴²⁴ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 395

⁴²⁵ www.ceza-bb.adalet.gov.tr

B. Başkalarını Aldatacak Biçimde Belgeyi Değiştirmek

Suçun oluşması için ikinci seçimlik hareket, ‘resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek’ tir. Bu husus 765 sayılı TCK’ da ‘gerçek bir varakayı tağyir ve tahrif olarak’ ifade edilmiştir. Düzenleyen kişi tarafından belgenin düzenlenmesinden sonra, belge üzerinde ekleme veya çıkarma yapılmasıdır.⁴²⁶ Resmi bir belgede değişiklik yapmak; belgede yazılı bir hususu kazımak, silmek, kimyevi maddelerle metinden çıkarmak veya metne bazı ilaveler yapmak gibi şekillerde gerçekleşebilir.⁴²⁷ Burada gerçek bir belgedeki içeriğin sonradan değiştirilmesi, böylece düzenleyenin değişiklikten sonraki unsurları baştan itibaren bildiği görüntüsü amaçlanmaktadır.⁴²⁸ Bu değişikliği yapan belgenin düzenleyicisi olabileceği gibi, başka bir kimse tarafından da yapılabilir.⁴²⁹ Belgenin düzenleyici olan kimsenin yapmış olduğu bu değişikliği yapmaya yetkili olmaması gerekir.⁴³⁰

Değişikliğin belge üzerinde ki metin üzerinde olması gerekmektedir.⁴³¹ Belgenin arkasında veya altında yapılan değişikliklerde, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilir.⁴³²

Yapılacak bu değişikliğin ‘başkalarını aldatacak biçimde’ olması, yani sahteciliğin objektif olarak ilk başta anlaşılamayacak olması gerekmektedir.⁴³³ Sahteciliğin ilk başta herkes tarafından anlaşılamayacak şekilde olmalıdır. Yargıtay da aldatma gücünün objektif olarak tespit edilmesi gerektiğini kararlarında belirtmiştir. Belgenin fiziki niteliği, içeriği, şekli ve üslubu aldatma yeteneğinin tespitinde dikkate alınır.⁴³⁴ Belgenin fiziki niteliği ve içeriğinin gerçeğe uygun olmaması durumunda hukuki sonuç doğurmayacağından sahtecilik fiilide gerçekleşmeyecektir.⁴³⁵ Belgenin sahte olduğu normalde farkedilebiliyorken, belgenin sunulduğu makam, belgenin sahte

⁴²⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638

⁴²⁷ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 396

⁴²⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638

⁴²⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638

⁴³⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e. (1)**, s 638

⁴³¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 396

⁴³² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 396

⁴³³ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**., s 638; Erol Çetin ve İsmail Malkoç, **Uygulamada Sahtekârlık Suçları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 1995, s. 165

⁴³⁴ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 401

⁴³⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 401

olduğunu anlayamamış ise; belgenin aldatma yeteneği bulunmadığından sahte sayılmayacağı kabul edilmelidir.⁴³⁶ Belgede ki sahtelik ancak bilirkişi incelemesi sonucunda anlaşılabilirse, aldatma yeteneği bulunduğundan, belgenin sahte olduğu sonucu doğmaktadır.⁴³⁷

C. Kullanmak

YTCK'ın 204'üncü maddesinde ifade edilen üçüncü seçimlik hareket ise, sahte belgeyi kullanmaktır. ETCK' da resmi belgenin kullanılması ayrı bir fıkrada düzenlenmiştir. Bu fıkraya göre; resmi belgenin kullanılması suçunun oluşması için, failin sahtecilik suçuna iştirak etmemiş olması gerekmektedir.⁴³⁸

YTCK'ın 204'üncü maddesinde ise kullanmak suçun seçimlik hareketlerinden biri olarak düzenlenmiştir. seçimlik hareketli suçlarda, failin bu hareketlerden birini yapması yeterli olup, birden fazlasını gerçekleştirirse bile yine tek suç oluşacaktır.⁴³⁹ Yani resmi belgede sahteciliğin cezalandırılabilmesi için, yalnızca düzenleme yeterlidir ayrıca bu belgenin kullanılmış olması gerekmez.⁴⁴⁰ Sahte belgeyi düzenleyen kimse aynı zamanda bu belgeyi kullanmış ise, faile ayrıca kullanmadan dolayı ceza verilmez.⁴⁴¹ Burada söz konusu olan kullanma belgeyi sahte olarak düzenleyen kişi dışında bir kimsenin kullanması durumundadır.⁴⁴²

Kullanmanın söz konusu olması için, belgenin üçüncü bir kimse tarafından görülmüş olması veya kandırılmış olmasına gerek yoktur.⁴⁴³ Belgenin kullanılmış sayılması için, belgenin muhatabın iktidar alanına girmesi gerekmektedir.⁴⁴⁴ Kullanmanın gerçekleşmesi için, sahteciliğin yapıldığı sırada, failin muhatabı bilmesine gerek yoktur.⁴⁴⁵ YTCK'ın fikri sahteciliği, suçun failinin kamu görevlisi olması koşuluna bağlı olarak cezalandırmaktadır.⁴⁴⁶

⁴³⁶ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 400

⁴³⁷ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 404

⁴³⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 404

⁴³⁹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 405

⁴⁴⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 639

⁴⁴¹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e. (1)**, s. 639; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 405

⁴⁴² Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 639

⁴⁴³ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 639

⁴⁴⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 639

⁴⁴⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 639-640

⁴⁴⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s. 640

D. Gerçeğe aykırı Belge Düzenlemek

Bu durumda düzenlenen belge dış görünüş olarak sahte olmamakla birlikte içeriği gerçeği yansıtmamaktadır.⁴⁴⁷ Belgeyi düzenleyen kişi, belge üzerinde düzenleyen olarak görünmekle birlikte belge içeriği gerçeğe uygun değilse fikri sahtecilik; belgeyi düzenleyen ile belge üzerinde düzenleyen kişi olarak görünen kişi dışında biri ise maddi sahtecilik söz konusu olmaktadır.⁴⁴⁸ Belgenin içerik olarak gerçek dışı bilgiler vermesi durumunda ise, resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır.⁴⁴⁹ Bu fiil kamu görevlisi olan kişilerce işlenebileceğinden, kamu görevlisi olmayan kişilerin işledikleri resmi evrakta sahtecilik suçu için uygulanmayacaktır.

3.1.1.5.2. Suçun Manevi Unsuru

Belgede sahtecilik suçunun manevi unsuru tartışmalı olmakla birlikte; bir yazara göre, bu suçun manevi unsuru kasttır; taksirle veya bilinçli taksirle işlenemez.⁴⁵⁰ TCK'nun 21' inci maddesi uyarınca; failin, suçun maddi unsuru olan hareketleri bilerek isteyerek işlemesi gerekmektedir.

Bir yazara göre ise; YTCK'nun düzenlemesine göre kasten işlenebilen suçlar hem doğrudan hemde olası kastla işlenebilirler.⁴⁵¹ Olası kastın kanuni tanımına göre; maddi unsurların somut olayda gerçekleşebileceği öngörülmüş olmasına rağmen, fail icra hareketlerine devam etmek suretiyle yasaklanan fiilin gerçekleşmesini kabul etmektedir.⁴⁵² Bu nedenle fail olası kast durumunda, unsurların meydana gelmesini, yasaklanan fiilin gerçekleşmesini kabullendiğinden evrakta sahtecilik suçu olası kastla da işlenebilir.⁴⁵³

⁴⁴⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s 640

⁴⁴⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s 640

⁴⁴⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s 640

⁴⁵⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e(1)**, s 641; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 425; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 278

⁴⁵¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 426

⁴⁵² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 426

⁴⁵³ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 426

Fail, belgenin sahte olduğunu bilmeden belgeyi kullanmış ise, kasten hareket etmiş olmaz.⁴⁵⁴ Suça konu olan belge, belge olmadığı halde fail yanılarak belge sanmış ise, cezalandırılmaz.⁴⁵⁵

3.1.1.6. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

3.1.1.6.1. Teşebbüs

Resmi belgede sahtecilik suçu, suçun maddi unsuru olan seçimlik üç hareketten birinin yapılmasıyla suç tamamlanır.⁴⁵⁶ Resmi belgede sahtecilik suçu, belgenin sahte olarak düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kullanılması ile sona erer.⁴⁵⁷ Yargıtayda vermiş olduğu bir kararında ‘*resmi evrakta sahtecilik suçu evrakın düzenlenmesiyle tekevvün eder. Bu nitelikteki bir evrak kullanılarak yapılan aldatma sonucu haksız bir menfaat sağlandığı takdirde ayrıca dolandırıcılık suçunun da oluşacağı şüphesizdir*’ diyerek bunu belirtmiştir.⁴⁵⁸ Bazı yazarlar; icra hareketleri bölünebiliyorsa; bu seçimlik hareketlerden herhangi birinin icraya başlanması ve elinde olmayan nedenler yüzünden suçun tamamlanmaması halinde failin teşebbüs nedeniyle sorumlu olacağı görüşündedirler.⁴⁵⁹ Bir yazara göre ise; resmi belgede sahtecilik suçu ani suçlardan olduğundan teşebbüs mümkün değildir.⁴⁶⁰ Ancak maddi hareketler çok yakın bağlantı içinde olduğundan, belgede sahtecilik suçunda icra başlangıcını belirlemek zor olduğu için, suça teşebbüs çok istisnai durumlarda oluşur.⁴⁶¹

Teşebbüs nedeniyle cezada yapılacak indirim, failin o ana kadar gerçekleştirdiği hareketlerin suçun konusu üzerinde meydana getirdiği tehlikeye göre belirlenir.⁴⁶²

3.1.1.6.2. İştirak

⁴⁵⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.** (1) (1)e., s 641

⁴⁵⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e**(1)., s 641

⁴⁵⁶ Tezcan, Erdem ve Önok **a.g.e**(1)., s 641

⁴⁵⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 642; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 427

⁴⁵⁸ Yargıtay 6. Ceza Dairesi E. 1981/898 K. 1981/987 T. 20.2.1981

⁴⁵⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e**(1)., s 641; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 427

⁴⁶⁰ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 288

⁴⁶¹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 641-642

⁴⁶² Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e**(1)., s 642

Suç işleyen kişinin kamu görevlisi olan veya olmayan kişi olması arasında, suçu oluşturan hareketler bakımından farklılık olması ve faile verilecek cezasında farklı olması nedeniyle suça iştirak mümkündür.⁴⁶³ Eğer kamu görevlisi olmayan kişi, kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçuna iştirak etmiş ise her ikisinde kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçundan iştirak halinde sorumlu olur. (YTCK . 204/2).⁴⁶⁴

3.1.1.6.3. İçtima

765 sayılı ETCK' na göre, sahte resmi evrakın tanzimi ile bu suç oluştuğundan bu evrakın kullanılması başka bir suç oluşturuyorsa failin bu suçtan ayrıca cezalandırılması işin mahiyeti icabı idi ancak uygulamada tereddütler vardı.⁴⁶⁵ Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 212'nci maddesi; '*sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur*' şeklinde düzenlenerek bir açıklık getirilmiştir.

Resmi belgede sahtecilik suçunun tamamlanması için, düzenleme veya değiştirme yeterli olduğundan; belgenin kullanılması ile ayrıca bir suç işlenmiş ise, failin bu suçtan da cezalandırılması gerekmektedir.⁴⁶⁶ Yani resmi belgede sahtecilik ile birlikte; YTCK' nun 235' inci maddesinde düzenlenmiş ihaleye fesat karıştırma veya 157' nci maddesinde düzenlenmiş dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde faile her iki suçta da ceza verilir.⁴⁶⁷

Aynı suç işleme kararı ile birden fazla sahte belge düzenlenmesi durumunda zincirleme suça ilişkin hükümler uygulanabilir..⁴⁶⁸ Ancak sahtecilikte, zarar gören veya görmesi olasılığı bulunan mağdurların farklı olması durumunda ise mağdur sayısı

⁴⁶³ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e**(1)., s 642

⁴⁶⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 642

⁴⁶⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 427

⁴⁶⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 642

⁴⁶⁷ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 427-428

⁴⁶⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.** (1), s 642; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 428

kadar suç oluşacaktır.⁴⁶⁹ YTCK' nun 43' üncü maddesinde düzenlenen zincirleme suçta göre faile arttırılmış tek ceza verilecektir. Birden fazla resmi evrakta sahtecilik suçları işlenirken, bazılarının teşebbüs halinde kalması durumunda da zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır.⁴⁷⁰

3.1.1.7. SUÇUN YAPTIRIMI

Suçun yaptırımını YTCK' nun 204'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak düzenlenmiştir. Nitelikli unsurun varlığı halinde ise; verilecek ceza yarı oranında arttırılır. Fail resmi belgede sahtecilik suçunu 'bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla yapmış' ise (YTCK m. 211), verilecek ceza yarı oranında indirilecektir.⁴⁷¹

Resmi belgede sahtecilik suçu, sivil kişiler tarafından işlendiğinde görevli mahkeme, Asliye Ceza Mahkemeleridir.⁴⁷²

3.1.2.DOLANDIRICILIK SUÇU

3.1.2.1. SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Klasik suçluluğun bilinen suçlarının ana kısmını, mal aleyhine işlenen suçlar oluşturmuştur. Suçun geldiği yer bakımından değişik görüşler mevcuttur.

Bir görüşe göre; Roma Hukukunda ' Furtum' adı verilen hırsızlık suçundan türemiştir.⁴⁷³ Romalılar 'contrectatio rei fraudulosa' terimini, hırsızlık, dolandırıcılık ve inancı kötüye kullanma cürümlerini kapsayacak şekilde kullanmış; ilk kez 1791 tarihli Fransız Ceza Kanununda özel bir suç olarak düzenlenmiştir.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 289

⁴⁷⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 428

⁴⁷¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 429

⁴⁷² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, **a.g.e.**, s. 429

⁴⁷³ Zekeriya Yılmaz ve İsmail Ergün, **Yeni Türk Ceza Kanununda Dolandırıcılık Suçları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2005, s. 4; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş.; 4. B., 2006, s. 488; Somay Tümerkan, **Dolandırıcılık Suçu**, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1987, s. 2

⁴⁷⁴ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 4;

Diğer bir görüşe göre ise; dolandırıcılık cürmünün kökeni hırsızlığa dayanır ve Roma'da bu suçun adı ve anlamına rastlanmamaktadır. Roma hukukunda 'Stellionatus' adlı çağdaş anlayışın menşeyini oluşturan bir kavram yer almıştır. 18'inci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, yalan ile dolandırıcılık ve malvarlığı ile ilgili başka hak ve mefaatlerde suç sayılmıştır. 19'uncu yüzyıldan itibaren dolandırıcılık suçu içerik ve niteliğini kazanmış; Fransa' da 1810 tarihli Ceza Kanunu bu suça adını koymuştur.⁴⁷⁵

Suçun ağırlaştırıcı nedenleri 1935 ve 1945 yıllarında tespit edilmiştir.⁴⁷⁶ Ekonomik şartlar ile mala karşı işlenen suçlar arasında bir ilişki olduğundan, ticaret ve sanayinin gelişmiş olduğu toplumlarda sıklıkla işlenen suçlardandır.⁴⁷⁷ Diğer suçlarda olduğu gibi dolandırıcılık suçlarının oluşumunda; çevresel faktörler, ülkelerin gelişme düzeyi, işsizlik, öğrenim düzeyi, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, ekonomik krizler ve buna bağlı toplumdaki güvensizlik ortamı vb. nedenler etkilidir.⁴⁷⁸

Osmanlı Devleti' nde Fatih Sultan Mehmet Kanunnamelerinde, Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesinde ve Sultan 4. Mehmet Kanunu' nda dolandırıcılığa ilişkin hükümlere rastlanmamakta ve bu konuda hırsızlık ve benzeri hükümlerin uygulandığı ve cezalandırıldığı görülmektedir. 1256 Ceza Kanunname-i Hümayunun eksiklerini tamamlamak maksadıyla yayınlanan 1267 tarihli Kanun-u Cedit, sahtekârlık ve kalpazanlık gibi suçları kanuna eklemiştir. 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu Türk Hukuku bakımından dolandırıcılık suçunun açıkça yer aldığı ilk kanundur.⁴⁷⁹

1926 yılında 1889 İtalyan Ceza Kanunu' nun bazı değişiklikler ile 1274 tarihli kanunu da yürürlükten kaldırılmıştır. 1926 tarihli Ceza Kanunumuzda dolandırıcılık suçu düzenlenmiş bulunmaktaydı.⁴⁸⁰

2005 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda da bazı değişiklikler ile dolandırıcılık suçu düzenlenmiştir. Günümüz modern ceza hukukunda; toplumsal açıdan önemli, insanların toplum içinde birlikte yaşamalarının şartlarını koruyarak,

⁴⁷⁵ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 4; Dönmezer, **a.g.e.**, s. 448-449; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 488; Tümerkan, **a.g.e.**, s. 2-3

⁴⁷⁶ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 4; Dönmezer, **a.g.e.**, s. 449

⁴⁷⁷ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 4

⁴⁷⁸ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 4-5

⁴⁷⁹ Tümerkan, **a.g.e.**, s. 4

⁴⁸⁰ Tümerkan, **a.g.e.**, s. 5

bireylerin güvenli, barış içinde, sağlıklı, özgür ve demokratik bir ortamda yaşabilmeleri amaçlanmıştır.⁴⁸¹

3.1.1.2. YASAL DÜZENLEME

Yeni Türk Ceza Kanunu' nun 157' nci maddesinde dolandırıcılık suçu düzenlenmiştir. Buna göre dolandırıcılık suçu; *'Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası verilir.'* düzenlenmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu' nun 503' üncü maddesinde ise; *'Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlayan kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sağladığı haksız menfaatin bir misli kadar ağır para cezası verilir.'*

Fiili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkrada yazılı ceza uygulanır' dolandırıcılık suçu düzenlenmiştir.

Suçun konusu malvarlığına ilişkin bir değer olduğundan, hukuk düzeninin koruması altında bulunan maddi değer taşıyan varlık veya menfaatlerin tümü dolandırıcılığın konusunu oluşturur.⁴⁸² Hileli davranışlarda bulunarak manevi bir yarar elde edilmesi ise bu suçun konusunu oluşturmaz.⁴⁸³

3.1.1.3. SUÇ İLE KORUNAN HUKUKİ YARAR

⁴⁸¹ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 3

⁴⁸² Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, **Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar**, Ankara: Kartal Basım Yayın Dağ. İç ve Dış Tic. LTD. ŞTİ., 1. b., 2006, s. 811

⁴⁸³ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.811

Dolandırıcılık suçunda fail, bir kimseyi hileli davranışlarla aldatıp kendisinin veya üçüncü bir kişinin malvarlığına ilişkin bir yarar elde etmektedir.⁴⁸⁴ Bu yarar elde edilirken hileli davranışlar ile kişiler aldatılarak, kişiler arasındaki iyi niyet ve güven ihlâl edilmekte ve kişinin irade serbestisi etkilenmektedir.⁴⁸⁵ Dolandırıcılık suçunun hukuki konusu; bir yandan malvarlığı, diğer taraftan da irade ve karar özgürlüğü korunmaktadır.⁴⁸⁶

3.1.2.4. SUÇUN FAİLİ

Dolandırıcılık suçunun faili herhangi bir kimse olabilir.⁴⁸⁷ Dolandırıcılık suçunun maddi unsurlarından birini oluşturarak, hileli davranışları gerçekleştiren kişi ile bu davranışlarla yarar sağlayan kişinin aynı olması gerekmez.⁴⁸⁸ Suçun tüzel kişi yöneticisi veya şirket adına hareket eden kişinin işlemesi, serbest meslek sahibinin mesleklerinden dolayı duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi, kooperatif yöneticilerinin kooperatif faaliyeti kapsamında suçu işlemeleri halleri, nitelikli dolandırıcılık suçunun düzenlendiği 158' inci maddesinde düzenlenmiştir. Yararı fail elde etmiş olabileceği gibi, bir başkası da elde etmiş olabilir.⁴⁸⁹

Suçun mağduru ise zarar uğrayan gerçek ve tüzel kişilerdir.⁴⁹⁰ Zarar gören gerçek kişi olması durumunda mağdur, tüzel kişi olması durumunda ise suçtan zarar gören olarak adlandırılır.⁴⁹¹ Dolandırıcılık suçu belirli bir veya birden fazla kişiye karşı işlenebileceği gibi toplumun geneline yönelik hileli davranışlar belirli bir veya birden fazla kişiyi de aldatmış ise dolandırıcılık suçu oluşmuş olur.⁴⁹² Dolandırıcılık suçunun

⁴⁸⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.810; Meran, **a.g.e.**, s. 139

⁴⁸⁵ Necati Meran, **Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik, Malvarlığı, Bilişim Suçları ile Ekonomik ve Ticaret Alanında Suçlar**, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş., 1. b, 2005, s. 139; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 151

⁴⁸⁶ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.811; Meran, **a.g.e.**, s. 139; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 151; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 488-489

⁴⁸⁷ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.811; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 9; Meran, **a.g.e.**, s. 139; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 152; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 489

⁴⁸⁸ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.811; Meran, **a.g.e.**, s. 139

⁴⁸⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 500

⁴⁹⁰ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.812; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 9; Meran, **a.g.e.**, s. 139; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 153; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 489

⁴⁹¹ Meran, **a.g.e.**, s. 140

⁴⁹² Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.812; Meran, **a.g.e.**, s. 141-142

oluşabilmesi için mağdurun belirlenebilir olması yeterli olup, somut olayda mutlaka belirlenmiş olmasına gerek yoktur.⁴⁹³

Aldatılan kişi ile malvarlığı zarara uğrayan kişinin aynı olması, aldatılan kişinin malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine sahip olması gerekmektedir.⁴⁹⁴ Yani aldatılan kişi değil, zarar uğratılan kişi suçun mağduru olabilir.⁴⁹⁵ Hileli davranışlar ile zarar uğrayan kişi aynı olmamasına karşın, aldatılan ve zarara uğrayan malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunan kişinin aynı olması gerekmektedir.⁴⁹⁶ Mağdurun ehliyetsiz bir kişi olması durumunda ise, yani failin hileli davranışlarda bulunduğunu anlama ehliyetine sahip olmadığı durumlarda dolandırıcılık suçu değil unsurları varsa hırsızlık suçu oluşmaktadır.⁴⁹⁷

3.1.2.5. SUÇUN UNSURLARI

3.1.2.5.1. SUÇUN MADDİ UNSURU

TCK' nun 157'nci maddesinde suçun maddi unsurunun çok hareketli bir suç olarak düzenlenen dolandırıcılık suçunun oluşması için, birden fazla fiilin gerçekleşmesi gerekmektedir.⁴⁹⁸ Bu suçta maddi unsur, failin hileli bir davranışta bulunması, bunun sonucunda mağdurun aldatılmış olması ve mağdurun veya üçüncü bir şahsın zararına olarak failin kendisine veya üçüncü bir şahsa yarar sağlaması ile oluşacaktır.⁴⁹⁹ Bu unsurları inceleyecek olursak;

A- Hileli Davranış

765 sayılı Ceza Kanununda dolandırıcılık suçun maddi unsuru olarak hile ve desiseden bahsedildiği halde, 5237 sayılı kanunda ise yalnızca hileli davranıştan söz edilmiştir. Hilenin anlamı birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun,

⁴⁹³ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.812

⁴⁹⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.812

⁴⁹⁵ Meran, **a.g.e.**, s. 140; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 489

⁴⁹⁶ Meran, **a.g.e.**, s. 140; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 152-153

⁴⁹⁷ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.812; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 490-491

⁴⁹⁸ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.814; Meran, **a.g.e.**, s. 140

⁴⁹⁹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.814

desise, entrika olarak; desisenin anlamı aldatma, oyun, düzen, hile, entrika olarak tanımlanmaktadır.⁵⁰⁰

Hilenin anlamı açısından iki farklı görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre; medeni hukuktaki hile ile ceza hukukundaki hile arasında bir fark bulunmamakta; kendisi veya üçüncü kişiler yararına hukuka aykırı olarak ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yalan söyleyerek veya gerçek olayları değiştirmek veya gizlemek suretiyle başkasında yanılığa dayalı bir inanç meydana getirmek veya mevcut yanılığın inancı korumaya sağlamaya yönelik hareketler hile niteliğindedir.⁵⁰¹ Çoğunluk görüşüne göre ise; soyut yalan hilenin unsurunu teşkil etmez; dolandırıcılık suçunun oluşumu için failin bir takım hareketler meydana getirerek, mağdurun inceleme eğilimini etkisiz hale getirmesi gerekmektedir.⁵⁰²

Hile objektif olarak hataya düşürücü ve başkasının tasavvufu üzerinde etki edebilen her türlü davranıştır.⁵⁰³ Hile icrai bir davranışla olabileceği gibi ihmali bir davranışla da gerçekleştirilebilir.⁵⁰⁴ Yani hile, mağduru aldatıcı nitelik taşıyan her türlü maddi veya maddi olmayan fiil ve hareketlerdir.⁵⁰⁵ Genellikle dolandırıcılık suçunda icrai hareketle hile gerçekleştirilmektedir.⁵⁰⁶ 5237 sayılı kanunda da hilenin belirli bir ağırlığa ulaşmış olması zorunluluğu aranmadığından belirli bir durum karşısında susma durumunda da hileli davranışın oluştuğu kabul edilecektir.⁵⁰⁷ Doktrinde ki çoğunluk görüşüne göre de ihmali bir hareketin, failin hatanın ortaya çıkmasından sonra hatanın devam etmesini engellenmesi hukuksal yükümlülüğünde olduğundan, muhatabın aydınlatılmaması koşuluyla, ihmali bir hareketinde dolandırıcılık suçunda hile oluşturabileceği görüşündedir.⁵⁰⁸ Yani failin ihmali hareketi ile hile meydana gelmemesi için; failin hataya düşen tarafı aydınlatmak yükümlülüğünü yerine getirmesi ve ihmali hareketin başlı başına bir beyan teşkil etmesi gerekmektedir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁰ <http://www.tdksozluk.com>

⁵⁰¹ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 10

⁵⁰² Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 10; Dönmezer, **a.g.e.**, s. 456

⁵⁰³ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.815; Meran, **a.g.e.**, s. 140; Ahmet Gündel, **765 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunlarındaki Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçları**. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic A.Ş.,2005, **a.g.e.**, s.311

⁵⁰⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.815; Meran, **a.g.e.**, s. 140-141; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 157-160

⁵⁰⁵ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 14

⁵⁰⁶ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.815; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 157

⁵⁰⁷ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.815

⁵⁰⁸ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.815

⁵⁰⁹ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 159

Failin olaydaki gerçeği ortaya çıkaracak olan hususları yaptığı hareketlerle ortadan kaldırması halinde de hileli davranışların bulunduğu kabul edilmektedir.⁵¹⁰

Mağdurun denetleme istek ve imkanını ortadan kaldıracak bir davranış sergilenmediği sürece failin ‘soyut yalan’ boyutunu aşmayan davranışları ise hile olarak değerlendirilmez ve dolandırıcılık suçunun yasal unsurları oluşmaz.⁵¹¹ Soyut yalan, bir başkasının sahip olduğu hukuki değere saldırı niteliği taşımadığı sürece hukuken yaptırım öngörülmemiştir ancak belirli bir hukuki değere saldırı için araç olarak kullanılması, yalanı da ceza hukukunun içine katmıştır.⁵¹² Ancak çok basit yalanlarında suçun oluşmasında elverişli hareket unsurunu oluşturmayacağı kabul edilmektedir.⁵¹³

B- Aldatma

Dolandırıcılık suçunun oluşması için hileli davranışlar ile muhatabını aldatmış olması gerekmektedir.⁵¹⁴ Somut olayda failin davranışının muhatabın iradesini etkileyerek, aldatıcı nitelik taşıması gerekmektedir.⁵¹⁵ Hilenin her somu olayda, olayı özellikleri, mağdurun durumu, faille olan ilişkisi, kullanılan hile vb. kriterler gözönüne alınıp hâkim tarafından değerlendirilip; aldatıcı nitelik taşıyıp taşımadığı belirlenmelidir.⁵¹⁶ Hile muhatabı aldatıcı nitelikte değilse, dolandırıcılık suçunun oluşmasından söz edilemez.⁵¹⁷ Bir yazara göre; aldatmaktan söz edebilmek için, kandırmaya elverişli bir hareket olmalıdır.⁵¹⁸ Aldatmaya elverişli olmayan ancak muhatabın aldandığı her davranışın dolandırıcılık suçunun ögesi kabul edilmesi hilenin kapsamını yorumla genişletme olacağı görüşünde olan yazarlar vardır..⁵¹⁹

C- Mağdurun veya Bir Başkasının Zararına Olarak Failin veya Bir Başkasının Yarar Sağlaması

⁵¹⁰ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 157

⁵¹¹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.816

⁵¹² Meran, **a.g.e.**, s. 142

⁵¹³ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 161-162

⁵¹⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 151

⁵¹⁵ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817

⁵¹⁶ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 14-15

⁵¹⁷ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817

⁵¹⁸ Meran, **a.g.e.**, s. 143; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 499

⁵¹⁹ Meran, **a.g.e.**, s. 143 ; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 499

765 sayılı Türk Ceza Kanunu' nun 503' üncü maddesinde failin hileli hareketleri sonucunda kendisi veya başkasına elde ettiği mafaatin haksız bir menfaat olması gerektiği arandığı halde, 5237 sayılı Tür Ceza Kanunu'nun 157' nci maddesinde ise haksızlık unsuru yer almamıştır. Yeni Kanununa göre, suçun oluşabilmesi için aldatıcı nitelikteki hileli davranışının etkisiyle mağdurun veya bir başkasının zararına olarak failin veya bir başkasının bir yarar sağlaması gerekmektedir.⁵²⁰ Dolandırıcılık suçu için tek başına zarar tehlikesi yeterli olmayıp, malvarlığına ilişkin olarak aldatılan kişinin veya üçüncü bir kişinin yapmış olduğu tasarrufun doğrudan doğruya sonucu olması gerekir.⁵²¹ Bu sağlanan yararın ekonomik değer ifade edebilecek miktar ve mahiyette para, mal, eşya, senet gibi değerler olması gerekmektedir.⁵²² Duygusal yada manevi zararlar dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturmazlar.⁵²³

Dolandırıcılık suçunda, failin veya bir başkasının doğrudan ya da dolayısıyla, zarar gören kişinin malvarlığından bir yarar elde etmesi ve bu yarar ile başvuru hileli davranış arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir.⁵²⁴

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 159' uncu maddesi '*Dolandırıcılığın, bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi halinde, şikayet üzerine, altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur*' şeklinde düzenlendiğinden 157'nci maddede haksızlık unsuru yer almamıştır. Buradaki haksızlıktan maksat doğrudan ve dolaylı olarak hukuken korunmayan yararlardır.⁵²⁵

Meydana gelen zararın daha sonradan giderilmesi veya mağdurun ihlal edilen çıkarının meşru olmaması, suçun oluşumunu engellemez.⁵²⁶ Suç tamamlandıktan sonra, oluşan zararın tazmini halinde failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması ve cezasında indirim yapılması olanaklıdır.⁵²⁷

⁵²⁰ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 15; Meran, **a.g.e.**, s. 144

⁵²¹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817

⁵²² Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 15; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 500

⁵²³ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 15; Meran, **a.g.e.**, s. 144; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 151-152; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 500

⁵²⁴ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.817

⁵²⁵ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.818; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 16

⁵²⁶ Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 15

⁵²⁷ Meran, **a.g.e.**, s. 144

3.1.2.5.2. SUÇUN MANEVİ UNSURU

Dolandırıcılık suçunun manevî unsuru genel kasttır.⁵²⁸ Failin kastının hileli davranışa, mağdurun aldatılmasına ve haksız yarar sağlamaya yönelik olması gerekmektedir.⁵²⁹ Fail davranışları sonucunda kendisinin veya bir başkasının elde ettiği yararların malvarlığında artmaya, mağdurun malvarlığında azalmaya neden olduğunun bilinç ve iradesinde olmalıdır.⁵³⁰ Maddenin gerekçesinde suçun olası kastla da işlenebileceği belirtilmiştir. Bazı yazarlar bu suçun olası kastlada işlenebileceği görüşündedirler.⁵³¹ Ancak bir yazara göre ise, hileli davranışlarla yarar sağlama sonucununun, olursa olsun iradesi ile gerçekleşmesi olanaksızdır. Bu nedenle bu suçun olası kastla işlenemeyeceği görüşündedir.⁵³²

3.1.2.6. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

3.1.2.6.1. Teşebbüs

Mağduru veya bir başkasını aldatmak için hileli davranışlarda bulunulmuş olmasına karşın, karşı taraf aldanmamış veya bir sebep yüzünden engellenmiş ve zarar doğmamış, dolayısıyla da haksız yarar elde edememiş ise teşebbüs söz konusu olur.⁵³³ Bir görüşe göre, dolandırıcılık suçu neticesi harekete bitişik bir suç olduğu ve suç failin kendisine ya da birbaşkasına menfaat sağladığı anda oluştuğu için teşebbüs mümkün değildir.⁵³⁴ Hakim, teşebbüs halinde somut olayda hileli davranışın karşı tarafın malvarlığında meydana getirdiği tehlikenin ağırlığını cezanın alt ve üst sınırları arasında tayini bakımından değerlendirecektir.⁵³⁵

⁵²⁸ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.818; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 16; Meran, **a.g.e.**, s. 144; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 501

⁵²⁹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.818

⁵³⁰ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.818; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 16; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 167

⁵³¹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.818; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 17

⁵³² Meran, **a.g.e.**, s. 145

⁵³³ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.819; Yılmaz ve Ergün, **a.g.e.**, s. 18; Meran, **a.g.e.**, s. 146; Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 168; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 501

⁵³⁴ Gündel, **a.g.e.**, s.312

⁵³⁵ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.819

Belirli olmayan kişilere karşı hileli davranışlarda bulunulması ve henüz yararın elde edilememesi halinde de fiilin teşebbüs halinde kaldığı kabul edilmektedir.⁵³⁶ Kanuni tanımında bir unsur olarak neticeyede yer verildiğinden suç haksız yararın elde edilmesi ile tamamlanır, ayrıca bu yarar üzerinde fiili bir tasarrufta bulunulması aranmaz.⁵³⁷ Suçun unsurlarından biri olan yararın elde edilemediği durumlarda ise suçun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilir.⁵³⁸

3.1.2.6.2. İştirak

Sıça iştirak için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan iştirak hükümleri uygulanır.⁵³⁹ Dolandırıcılık suçunun unsurlarını kısmen veya tamamen gerçekleştirenler bu suçun faileri olurlar ancak yalnızca haksız menfaatten yararlanmış olmak, hileli davranışı gerçekleştiren failer arasında iştirak iradesi bulunmadığı sürece, suç ortağı sayılmaya yeterli değildir.⁵⁴⁰

3.1.2.6.3. İçtima

İçtima ile ilgili özel bir hüküm bulunmadığından; hilenin bir belge düzenlenmesi suretiyle işlenmesi durumunda, *'Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur'* şeklide düzenlenen TCK' nun 212' nci maddesi uygulanacaktır.

Dolandırıcılık suçu için TCK' nun 43'üncü maddesinde düzenlenmiş olan zincirleme suç ile ilgili hükümler de uygulanacaktır.⁵⁴¹ Aynı fiille birden fazla kişiye karşı suç işlendiğinde de zincirleme suç oluşacaktır (TCK m. 43/2). Birden fazla mağdura karşı ayrı fiillerle suçun işlenmesi durumunda ise, mağdur sayısı kadar suç oluşacaktır.⁵⁴²

⁵³⁶ Ekinci ve Esen, **a.g.e.**, s. 169

⁵³⁷ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.819

⁵³⁸ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.819

⁵³⁹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.819

⁵⁴⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 502

⁵⁴¹ Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.820; Tezcan, Erdem ve Önok, **a.g.e.(2)**, s. 502

⁵⁴² Parlar ve Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.820

3.1.2.7. SUÇUN YAPTIRIMI

Dolandırıcılık suçu şikayete tabi bir suç değildir, suçun soruşturulması ve kovuşturulması Cumhuriyet Savcılığı tarafından re'sen yapılır.⁵⁴³

Dolandırıcılık suçundan açılan davalara bakmaya görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesi' dir.

Suçun yaptırımı bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıdır. Adli para cezası belirtilirken asgari miktar gösterilmemiştir. Asgari adli para cezası, beş günden az olmayacaktır (TCK m. 52). Adli para cezasının ertelenmesi olanağı bulunmamaktadır (TCK m. 51)

Türk Ceza Kanunu' nun 66'ncı maddesi uyarınca, dolandırıcılık suçu 8 yıllık aslî dava zamanaşımı süresine tabidir.

Suçta etki eden nedenler ise,

Dolandırıcılık suçunun nitelikli hali Türk Ceza Kanunu' nun 158' inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; '*Dolandırıcılık suçunun;*

- a) *Dinî inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle,*
- b) *Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle,*
- c) *Kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle,*
- d) *Kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin araç olarak kullanılması suretiyle,*
- e) *Kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak,*
- f) *Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle,*
- g) *Basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle,*
- h) *Tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında,*
- i) *Serbest meslek sahibi kişiler tarafından, mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle,*

⁵⁴³ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.820; Meran, a.g.e., s. 150

j) Banka veya diğer kredi kurumlarınca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadıyla,

k) Sigorta bedelini almak maksadıyla,

İşlenmesi halinde, iki yıldan yedi yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. **(Ek cümle: 5377 - 29.6.2005 / m. 19)** Ancak, (e), (f) ve (j) bentlerinde sayılan hallerde hapis cezasının alt sınırı üç yıldan, adli para cezasının miktarı suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamaz.

(2) Kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle aldatarak, başkasından menfaat temin eden kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır' denilerek dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri belirtilmiştir.

Türk Ceza Kanunu' nun 159' uncu maddesinde ise 'Dolandırıcılığın, bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi halinde, şikayet üzerine, altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur' denilerek suçun hafifletici nedeni de düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu' nun 167' nci maddesi ile 168' inci maddesi;

'167. MADDE: 1) Yağma ve nitelikli yağma hariç, bu bölümde yer alan suçların;

a) Haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin,

b) Üstsoy veya altsoyunun veya bu derecede kayın hısımlarından birinin veya evlat edinen veya evlatlığın,

c) Aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerden birinin,

Zararına olarak işlenmesi halinde, ilgili akraba hakkında cezaya hükmolunmaz.

(2) Bu suçların, haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi halinde; ilgili akraba hakkında şikayet üzerine verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.

168. MADDE: (1) Hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, taksirli iflas ve karşılıksız yararlanma suçları tamamlandıktan sonra ve fakat bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce, failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun

uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisine kadarı indirilir.

(2) Etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan sonra ve fakat hüküm verilmezden önce gösterilmesi halinde, verilecek cezanın yarısına kadarı indirilir.

(3) Yağma suçundan dolayı etkin pişmanlık gösteren kişiye verilecek cezanın, birinci fıkraya giren hallerde yarısına, ikinci fıkraya giren hallerde üçte birine kadarı indirilir.

(4) Kısmen geri verme veya tazmin halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, ayrıca mağdurun rızası aranır' şeklinde düzenlenerek dolandırıcılık suçları için cezasızlık, cezadan indirim yapılması gereken haller ile etkin pişmanlık halindeki indirim halleri uygulanacaktır.

3.2. ÇEK İLE İŞLENEBİLECEK SUÇLAR

Tezimde çekin güvence fonksiyonundan bahsedeceğim için gerçek ve tüzel kişilerin işleyebilecekleri çek ile ilgili suçları inceleyeceğim.

3.2.1. İHTARA RAĞMEN ÇEK DEFTEİNİ GERİ VERMEMEK

3167 sayılı Kanun'nun 13'üncü maddesinin 4814 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucunda madde 7 uyarınca; banka tarafından yapılan ihtarı aldığı veya almış sayıldığı tarihten itibaren on gün içersinde geçerli bir sebebe dayanmadan çek defterini geri vermeyenlere, ilgili bankanın ihbarı ile üçyüzelli liradan üçbin liraya kadar adli (ağır) para cezası verilir. İlgili banka bu ihbarı yapmakla yükümlüdür. Bu oran her yıl yeniden değerlendirilme oranına göre arttırılır.

Çek defterinin iade edilmemesi geçerli bir nedene dayanmıyorsa, suç için öngörülen ceza uygulanacaktır.⁵⁴⁴ Hakim süresinde iade edilmeyen çek defteri için geçerli bir mazaretin bulunup bulunmadığını somut olayın özelliklerine göre takdir

⁵⁴⁴Abuzer Kendigelen,, **Çek Hukuku**, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ., b. 3., 2006, s. 330

edecektir.⁵⁴⁵ Objektif ve subjektif nitelik taşıyan nedenler birlikte değerlendirilecektir.⁵⁴⁶

3167 sayılı kanun' nun 7'nci maddesi uyarınca; yeterli karşılığı bulunmadığı için çeki kısmen yada tamamen ödeyemeyen muhatap banka, düzeltme hakkı süresinin bitiminden itibaren on gün içinde; hesap sahibine kendisine ait bütün çek defterlerini aldığı bankalara geri vermesini, iadeli taahhütlü mektupla bildirir. Düzeltme hakkını kullanan hesap sahibinin çek defterini iade etmek zorunda bulunmadığı ve hatta çek iadesi için banka tarafından ihtar yapılmasına gerek olmadığı sonucuna varan bir görüşte mevcuttur.⁵⁴⁷

Burada düzenlenen 'çek defterleri' bütün bankalardan alınmış olan çek defterleridir.⁵⁴⁸ Ancak 13' üncü maddede yaptırıma bağlanan ise, muhatap bankadan almış olduğu çek defterlerinin bütününe iade edilmemesi ile suç oluşacaktır.⁵⁴⁹

Suçun faili, doğrudan hesap sahibidir; fail temsilci olamaz.⁵⁵⁰ Suçun maddi unsuru; çek defterlerini iade etmemektir.⁵⁵¹ Suçun manevi unsuru ise; kast olduğu ileri sürülmektedir.⁵⁵² İhmali suç olması nedeniyle teşebbüs mümkün değildir.⁵⁵³

3.2.2. ÇEKLE İŞLEYECEK HESAP AÇTIRMA YASAĞINA AYKIRILIK

3167 sayılı kanununun 4814 sayılı kanunla değiştirilmiş 16' ncı maddesi uyarınca; mahkeme karşılıksız çek keşide etme suçu işleyen hesap sahibine ve yetkili temsilcilerine, işlenen suçun niteliğine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir süre için çek hesabı açtırmalarını yasaklayabilir. Bu yasaklama kararına aykırı olarak , yasaklama süresi içerisinde çekle işleyecek hesap açtıranlara 4814 sayılı Kanunla değişik 13' üncü maddenin ikinci fıkrası uyarınca, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verileceği düzenlenmiştir. Hakkında yasaklama kararı verilmiş kişilere

⁵⁴⁵ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 330; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 20

⁵⁴⁶ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 330; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 20

⁵⁴⁷ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 330

⁵⁴⁸Şener Güngör ve Mustafa Kaya, **4814 Sayılı Kanunla Değişik Çek Suçları**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2. b., 2004, s. 47

⁵⁴⁹ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 47

⁵⁵⁰ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 330

⁵⁵¹ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 47; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 20

⁵⁵² Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 47; Kendigelen, **a.g.e.**, s. 330

⁵⁵³ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 47

yasaklama süresi içinde çek hesabı açan bankalara bin liradan beşbin liraya kadar adli (ağır) para cezası verileceği düzenlenmiştir. Yani bağımsız bir suç olarak düzenlemiş; bu fiili işleyen hesap sahibine hürriyeti bağlayıcı ceza, hesabı açan bankalara ise para cezası verileceği düzenlenmiştir.⁵⁵⁴

Suçun maddi unsuru için bazı yazarlar yasaklama süresi içinde bankalarda çekle işleyen hesap açılmasını yeterli bulmaktadır.⁵⁵⁵ Bazı yazarlar ise hesaba dayalı olarak hesap sahibine çek defterinin de verilmesi gerektiği görüşündedirler.⁵⁵⁶ Suçun manevi unsuru ise; kasttır.⁵⁵⁷ Suç neticesi hareketine bitişik bir suç olması nedeniyle teşebbüs mümkün değildir.⁵⁵⁸

3.2.3. YETKİLİ OLMADIĞI HALDE ÇEK DEFTERİ BASMAK VEYA BASTIRMAK

3167 sayılı Kanun' un 14' üncü maddesi uyarınca, '*Çek defteri basmaya veya bastırmaya kanunen yetkili kılınanlar dışında çek defteri basanlara ve bastıranlara iki yıldan beş yıla kadar hapis ve üçyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir*'. Miktar yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenir. Değişiklikten önce ki madde, Eski Ceza Kanunu' na atıf yapılmakta idi. Eski Ceza Kanunundaki düzenlemede yer alan fiil ile 3167 sayılı Kanunda yer alan fiil arasında farklılıklar olduğundan tereddütler oluşuyordu.⁵⁵⁹ Bu nedenle bundan vazgeçilerek yeni düzenleme yapılmıştır.⁵⁶⁰

Suçun hukuki konusu, kamu güvenliğidir.⁵⁶¹ Suçun faili, kanunda çek defteri basmaya yetkili olmayan herkes olabilir.⁵⁶² Suçun maddi unsuru, kanunen bir yetkisi olmadığı halde çek defteri basmak ya da bastırmaktır.⁵⁶³ Tek bir çek yaprağının bile

⁵⁵⁴ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 327

⁵⁵⁵ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 20

⁵⁵⁶ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 327

⁵⁵⁷ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁵⁸ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁵⁹ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁶⁰ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁶¹ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 21

⁵⁶² Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 21

⁵⁶³ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 21

basılması suçun oluşumu için yeterlidir.⁵⁶⁴ Suçun manevi unsuru ise kasttır.⁵⁶⁵ Şikayete bağlı bir suç değildir.⁵⁶⁶

3.2.4. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMEK

3.2.4.1. YASAL DÜZENLEME

1926 ve 1956 tarihli Ticaret kanunu'nda karşılıksız çek keşide etme suçu için müeyyide öngörülmemiştir.⁵⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi' nin (TBMM) 07.01.1929 tarihli yorum kararında, dolandırıcılık hükümlerinin (ETCK m. 503 vd.) şartlarının bulunması kaydıyla, karşılıksız çek keşide etme fiiline de uygulanabileceği kabul edilmiştir.⁵⁶⁸ Çekle ödemelerin yaygınlaşması neticesinde, hamillerin korunması için özel bir düzenleme yapılması ihtiyacı doğmuştur.⁵⁶⁹ Bu nedenle 1985 yılında 3167 sayılı Kanun ile karşılıksız çek keşide etme fiili özel cezaî bir yaptırıma bağlanmıştır. Buna göre; *'İbraz süresi içinde veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce, 4 üncü maddeye göre ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Mahkeme ayrıca işlenen suçun mahiyetine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir müddet için failin bankalarda çek hesabı açmasının ve çek keşide etmesinin yasaklanmasına karar verir. Yasaklama kararı bütün bankalara duyurulmak üzere T.C. Merkez Bankasına bildirilir. (Değişik 2. fıkra: 3863 - 14.1.1993) Bu Fiillerden dolayı takibat yapılması çek hamilinin şikayetine bağlıdır. Şikayet süresi çekin bankaya ibraz tarihinde başlar. Şikayetten vazgeçmekle, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği gibi, keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde de, vazgeçme şartı aranmaksızın, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verilir. Fiili işleyenin 8 inci maddeye göre düzeltme hakkını kullanmak suretiyle hamilin zararını karşılamış olması veya düzeltme hakkı yoksa, anılan maddede belirtilen müddet içinde*

⁵⁶⁴ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48; Yenedünya, **a.g.e.**, s. 21

⁵⁶⁵ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁶⁶ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 48

⁵⁶⁷ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 298

⁵⁶⁸ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 298-299

⁵⁶⁹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 299

çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir banka şubesine yatırmış bulunması halinde şikayet hakkı doğmaz. ' Buna göre ibraz süresi içinde veya keşide tarihinden önce ibraz edilen bir çekin karşılıksız olması durumunda, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verileceği düzenlenmiştir. bu düzenlemede karşılıksız çek keşide eden failin kusurlu olması şartı aranmamakta yani objektif sorumluluk esasına dayalı bir suç olarak düzenlenmiştir.⁵⁷⁰ 1993 tarihinde yapılan değişiklikten önce, bu düzenlemeye doktrinde yapılan eleştiriler; karşılıksız çek keşide eden keşidecinin düzeltme süresinden sonra çek bedelini faiz ve tazminatı ile birlikte ödeyerek, tüm zararı tazmin etmesine rağmen hamilin şikayetini geri almaması nedeniyle hürriyeti bağlayıcı bir cezaya maruz kalmakta idi.⁵⁷¹ 1993 yılında yapılan değişiklik ile, hamilin şikayetinden vazgeçmemesi halinde kamu davasının ve cezanın ortadan kalkacağı düzenlenmiştir.⁵⁷² Bu düzenleme de doktrinde, karşılıksız çekler için öngörülen hapis cezası eleştirilmiştir.⁵⁷³ Nitekim 2001 yılında Anayasada yapılan değişiklik neticesinde, hiç kimse sözleşmeden doğan yükümlülüğünü yerine getirmediğinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamayacağına ilişkin düzenlemeye de ters düştüğü; bu nedenlerle Anayasaya aykırı olduğu söylenmiştir.⁵⁷⁴ 'Ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi ilkesi' çerçevesinde 2003 yılında bir değişiklik yapılmıştır.⁵⁷⁵

26.02.2003 tarihli 4814 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde; *'Üzerinde yazılı keşide tarihinden önce veya ibraz süresi içinde 4 üncü madde uyarınca ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri, kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere, çek bedeli tutarı kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Ancak verilecek para cezası seksenmilyar liradan fazla olamaz. Bu miktar, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun ek 2 nci maddesine göre her yıl artırılır. Bu suçtan mükerrirlere, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.*

Bu suçun, organ veya temsilcisi tarafından tüzelkişi yararına işlenmesi halinde özel hukuk tüzelkişisi hakkında da birinci fıkra uyarınca para cezasına hükmolunur.

⁵⁷⁰ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 299

⁵⁷¹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 300

⁵⁷² Kendigelen, **a.g.e.**, s. 300

⁵⁷³ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 300

⁵⁷⁴ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 301

⁵⁷⁵ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 301-302

Ayrıca yetkili temsilci tarafından yararına çek keşide edilen hesap sahibi gerçek kişi hakkında da bu fıkra hükmü uygulanır.

Mahkeme, ayrıca işlenen suçun niteliğine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir süre için hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına karar verir. Yasaklanma kararı bütün bankalara duyurulmak üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir.

Kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan her çek yaprağı ayrı bir suç oluşturur.’ şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile suçu ilk defa işleyenler için, çek bedeli kadar ağır para cezası, Yeni Ceza Kanunu’ na göre adlî para cezası, getirilmiştir.

Yeni Çek Kanunu Tasarısında ise karşılıksız çek keşide etme suçu, ceza sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı başlıklı 7’ nci maddesinde,

‘ Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmayan kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, yüz günden binbeşyüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adlî para cezasının miktarı çek üzerinde yazılı miktardan az olamaz. Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına; bu yasağın bulunmaması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmeder. Bu davalar, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya düzenleyicinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür. Bu suçla ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 297 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

Birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmakla yükümlüdür.’ şeklindedir.

Tasarı uyarınca “karşılıksız çek”, çek üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre, kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmiş olup da, kısmen veya

tamamen karşılıksız çıkmış bulunan ve karşılıksızlığı tasarıda öngörüldüğü şekilde belgelenmiş olan çektir.

İleri düzenleme tarihli çek, bu tarihten önce de tahsil için bankaya ibraz edilebilir; kısmen veya tamamen karşılıksız olması hâlinde karşılıksız işlemi yapılabilir, hamil, 6762 sayılı Kanundan doğan yetkilerini kullanabilir, ancak bu çek ceza sorumluluğu doğurmaz. Tasarı, yürürlükteki kanundan farklı olarak taksire dayalı kusurluluğu gerektiren şikâyete bağlı bir karşılıksızlık çek keşide etme suçu düzenlemiştir. Suçun karşılığı adlî para cezası olup, bu ceza gün para cezası sistemine bağlanmıştır.

3.2.4.2. SUÇ İLE KORUNAN HUKUKİ YARAR

Yasa koyucu bu suçu yaptırım altına alarak, ekonomik düzenin bir parçası olan çeklere duyulan güvenin sağlanması ve çeklerin kullanılmasını amaçlamıştır.⁵⁷⁶ Bu amaca ulaşmak için ise, çek hamillerinin mümkün olduğu en iyi biçimde korunması gerekmektedir.⁵⁷⁷ Yani hem çeklere duyulan güvenin sağlanarak kamu güvenirliliğinin sağlanması hem de hamillerin korunması amaçlanmıştır.⁵⁷⁸ Böylece çeke duyulan güven sağlanırken, çeklerin karşılıksız çıkmaması ve hamillerin malvarlığında bir zarara yol açmaması suretiyle bireysel yararı da korumaktadır.⁵⁷⁹

Değişiklikten önceki düzenlemede, karşılıksız çek keşide etme suçu için hapis cezası müeyyidesi düzenlemesi yapılması, çeke duyulan güveni ve çek kullanımını arttırırken; karşılıksız çek keşide etme suçlarından kaynaklanan ceza davalarında sayısını arttırmıştır.⁵⁸⁰ 26.02.2003 tarihli 4814 sayılı kanunla yapılan değişikliğin amacı, Anayasa'nın 38'inci maddesinin 6'ncı fıkrasına eklenen 'Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz' hükmüne paralel bir düzenleme getirilmesidir.⁵⁸¹ 4814 sayılı Kanun'un

⁵⁷⁶ Ali Parlar ve Aynur Parlar, **Çek Bankacılık ve Döviz Suçları**; Ankara: Adalet Yayınevi.2003 s. 65; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 11; Sami Selçuk, 'Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunun Oluşturur', **Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı**, C. 2, İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş., 2001, s. 1471

⁵⁷⁷ Yenidünya, **a.g.e.**, s. 11

⁵⁷⁸ Nuhoglu, **a.g.e.** s. 259; Selçuk,**a.g.e.** , s. 1471

⁵⁷⁹ Selçuk,**a.g.e.** s. 1471; Somay Tümerkan, 'Ceza Hukuku Uygulamasının Büyük Sorunu: Karşılıksız Çek', **Sahir Erman' a Armağan**, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999, s. 771

⁵⁸⁰ Yenidünya, **a.g.e.**, s. 11

⁵⁸¹ Yenidünya, **a.g.e.**, s. 12; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 246

gerekçesinde de; çağdaş ceza hukukunda ekonomik ilişkilerden doğan eylemlere, hürriyeti bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak görülmesi, ekonomik suçta ekonomik ceza ilkesinin doğmasına neden olmuştur.⁵⁸²

Yargıtaya göre suç ile korunan hukuksal yarar ise; ‘*Yasanın amacı öncelikle çek hamillerinin korunması ve kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havaleyi içermesi nedeni ile ekonomik hayatta önemli bir yere sahip çekte güvenirliliği, yani kamusal güveni sağlamaktır*’ dir.⁵⁸³

3.2.4.3. SUÇUN CEZALANDIRILABİLME KOŞULLARI

Karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşabilmesi için, yasada belirtilmiş olan şartlara uygun olarak düzenlenmiş bir çek olmalı, bu çekin yasal süresi içinde ibraz edilmesi ancak kısmen yada tamamen karşılıksız çıkması gerekmektedir.⁵⁸⁴ Bu unsurları inceleyecek olursak;

3.2.4.3.1. Yasalarda Öngörülen Unsurları İçeren Bir Çekin Düzenlenmiş Olması

Karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşabilmesi için, düzenlenen çekin Türk Ticaret Kanunu’ nun 692’ nci maddesindeki zorunlu unsurları taşıması gerekmektedir. Bu unsurlardan birinin bulunmaması halinde senet çek vasfında değildir (TTK m. 693). Çekin unsurlarının sayıldığı, Türk Ticaret Kanunu’ nun 692’ nci maddesinden başka, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’ a 4814 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle çekte ait bazı yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu değişiklikle çek defterinin her yaprağına hesap sahibinin vergi kimlik numarasının yazılması, çek için geçerlilik unsurlarından biri olacağı düzenlenmiştir. Yani senedin çek niteliğinde sayılabilmesi için; Türk Ticaret Kanunu’ndaki zorunlu unsurların yanısıra, 3167 sayılı Kanun da düzenlenen hesap sahibinin vergi kimlik numarasının bulunması zorunlu hale gelmiştir. Bunun yanında Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun vermiş olduğu bir kararında ‘*4814 Sayılı Yasa ile değişik 3167 sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi*

⁵⁸² Yenidünya, **a.g.e.**, s. 12,27; Enver Kumbasar, ‘Karşılıksız Çek Suç ve Ceza Yönünden Bir Değerlendirme’, **İstanbul Barosu Dergisi**, C.82, S. 4 (Temmuz- Ağustos 2008), s. 1825

⁵⁸³ 10. CD.T. 02.07.2007, S2007/5010-8222

⁵⁸⁴ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 65

Hakkındaki Yasa'nın 3. maddesinin 2. fıkrasında, "çek defterinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Türkiye Bankalar Birliği'nin görüşü alınarak T.C. Merkez Bankası'na Resmi Gazete'de yayımlanacak bir tebliğle düzenlenir. Çek defterinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır. Ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliliğini etkilemez" hükmü öngörülmüştür. Sözü edilen bu hüküm çek hamillerinin haklarını korumak amacı ile bankaların çek defterlerini düzenlemeleri sırasında göz önünde tutmaları gerekli koşullara ilişkindir. TTK'nun 692. maddesinde ise çekte bulunması gerekli zorunlu unsurlar açıkça belirlenmiş olup vergi kimlik numarasının çeklere yazılması zorunlu unsur olarak gösterilmemiştir. 4814 Sayılı Yasa çek hamillerinin korunması ve çekle ödemelerin düzenlenmesine ilişkin 3167 Sayılı Yasada değişiklik yaptığından TTK'nun 692. maddesini değiştirir mahiyette değildir. Bu nedenle TTK'nun 692. maddesindeki unsurları taşıyan çekler kambiyo senedi niteliğinde olup vergi kimlik numarasının çek defterinin yapraklarına yazılmaması anılan özel yolla takip yapılmasına engel teşkil etmez' şeklinde bir kararda bulunmaktadır.⁵⁸⁵

Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir sonucu olarak çek niteliğinde bir senet olmalıdır ki, karşılıksız çek keşidesi suçunun varlığından sözedilebilsin.⁵⁸⁶ Karşılıksız çek keşide etme suçunda, keşide edilen çekin, çek niteliğinde bir belge olması koşulu, suçun önkoşulu olmaktadır.⁵⁸⁷

Tasarının 3' üncü maddesinin 3' üncü fıkrası da 'Çek defterinin her bir yaprağına,

- a) Çek hesabının numarası,
- b) Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,
- c) Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin tam adı,
- d) Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası

yazılır' şeklinde düzenlenmiştir. tasarıda ki bu hükümle çekin kurucu unsurlarında bir değişiklik yapılmadığı görülmektedir. Tasarının 4'üncü maddesi; 'Tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı, düzenlenen çek üzerine açıkça yazılır' şeklinde

⁵⁸⁵ Yargıtay H.G.K. 8.06.2005 E. 2005/12-35 K. 2005/363 (www. kazanci.com)

⁵⁸⁶ Yenidünya, a.g.e., s. 21

⁵⁸⁷ Selçuk, a.g.e., s. 1468

düzenlenmiştir. Burada çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda tam adının çek yaprağında bulunması gerektiği düzenlenmiştir. 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun uygulamasında bir tüzel kişi adına çek düzenleyen gerçek kişinin kimliği çoğu zaman çek yaprağı üzerindeki bilgilerden anlaşılammaktadır. Bu nedenle bazen, ilgili tüzel kişi, adına düzenlenen çekiye sahip çıkmamaktadır. Bu durum, çekin karşılıksız çıkması halinde, yaptırım uygulanmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu sakıncanın önüne geçebilmek için tasarıda, tacir olsun veya olmasın, bir tüzel kişi adına çek düzenleyen gerçek kişinin ad ve soyadının düzenlenen çek üzerinde açıkça yazılmasını sağlamaya yönelik bir düzenleme yapılmıştır. Tüzel kişi adına çeki düzenleyen gerçek kişinin adı ve soyadı, çek yaprağı üzerine matbu olarak, kaşe basılmak suretiyle veya el yazısı ile yazılabilecektir.⁵⁸⁸

3.2.4.3.2. Çekin Belli Süre İçinde Muhatap Bankaya veya Takas Odasına İbrazı

Karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşabilmesi için ikinci koşul ise, çekin 3167 sayılı Kanun' un 4. maddesi uyarınca; koşullarına uygun olarak keşide edilen çekin, muhatap bankaya usulüne uygun olarak ve süresinde ibraz edilmiş olması gerekmektedir. Aynı maddenin 1'inci fıkrasında muhatap banka, çek hesabı açılan banka olarak tanımlanmıştır.

Hesapta çekin karşılığı bulunmasa bile, bankaya ibraz edilemesi karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşması açısından önemlidir.⁵⁸⁹ Muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilen çek, çek hesabının açıldığı şube dışında bir şubeye ibraz ediliyor ise, karşılığı sorulmak suretiyle ödemede bulunulur.

Karşılığı tamamen yada kısmen bulunmayan çek için 3167 sayılı Kanun' un 10'uncu maddesinde, muhatap bankanın süresinde ibraz edilen çekin karşılığının olmaması durumunda üçyüz liraya veya kısmen karşılığının bulunması halinde ise her çek yaprağı için üçyüz liraya tamamlanacak şekilde ödeme yapmaya yükümlü olduğu düzenlenmiştir. 2'nci fıkraya göre ise; bu sorumluluk miktarı, Devlet İstatistik

⁵⁸⁸ Bknz. Çek Kanunu Tasarı Gerekçesi

⁵⁸⁹ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 241; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 305

Enstitüsü Başkanlığınca yayımlanan toptan eşya fiyatları yıllık endeksindeki değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmi Gazetede yayımlanır.

İbrazın çekin hak sahibi hamili tarafından yapılması gerekmektedir.⁵⁹⁰ Hamiline yazılı çeklerde hamil, çeki elinde bulunduran kişi iken; emre yazılı çeklerde ise, lehdar veya ciro silsilesi içinde son ciro eden kişidir.⁵⁹¹ Çek hamilinin kendisi başvurabileceği gibi, ahzu kabze yetkili vekili veya temsilcisi de ödeme talebinde bulunabilir.⁵⁹² Çekin muhatap bankaya ödeme talebi ile ibrazı ve ibraz tarihinin de çekin üzerine yazılması ile ibraz gerçekleşir.⁵⁹³ Telefon ile ya da noter aracılığı ile ihbarda bulunma ibraz yerine geçmez.⁵⁹⁴

Çekin kısmi karşılığının bulunması halinde, banka 3167 sayılı Kanun'un 10³uncu maddesinde belirlenen miktarda dahil olmak üzere kısmi ödemede bulunur ve çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisini ücretsiz olarak hamile verir.⁵⁹⁵ Çek hamili, bu onaylı fotokopi ile çek hamili hem kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabilir hemde Cumhuriyet Savcılığına şikayette bulunabilir.⁵⁹⁶

Çekin ibraz süresi, çek keşide edildiği yerde ödenecek ise on gün, keşide edildiği yerden başka yerde ödenecek ise bir aydır. Ödeme yerinden kastedilen, muhatap bankada hesabın bulunduğu şubedir. İbraz süresi hesaplanırken keşide günü hesaplamaya katılmaz (TTK m. 792). İbraz süresi hesaplanırken arada geçen tatil günleri hesaplamaya katılır (TTK m.728). İbraz süresinin son günü pazara veya bir tatil gününe rastlar ise bu süre tatili takip eden işgününe kadar uzar.⁵⁹⁷

Türk Ticaret Kanununun 710'uncu maddesi uyarınca, çeklerin takas odalarına ibrazının da bankaya ibraz sayılacağı düzenlenmiştir. Yine TTK' nun 720/2' nci maddesi uyarınca; çekin süresinde takas odasına teslim edildiği ancak ödenmediği tespit eden tarihli bir beyan ile protestonun yerini alacağı düzenlenmiştir.

⁵⁹⁰ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹¹ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹² Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹³ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹⁴ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹⁵ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹⁶ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 66

⁵⁹⁷ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 67

3167 sayılı Kanun' nun 6' ncı maddesi 4814 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile; 'T.C. Merkez Bankası, çeklerin banka şubeleri arasında hesaben tesviyesini sağlayacak tüzelkişiliği haiz sistemi kurmaya ve gözetimi altında yürütmeye yetkilidir. T.C. Merkez Bankası, şubesi bulunmayan yerlerde bu yetkisini uygun göreceği başka bir bankaya devredebilir.

Hesaplaşma sisteminin kuruluş ve işleyişi, T.C. Merkez Bankasınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

(Ek fıkra: 4814 - 26.2.2003 /m.5)Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fiziki olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 710 uncu maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.

(Ek fıkra: 4814 - 26.2.2003 / m.5)Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, 10 uncu maddede belirlenen sorumluluk miktarı dahil kısmi ödeme yapılmaz. Ancak, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin, hesapta yeterli karşılığının olmadığı belirlenmesi halinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmi karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle bloke edilir.' şeklinde düzenlenmiştir. yasanın vermiş olduğu yetkiye dayanılarak çıkartılan 25.09.1985 tarihli ve 18879 sayılı 'Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmelięi' yürürlüğe girmiş ve bu yönetmelik gereğince Ankara' da kurulan ' Bankalararası Takas Odası Merkezi' özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliği haiz olarak faaliyete geçmiştir.⁵⁹⁸

3167 sayılı Kanun' un 4814 sayılı Kanun ile değişik 16'ncı maddesi uyarınca; çekin keşide tarihinden önce ibraz edildiğinde yeterli karşılığının bulunmaması durumunda karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşacağı düzenlenmiştir. Bu durumda şikayet hakkı çekin üzerinde bulunan keşide tarihine göre hesaplanacak düzeltme hakkı süresinin bitiminden itibaren kullanılabilceği düzenlenmiştir.

18.02.2009 tarihli 5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 18'inci maddesiile getirilen geçici 2'nci maddesi uyarınca, 31.12.2009 tarihinin sonuna kadar çeklerin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibraz edilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin getirilmesiyle çek ödeme aracı

⁵⁹⁸ Parlar ve Parlar, a.g.e., s. 67

niteliğinden çıkararak, kredi vasıtası haline dönüşmüştür. Bu uygulamanın içinde bulunduğumuz ekonomik kriz nedeniyle getirildiği ve bu nedenle de süresi sınırlandırıldığı kanaatindeyim.

Tasarının 5' inci maddesi uyarınca, '*Koşullarına uygun ve karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir*' şeklinde düzenlenmiştir.

Tasarıda tanımlanan suç, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, çek karşılığının ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmaması suretiyle oluşur. Çekin karşılığını ibraz anında ilgili çek hesabında bulundurmamak, söz konusu suçun oluşmasını sağlayacaktır. Bu, çekin bankaya ibraz edildiği, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinde karşılığı ilgili hesapta mevcut olmamakla birlikte, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde hesapta karşılığının bulundurulması, söz konusu suçun oluşmasına engel teşkil etmez Yani suç çekin bankaya ibrazı anında değil, çekin keşide edildiği tarihte oluşacaktır. Suç çekin bankaya ibraz edilmesiyle tamamlanacaktır. Çekin kanunî ibraz süresinde çekin hesabının bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibrazı gereklidir. Hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edilirse, şube görevlileri tarafından hesabın bulunduğu banka şubesinden ilgili hesapta karşılığının olup olmadığının sorulması gerekmektedir. Ayrıca çeki ibraz eden hamilin kimliğinin ve vergi kimlik numarasının belirlenmesi de şube görevlilerinin yükümlülüğündedir.

3.2.4.3.3. Çekin Kısmen Yada Tamamen Karşılıksız Çıkması

Suçun oluşabilmesi için diğer bir unsur ise, ibraz anında çekin karşılığının bulunmamasıdır. Çek ibraz edildiğinde hesapta, çekin üzerinde belirtilen miktarı karşılayabilecek miktarda para yoksa çek karşılıksız sayılır.⁵⁹⁹ Karşılıksız çekin olması için, çekin zorunlu tüm unsurlarının tam olması gerekmektedir.⁶⁰⁰ Türk Ticaret

⁵⁹⁹ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 67; Kendigelen, **a.g.e.**, s. 307; Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 241; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 306

⁶⁰⁰ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 67

Kanunu' nun 720' nci maddesi uyarınca, süresi içinde ibraz edilmiş olan çekin üzerine ibraz tarihli bir beyanla çekin ödenmemiş olduğunun belirtileceği düzenlenmiştir.

3167 sayılı Kanun' un 4814 sayılı Kanun' la değişik 10' uncu maddesi;

'Muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için üçyüz milyon liraya kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktarı her çek yaprağı için üçyüz milyon liraya tamamlayacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür. Bu husus, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi hükmündedir.

Yukarıda belirtilen sorumluluk miktarı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca yayımlanan toptan eşya fiyatları yıllık endeksindeki değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmi Gazetede yayımlanır.' Şeklinde düzenlenmiştir. bu sorumluluk miktarı Merkez Bankası tarafından, ülke yararı da dikkate alınarak endekse uygun, endeksin altında veya endeksin üstünde de belirlenebilir.⁶⁰¹

3167 sayılı Kanunun 4814 sayılı Kanun' la değişik 5' inci maddesi uyarınca; çekin karşılığının tamamen ödenmemesi veya kısmi ödemenin çek hamili tarafından kabul edilmemesi halinde, ibraz tarihli ödememe nedeni de çekin üzerine yazılarak, üzerine imzası alınarak hamile geri verilir; çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır. Buna karşılık 3167 sayılı Kanun' un 10' uncu maddesi uyarınca bankanın sorumlu olduğu miktarı, çek hamilinin kabul etmesi durumunda ise; çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisini ücretsiz olarak hamile verir.

3167 sayılı Kanunun 4814 sayılı Kanun ile eklenen 16/b maddesi uyarınca; karşılıksız çeklerde soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için hamile , çeki elinde bulundurmaları koşulu ile ödemede bulunan cirantanya veya kanuni veya akdi teminatı nedeniyle tam ödemede bulunan bankaya şikayet de bulunma hakkı tanınmıştır.

Çekle işleyen hesap üzerinde haciz bulunması veya çeke ilişkin bir ihtiyatî tedbir kararı olması ve bu nedenle süresinde ibraz edildiği halde çeke işlem yapılamaması durumunda da karşılıksız çek keşide etme suçu oluşacaktır.⁶⁰² Çekin karşılıksız

⁶⁰¹ Parlar ve Parlar, **a.g.e.**, s. 68

⁶⁰² Kendigelen, **a.g.e.**, s. 308

kalmasından sonra açılan özel hukuk davaları, çekin teminat veya hatır için verildiği gibi iddialar da ilke olarak karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşmasına engel değildir.⁶⁰³

Tasarının 5' inci maddesinde çekin karşılığının bulunmaması durumu; *'Karşılığının bulunmaması hâlinde, bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılır.*

Süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması hâlinde, muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, talep ettiği takdirde, karşılıksızdır işleminin yapıldığı anda her çek yaprağı için üçyüzyetmiş Türk Lirası ödemekle yükümlüdür. Ancak, çek bedelinin kısmen karşılığının bulunması hâlinde, bu miktarı, her çek yaprağı için üçyüzyetmiş Türk Lirasına tamamlayacak biçimde ödeme yapılır. Bu husus, hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdî kredi sözleşmesi hükmündedir. Bu fıkradaki miktar, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişmeler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmî Gazetede yayımlanır.

Hamilin talepte bulunması hâlinde, karşılıksızdır işlemi, çekin arka yüzüne tahsil için bankaya ibraz edildiği tarih, hesap durumu ve ibraz eden gerçek kişinin adı ve soyadı yazılmak ve bu kişi ile birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle yapılır. Hamilin imzalamaktan kaçınması hâlinde, karşılıksızdır işlemi yapılmaz.

Çekin ibrazında karşılığının tamamen ödenmemesi veya çek hamili tarafından sorumluluk tutarı dahil kısmî ödemenin kabul edilmemesi hâlinde, ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır.

Sorumluluk tutarı dahil kısmî ödeme hâlinde, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilir. Çek hamili, bu fotokopiyle müracaat borçlularına veya kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabileceği gibi, Cumhuriyet savcılığına şikâyette bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir ve

⁶⁰³ Kendigelen, a.g.e., s. 308

bunu icra daireleri ile mahkemelerde ispat aracı olarak kullanabilir. Mahkeme veya icra dairesinin istemi hâlinde çekin aslı bu mercilere gönderilir.

Kişinin bankaya ödememe talimatı vermesi, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına engel teşkil etmez' şeklinde düzenlenmiştir.

Tasarıya göre, banka görevlileri bankaya ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde, ibraz eden hamilin talepte bulunması durumunda karşılıksızdır işlemi yapmakla yükümlüdürler. Süresinde ibraz edilen çekin karşılıksız çıkması halinde ise bankanın ödemesi gereken asgarî miktarı ancak ibraz eden hamilin talebi doğrultusunda öder ve bu ödeme karşılıksızdır işlemi yapıldığı anda yapılır. Çekin karşılıksız çıkması durumunda üç ihtimal sözkonusu olmaktadır. Çekin karşılıksız kalan kısmı, bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktardan az olabilir. Bu durumda banka, ibraz eden hamile ancak çek bedelini tamamlayacak kadar para ödemekle yükümlüdür. Bu ihtimalde, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmaz. Bir diğer ihtimalde, çekin karşılıksız kalan kısmı, bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktara eşit olabilir. Bu durumda ilk ihtimale göre işlem yapılır. Bir diğer ihtimale göre ise, çekin karşılıksız kalan kısmı, bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktardan fazla olabilir. Bu durumda banka, ibraz eden hamile, hesapta bulunan paranın yanı sıra, ancak kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı öder. Bu ihtimalde, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılır. Bu karşılıksızdır işlemi, bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır. Çekin karşılıksız çıkması hâlinde banka tarafından ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile ödenmesi gereken kanunî miktar, Tasarıda üçyüzyetmiş Türk Lirası olarak belirlenmiştir. Ancak, bu miktar, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında yeniden belirlenecek ve Resmî Gazetede yayımlanacaktır.

Tasarının 5' inci maddesinin 4, 5 ve 6' ıncı fıkralarında çekin karşılığının tamamen veya kısmen bulunmaması durumunda nasıl bir yol izleneceği düzenlenmiştir. son fıkrada ise, bankaya ödememe talimatı verilmesi halinde ibraz edilen çeke hesaptapara bulunsa bile herhangi bir ödeme yapılamaması durumunda çeke karşılıksızdır işleminin yapılacağı düzenlenmiştir.

3.2.4.4. SUÇUN FAİLİ

3167 sayılı Kanunun 4814 sayılı Kanun ile değişik 16' ncı maddesi uyarınca; karşılıksız çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri suçun failidir. Eski düzenlemede 'yetkili temsilcinin' durumu düzenlenmediğinden tereddüt doğmaktaydı.⁶⁰⁴

Kanun koyucu, bir tüzel kişinin organ veya temsilcisi tarafından ya da bir gerçek kişinin temsilcisi tarafından işlenmesi halinde ayrıca tüzel kişi veya gerçek kişi temsilcisinin de fail olacağı, haklarında para cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir (Çek K. m. 16/2). Yani burada tüzel kişinin imzası ile imzalanmaktadır.⁶⁰⁵ Ancak tüzel kişi sadece para cezasına mahkum edilir.⁶⁰⁶ Tekerrür halinde tüzel kişiye hapis cezasının nasıl uygulanacağı doktrinde bilinmemektedir.⁶⁰⁷

Gerçek kişi yada kişiler çek hesabını tek başlarına açabilecekleri gibi müşterek de açabilirler.⁶⁰⁸ Müşterek hesap halinde açılmış ise tek başına kullanılabileceği gibi, müştereken kullanım zorunluluğu da öngörülebilir.⁶⁰⁹ Ferden çek düzenleme yetkisi varsa, çeki keşide eden tek başına fail olur.⁶¹⁰ Müştereken kullanım zorunluluğu düzenlenmiş ise, çek üzerinde hesap sahiplerinin hepsinin imzası gerekmektedir.⁶¹¹ Müşterek hesaplarda, karşılıksız çeki keşide eden failin yanı sıra diğer hesap sahiplerinin açık ya da örtülü izinleri varsa, onlarda iştirak eden olarak sorumlu olur.⁶¹²

Hesap sahibi gerçek kişilerin vekil aracılığı ile çek keşide etmesi durumunda, vekilin yetkili olup olmamasına göre, ikili bir ayırım söz konusudur. Yetkili vekilin çek keşide etmesi ve çekin karşılıksız çıkması durumunda; hem yetkili vekil hemde hesap

⁶⁰⁴ Yenidünya, **a.g.e.**, s. 22

⁶⁰⁵ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 307

⁶⁰⁶ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 307; Nevzat Özsoy, 'Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu (4814 Sayılı Yasanın Uygulama Açısından Değerlendirilmesi)', **Adalet Dergisi**, S. 15 (Nisan 2003), s. 152

⁶⁰⁷ Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 307

⁶⁰⁸ . Gönen Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., b.5.,2004, s. 836

⁶⁰⁹ Eriş, **a.g.e.**, s. 836

⁶¹⁰ Eriş, **a.g.e.**, s. 836; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 307

⁶¹¹ Eriş, **a.g.e.**, s. 836

⁶¹² Eriş, **a.g.e.**, s. 836

sahibi suçun faili olur.⁶¹³ Vekil veya temsilci yetkili değil ise; hesap sahibinin açık veya örtülü izin vermiş olup olmadığına bakılır.⁶¹⁴ Hesap sahibi tarafından açık yada örtülü şekilde izin verilmiş ise, her ikisi de fail olurken; izin verilmemiş ise, hesap sahibi fail olmayacağı gibi yetkisiz vekil ya da temsilci de çek hesabı yönünden sorumlu olmayacaktır.⁶¹⁵ Ancak koşulları varsa, dolandırıcılık suçu yada sahte evrak düzenleme suçu oluşabilir.⁶¹⁶

Çek hesap sahibi tüzel kişi de olabilir.⁶¹⁷ Tüzel kişilerin devamlı olan organı yönetim kurulu yetkilidir.⁶¹⁸ Yönetim kurulunun tüzel kişi yararına düzenleyeceği çekler tüzel kişiliği bağlar, hem tüzel kişi hem de çek karşılıksız çıkarsa yönetim kurulu üyelerinden imza sahipleri sorumlu olur.⁶¹⁹

Anonim ortaklarda ise çifte imza kuralı gereği (TTK m.321), özel bir yetkilendirme söz konusu değilse yönetim kurulundan iki üyenin imzaladığı çek ortaklığı bağlar, çekin karşılığı yoksa bu iki üye ve tüzel kişilik sorumlu olur.⁶²⁰ Bunlardan birinin çek keşide etmesi durumunda çek ortaklık yönünden geçersizdir.⁶²¹ Bu çekten ortaklık yararlanmış ise, bu çek geçerli olur ve hem yararlanan anonim ortaklık hem de çeki imza eden suçun faili olur.⁶²² Tek kişinin çek keşide etmesi halinde, ortaklık bu çekten yararlanmamış ise, tek imza sahibi karşılıksız çek keşide etme suçunun faili olmaz.⁶²³ Unsurları varsa, dolandırıcılık veya evrakta sahtecilik söz konusu olabilir.⁶²⁴

Tüzel kişiliğin yetkili organını oluşturan kişiler, çek düzenlenmesi için vekil atayabilirler.⁶²⁵ Verilen bu özel yetki ile görevlendirilen ekimler sorumlu olacağı gibi,

⁶¹³ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶¹⁴ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶¹⁵ Eriş, **a.g.e.**, s. 837; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 23

⁶¹⁶ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶¹⁷ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶¹⁸ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶¹⁹ Eriş, **a.g.e.**, s. 837; Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 260-261; Yenidünya, **a.g.e.**, s. 23

⁶²⁰ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶²¹ Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶²² Eriş, **a.g.e.**, s. 837

⁶²³ Eriş, **a.g.e.**, s. 838; Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 261

⁶²⁴ Eriş, **a.g.e.**, s. 838

⁶²⁵ Eriş, **a.g.e.**, s. 838

tüzel kişilik de cezai yönden sorumlu olur.⁶²⁶ Vekil kişisel yararı için çek düzenler ise, tüzük kişilik hukuken ve cezai yönden sorumlu olmaz.⁶²⁷

Tasarının 7' nci maddesinin 2'nci maddesi, '*Birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmakla yükümlüdür*' denilerek çek karşılığını ilgili bankada bulundurmakla yükümlü olan kişiler belirlenmiştir. Buna göre yükümlü olan kişi çek hesabı sahibi gerçek kişidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda, tüzel kişinin malî işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişilerin, çek karşılığını ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmakla yükümlü olacağı düzenlenmiştir. Suçun faili, ancak bir gerçek kişi olabilir. Bu gerçek kişi, çek üzerinde yazılı düzenleme tarihi itibarıyla karşılığını ilgili çek hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişidir. Bu gerçek kişi, çeki düzenleyen kişi olabileceği gibi, başka bir kişi de olabilir. Örneğin bir limited şirket adına ileri tarihli çek düzenleyen müdürün, bilahare, çek üzerinde yazılı düzenleme tarihi itibarıyla şirketle ilişkisi kalmamış olabilir. Bu durumda çekin karşılığını ilgili hesapta tam olarak bulundurmakla yükümlü olan, şirketin bu tarih itibarıyla müdürlük görevini fiilen yürüten kişi veya kişilerdir.⁶²⁸

Tasarının 3'üncü maddesinin 2'nci fıkrası; '*Çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşü alınarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca Resmî Gazetede yayımlanacak tebliğle düzenlenir. Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır. Hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılır. Hamiline düzenlenecek çeklerde hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerekir. Çek yapraklarının üzerinde "hamiline"*

⁶²⁶ Eriş, **a.g.e.**, s. 838

⁶²⁷ Eriş, **a.g.e.**, s. 838

⁶²⁸ Bknz. Çek Kanunu Tasarı Gerekçesi

ibaresi matbu olarak yer alır’ şeklinde düzenlenmiştir. Tasarıda tacir olan kişi ile tacir olmayan kişinin düzenleyeceği çeklerin birbirlerinden ayrılması getirilen bir yeniliktir. Tairin ticarî ilişkisi çerçevesinde düzenleyeceği çekin tacir kişiye özgü çek olması gerekmektedir. Tacir olmayan kişi kendi adına ve uğraştığı ticarî faaliyet alanı dışında tacirlere özgü çek düzenleyemeyecektir. Bu durumdan amaçlanan kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasını sağlamamaktır.⁶²⁹ Bu düzenlemenin bir diğer sonucuda tacir tüzel kişilerin taraf oldukları ticarî ilişkilerde borcuna karşılık organlarında görev yapan veya temsilcisi sıfatını taşıyan veya herhangi bir gerçek kişi adına açılmış çek hesabı ile ilişkilendirilmiş çek düzenlenemeyecektir. Bunun dışında getirilen bir diğer ayrımda; hamiline düzenlenecek çeklerinde diğer çeklerden açıkça ayırt edilecek şekilde bastırılmasıdır. Hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı bir çek hesabı açılır. Bu suretle, kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunulacaktır. Bu düzenlemeye göre, hamiline çek, ancak hamiline çek defteri yaprakları kullanılmak suretiyle düzenlenebilir. Diğer çeklerden ayırt edecek özelliklerin yanı sıra, hamiline çek defterindeki çek yapraklarının üzerinde “hamiline” ibaresi matbu olarak yer alacaktır. Ancak, hamiline çeklere özgü bu düzenleme, emre veya nama düzenlenen bir çekin hamiline ciro edilmesine engel olmamaktadır. Keza, bu düzenlemeye göre, hamiline düzenlenen çek, nama ciro edilebilecektir.

Tasarının 3’üncü maddesinin 5’inci fıkrası; *‘Çek hesabı ilgilinin veya kanunî temsilcisinin imzası olmadan açılmaz; bu hüküm, diğer banka hesapları bakımından da geçerlidir. Çek hesabı açılmasını veya mevcut hesaptan çek defteri verilmesini isteyen kişi, her defasında tacir olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunda bankaya yazılı beyanda bulunur. Tacir tüzel kişiler adına verilecek beyannamede ayrıca, yönetim organında görev yapan, temsilcisi veya imza yetkilisi kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı belirtilir’* şeklinde düzenlenmiştir. Kendisinin veya kanunî temsilcisinin imzası alınmadan kişi adına hesap açılmayacağı düzenlenmiştir. Buna göre, kişi adına hesap açılması yönünde irade açıklamasında bulunulmadıkça, banka hesabı ve çek hesabı açılmayacaktır. Yine söz konusu fıkra hükmüne göre, adına çek hesabı açılmasını isteyen kişi, tacir olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme

⁶²⁹ Bknz. Çek Kanunu Tasarı Gerekçesi

ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususlarında bankaya yazılı beyanda bulunacaktır. Mevcut çek hesabından kendisine çek defteri verilmesini isteyen kişi de, her defasında bu bildirimde bulunmakla yükümlü olacaktır. Tacir tüzel kişiler adına bu fıkra hükmüne göre verilecek beyannamede ayrıca, yönetim organında görev yapan, temsilcisi veya imza yetkilisi kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı belirtilir.

3.2.4.5. SUÇUN UNSURLARI

3.2.4.5.1 SUÇUN MADDİ UNSURU

Karşılıksız çek keşide etme suçunun hangi anda oluşacağı konusunda doktrinde fikir ayrılığı vardır. Bir görüşe göre, suçun oluşması için çekin yazılması yeterli olmayıp lehdara teslim edilmesi gerekmektedir.⁶³⁰ Çekin lehdara teslimi ile icra hareketleri bittiğinden suç oluşmuş olmaktadır.⁶³¹ Çekin bankaya ibrazı suçun oluşum unsuru değil, cezalandırılabilme şartıdır.⁶³² Bir görüşe göre ise; suçun gerçekleşmesi için çekin ibraz süresi içinde yada üzerinde yazılı keşide gününden önce bankaya ibrazı ile suç oluşmaktadır.⁶³³

Tasarıda ise suçun çekin keşide edilmesi ile oluşacağı, bankaya ibrazı ile sonlanacağı düzenlenmiştir. Tanımlanan suç, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibraz edildiğinde, çek karşılığının ilgili banka hesabında tam olarak bulundurmaması suretiyle oluşur. Çekin karşılığını ibraz anında ilgili çek hesabında bulundurmamak, söz konusu suçun oluşmasını sağlayacaktır. Çekin bankaya ibraz edildiği, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinde karşılığı ilgili hesapta mevcut olmamakla birlikte, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde hesapta karşılığının bulundurulması, söz konusu suçun oluşmasına engel teşkil etmeyecektir. Ancak, bu durum, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından dikkate alınacaktır. Bu nedenle suç, çekin, üzerinde yazılı

⁶³⁰Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 261; Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 51

⁶³¹Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 261

⁶³²Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 261; Selçuk, **a.g.e.**, s. 1478

⁶³³Yenidünya, **a.g.e.**, s. 24; Özsoy, **a.g.e.s.** 150

bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edildiğinde karşılığının tam olarak bulundurulmaması hâlinde tamamlanmış olmaktadır.⁶³⁴

3.2.4.5.2. SUÇUN MANEVİ UNSURU

Karşılıksız çek keşide etme suçunun manevi unsuru genel kast olması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur.⁶³⁵ Bir görüşe göre ise, karşılıksız çek keşide etme suçu şekli bir suç olduğundan bu suçta kusur aranmaz; objektif sorumluluk uyarınca suç oluşur.⁶³⁶ Kanun koyucu 3167 sayılı Kanunda 4814 sayılı Kanunla yaptığı değişiklik ile tüzel kişiler ve yetki verenler hakkında da cezai yaptırım öngördüğünden karşılıksız çek keşide etme suçunu düzenlerken objektif sorumluluk esasını benimsemiştir.⁶³⁷ Objektif sorumluluk da eylemin cezalandırılabilmesi için, hareketin iradi olması yeterlidir.⁶³⁸ Yargıtay Ceza Genel Kuruluna göre ise, karşılıksız çek keşide etmek, objektif sorumluluk esasına dayanan bir suçtur.

Tasarıda ise, gerekli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak yani en azından taksirle işlenmesi aranmaktadır. Anayasanın 38 inci maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsîliği ilkesi bağlamında güvence altına aldığı kusursuz ceza olmaz kuralının gereği olarak, söz konusu suç, objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektiren bir suç olarak değil, en azından taksire dayalı kusurluluğu gerektiren bir suç olarak tanımlanmıştır. Bu itibarla, kişinin, elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hâli dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple, çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulunduramamış olması hâlinde, ceza sorumluluğu olmayacaktır.⁶³⁹

3.2.4.6. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

⁶³⁴ Bknz. Çek Kanunu Tasarısı madde gerekçeleri

⁶³⁵ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 51; Özsoy, **a.g.e.**,s. 151

⁶³⁶ Kumbasar, **a.g.e.**, s. 1822

⁶³⁷ Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 261; Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 51; Özsoy, **a.g.e.s.** 151

⁶³⁸ Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 261

⁶³⁹ Bknz. Çek Kanunu Tasarısı madde gerekçeleri

3.2.4.6.1. Teşebbüs

Failin karşılıksız çeki keşide etmesi, yani çeki yazıp düzenleyerek tedavüle koyması, ani ve tek hareketle karşılıksız çekin o anda oluşması nedeniyle, neticesi harekete bitik suç niteliğinde olduğundan , karşılıksız çek keşide etme suçu teşebbüse elverişli değildir.⁶⁴⁰

3.2.4.6.2. İştirak

4814 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik gerekçesinde belirtildiği üzere; Türk Ceza Kanununun suça iştirak durumunu düzenleyen hükümleri gereğince, koşulların varlığı halinde çek keşide etmek yetkisi veren çek hesabı sahipleri ile çekin keşide eden vekil da da yetkili kişiler de cezalandırılacaklardır.⁶⁴¹

Ayrıca Anonim Ortaklarda çift imza ile çek keşide etme yetkisinin verildiği hallerde de çekin yetki verilenlerden sadece birisi ile keşide edilmesi halinde bu kişi suçun faili olur.⁶⁴²

4814 sayılı kanunla getirilen yenilikle; bu suçun organ veya temsilcisi tarafından tüzel kişi yararına işlenmesi durumunda, karşılıksız çeki keşide eden gerçek kişi hakkında verilen para cezası özel hukuk tüzel kişisi hakkında da ayrıca hükmolunacaktır.⁶⁴³

3.2.4.6.3. İçtima

Yargıtay 3167 sayılı Kanunda 4814 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe kadar, çekin zorunlu unsurları tam değilse eylemin 3167 sayılı Kanunun 16. maddesi kapsamında değerlendirileceğini; eğer çek kusurlu yada unsurları eksik ise, diğer öğeleri de gerçekleştiği takdirde dolandırıcılık suçunun oluşacağını kabul etmekteydi. Kanun değişikliğinden sonra 3167 sayılı Kanunun 16' ncı maddesindeki 'kanunların

⁶⁴⁰ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 51

⁶⁴¹ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 51-52

⁶⁴² Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 52

⁶⁴³ Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 52

ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere ibaresinden hareketle artık eksik unsurlu çekler bu kanun kapsamında kabul edilemeyeceğinden, evrakta sahtecilik veya dolandırıcılık boyutu öne çıkacak ve ayrı dava konusu olabilecektir. Ayrıca karşılıksız çek keşide edip veren sanığın, çeki keşide biçimi ve hareketlerinin dolandırıcılık suçunun öğeleri ile birleşmesi halinde, ayrıca dolandırıcılık veya sahtecilik eylemlerinin zamanaşımı süresi içinde, ayrı bir davanın konusu olabilecektir.⁶⁴⁴

Failin birden çok çek keşide etmesi durumunda ise, kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkan her çek yaprağı ayrı bir suç oluşturur.⁶⁴⁵ Çeklerin aynı anda düzenlenmiş olaması ya da aynı hukuki ilişki nedeniyle düzenlenmiş olması suçu etkilemez.⁶⁴⁶ Yani aynı hukuki ilişki nedeniyle aynı anda verilse bile çeklerin herbiri ayrı ayrı suç oluşturur.⁶⁴⁷

Tasarıda bu suçla ilgili olarak 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 43 üncü maddesinin birinci fıkrası hükümleri uygulanmayacaktır. Yani, her bir çekle ilgili olarak, lehtarını aynı kişi olsa bile, zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır. Karşılıksız çıkan her bir çekle ilgili olarak ayrı suçun oluştuğu kabul edilerek gerçek içtima hükümleri uygulanmak gerekir. Aynı durum, gerek koruma tedbiri olarak gerek güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bakımından da söz konusudur. Yani, karşılıksız çıkan her bir çekle ilgili olarak ilgililer hakkında gerek koruma tedbiri olarak gerek güvenlik tedbiri olarak ayrı ayrı çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilecektir.

3.2.4.7. SUÇUN YAPTIRIMI

Suçun yaptırımını 3167 sayılı Kanunun 16'ncı maddesinde; ‘.....çek bedeli tutarı kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Ancak verilecek para cezası seksenmilyar liradan fazla olamaz. Bu miktar, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun

⁶⁴⁴ GÜNGÖR ve KAYA, **a.g.e.**, s. 52

⁶⁴⁵ GÜNGÖR ve KAYA, **a.g.e.**, s. 52; ÖZSOY, **a.g.e.s.** 150

⁶⁴⁶ GÜNGÖR ve KAYA, **a.g.e.**, s. 52

⁶⁴⁷ GÜNGÖR ve KAYA, **a.g.e.**, s. 53

ek 2 nci maddesine göre her yıl artırılır. Bu suçtan mükerrirlere, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir' şeklinde düzenlenmiştir.

Çek keşide etme suçu şikâyete tâbi bir suçtur (Çek K. m. 16b/1). Şikâyette bulunabilecek kişiler; çeki ibraz edip karşılığını alamayan hamil, ödemede bulunarak çeki geri alan cirantalardan biri veya ödemede bulunan muhatap bankadır.⁶⁴⁸ Banka borçlunun carî hesabı gereği, hesabında para olmamasına karşın kredi vermiş ve çek için ödeme de bulunmuş ise, bankasında şikayet hakkı kabul edilmektedir.⁶⁴⁹ Bankanın çekin karşılığı bulunmasa bile yasal olarak belirlenmiş olan miktar keşideci hesabında bulunan bir para olarak kabul edilmez; aksi halde üçüncü kişilerin de bu paraya haciz koyması mümkün hale gelirdi.⁶⁵⁰ Bunun dışında muhatabın makbuz hükmünde sayılmayan bir ciro ile çekte yetkili hamil sıfatını kazandığı durumlarda da, karşılıksız kalan kısım için hamil sıfatıyla şikayette bulunabilir.⁶⁵¹

Şikayetle ilgi özel bir süre öngörülmediğinden, Türk Ceza Kanunu' nun 73'üncü maddesi uyarınca altı aylık süre uygulanacaktır. Şikayet hakkının doğumu ise eski kanunda düzenlenmiş olan çekin ibraz edildiği tarih ile değil, 3167 sayılı Kanun' nun 8' inci maddesinde düzenlenen düzeltme süresinin bitiminden itibaren başlayacaktır. Yani şikayete ilişkin hak düşümü süresi, çekte yazılı keşide tarihinine göre ibraz süresinin bitiminden itibaren başlayacak on günlük düzeltme hakkına ilişkin sürenin bitiminden itibaren başlayacaktır.⁶⁵² Çek hakkında ihtiyatî tedbir kararı veya ödeme yasağının olması durumuna; sürenin başlangıcı tedbir veya yasağın kalktığı tarihten itibaren olacaktır.⁶⁵³ Her çek yaprağı, aynı hukuki ilişkiden doğarsa bire, ayrı ayrı karşılıksız çek keşide etme suçu meydana gelir (ÇEK K. m. 16/son).

Karşılıksız çekte yaptırım, çek keşidecisinin çek bedeli tutarı kadar, adli para cezası ile cezalandırılmasıdır. Yani karşılıksız çek miktarı ne kadarsa bu tutar kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemiden kısmi ödeme ve yasal ödeme yapılması halinde de ödenen miktarın gözönüne alınmadan, çek üzerinde

⁶⁴⁸ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 320-321

⁶⁴⁹ Sabih Arkan ve Celal Göle, 'Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı', **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 12, S. 2-3 (Haziran 1984), s. 54

⁶⁵⁰ Ali Ertunç, 'Karşılıksız Çek Banka Ödeme Yükümlülüğünde Ödemeden Men, Temerrüt, Cezai Yaptırım', **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, S. 33 (Mayıs 2009), s. 61

⁶⁵¹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 321-322

⁶⁵² Kendigelen, **a.g.e.**, s. 322

⁶⁵³ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 323; Poroy ve Tekinalp; **a.g.e.**, s. 309

yazılan miktar kadar adli para cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir. Kısmen çekin karşılığının bulunması halinde, para cezası belirlenirken çek üzerinde yazılı bedel üzerinden mi adli para cezası belirlenecek, yoksa çekin ödenen kısmı göz önüne alarak mı belirleneceği tartışmalıdır. Bazı yazarlar yasanın yapılaş şekli gözönüne alındığında; çekin kısmi karşılığı bulunsa bile çek keşidecisinin çekte yazılı tutarın tamamı kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı şeklinde düzenlendiği görüşündedir.⁶⁵⁴ Bunun adalet ve hukuk siyasetine uygun olmadığını, kısmi karşılığı bulunan çekin çek bedelinden kısmi miktar tenzil edilerek geriye kalan çek bedelinden cezalandırılmasının daha doğru olduğu görüşü hakimdir.⁶⁵⁵

Adli para cezasının da ödenmemesi durumunda 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında ki Kanun' un 106/ 3 maddesi uyarınca, para cezasının ödenmeyen kısmına karşılık gelen gün miktarınca hapse çevrileceği düzenlenmiştir.⁶⁵⁶ Zaten çek miktarını karşılayamadığı için karşılıksız çek keşidesi suçunu işleyen bir kimsenin çek miktarı kadar adli para cezasını ödemesi çok zordur. Bu nedenle adli para cezasının ödeyememe durumunda hapse çevrileceğini içeren bu düzenleme karşısında 'ekonomik suça ekonomik ceza' ilkesinin uygulamada kullanılamayacağı kanaatindeyim. Doktrinde de hile ve dolandırıcılık gibi bir suç unsuru bulunmadıkça, çeklerin ödenmemesinin 'ekonomik suç' değil 'ekonomik dirence olacağı ve yaptırımının da faiz ve tazminat olacağı eleştirisini getirenler de mevcuttur.⁶⁵⁷

Para cezasının yanında mahkeme, suçun niteliğine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir süre için hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına karar verir. Bu ceza tedbir niteliğinde olup, re'sen verilmesi gereken bir cezadır.⁶⁵⁸ Ceza belirlenirken çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı ve sanığın önceki eylemleri dikkate alınmalıdır.⁶⁵⁹

3167 sayılı Kanununun 16'ncı maddesinde ise '*Bu suçtan mükerrirlere, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir*' denilerek mükerrirlere ilişkin düzenleme

⁶⁵⁴ Eriş, **a.g.e.**, 840

⁶⁵⁵ Eriş, **a.g.e.**, 840

⁶⁵⁶ Hüsnü Aldemir, 'Adli Para Cezası ve İnfazı', **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, S. 7 (Mart-2007),s. 81

⁶⁵⁷ Hayri Domaniç; 'Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır', **Legal Hukuk Dergisi**, S. 11 (Kasım-2003), s. 2739

⁶⁵⁸ Eriş, **a.g.e.**, 842

⁶⁵⁹ Eriş, **a.g.e.**, 842

yapılmıştır. Ancak tekerrür haline yönelik olarak öngörülen hapis cezasının ise uygulanma kabiliyeti pek yoktur.⁶⁶⁰ Nitekim kanunda "mükerrir" ibaresinden neyin kastedildiği açıkça belirtilmediğinden, hapis cezasının uygulanması bakımından ceza hukukundaki tekerrüre ilişkin hükümlere başvurulması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkacaktır.⁶⁶¹ Oysa TCK 58/I hükmü *‘Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez’* şeklinde düzenlendiğinden karşılıksız çek keşide etme suçunda tekerrürden bahsedebilmek için, öncelikle karşılıksız çek nedeniyle verilen para cezasına ilişkin kararın kesinlik kazanması şarttır.⁶⁶² Bu durumda ise ancak böyle bir kararın kesinleşmesinden sonra işlenen karşılıksız çek keşide etme suçları bakımından bir tekerrürden söz edilebilecektir.⁶⁶³ Para cezası ile birlikte belirli bir süre çek hesabı açtırmaktan da yasaklanacak olan keşidecinin, ilke olarak bu yasaklılık döneminde çekle işleyen bir hesap açtırması dahi mümkün değildir (Çek K. 13/II). Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için öngörülen süre, *‘tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı; beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adlî para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla uygulanmaz’* hükmü (TCK m. 58/2-b) ile 3167 sayılı kanunda düzenlenen bir ile beş yıl arasında bir süre arasında mahkemece üç yıldan az bir süre güvenlik tedbirine hükmedilse bile, bu sürenin dolmasından sonra da tekerrür hükümleri uygulanabilecektir.⁶⁶⁴ Tüm bu nedenlerle öngörülen hapis cezasına ilişkin hükmün uygulanma kabiliyeti hemen hemen hiç yoktur.⁶⁶⁵

Tekerrür halinde ancak ilk suça ilişkin kararın kesinleşmesi ve çek keşide etmeden yasaklanacağı için, bu yasaklılık döneminde çek hesabının açtırılması mümkün olmadığından bu hükmün uygulanma kabiliyeti yoktur.⁶⁶⁶ Ancak verilen para cezasının ödenmemesi halinde üç yıla kadar hapis cezası (CGTİK m. 106)

⁶⁶⁰ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶¹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶² Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶³ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶⁴ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶⁵ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 315

⁶⁶⁶ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 243

düzenlendiği için eski sistemden daha ağır sonuçlar doğurabilecek bir sistem benimsenmiştir.⁶⁶⁷

Karşılıksız çek keşide etme suçu şikayete tabi bir suçtur (Çek K. 16b/1). Bu nedenle soruşturma yapılabilmesi için öncelikle çeki ibraz ederek karşılıksızlığı tespit ettiren hamilin ya da müracaat hakkı kapsamında ödemede bulunarak çeki geri alan (ve ciro zincirinde gözüken) cirantalardan birinin veya akdi teminatı nedeniyle tam ödemede bulunan bankanın şikayette bulunması zorunludur (Çek K. m. 16-b).

Şikayet süresi özel bir düzenleme öngörülmediğinden, TCK' nun 73/1 maddesi uyarınca, altı aydır ve şikayet süresi çekin bankaya ibrazı tarihinde başlayacaktır. Ancak 3167 sayılı Kanununun 8'inci maddesi uyarınca, şikayet hakkının doğumu ve sürenin başlangıcı açısından, çekin ibraz edildiği tarihi değil, keşideciye tanınan düzeltme hakkına ilişkin sürenin dolması ile şikayet süresinin başlayacağı düzenlenmiştir.⁶⁶⁸ Dolayısıyla şikayete ilişkin bu hak düşümü süresi, çekin üzerinde yazılı bulunan keşide tarihine göre hesap edilecek ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren işleyecek on günlük düzeltme hakkına ilişkin sürenin de sonunda başlayacaktır.⁶⁶⁹ Bunun yanında çek hakkında bir ihtiyati tedbir kararı veya ödeme yasağının bulunması halinde, sürenin başlangıcı olarak, tedbir ya da yasağın kalktığı tarih esas alınacaktır.⁶⁷⁰ Ancak bu düzenleme hamilin karşılıksız çeki ilişkin hukuki yaptırımlara başvurmasına kesinlikle engel değildir.⁶⁷¹

3167 sayılı Kanununun 16-c maddesi; *'Aşağıda belirtilen koşulların yerine getirilmesi halinde ceza davası açılmaz:*

- a) 8 inci maddeye göre düzeltme hakkının kullanılması,
- b) 8 inci maddede belirtilen süre geçtikten sonra ve henüz dava açılmadan önce çek tutarı veya karşılıksız kalan kısmı ile çek tutarına veya karşılıksız kalan kısmına ait yüzde oniki tazminatın ve çekin ibrazından ödeme tarihine kadar geçen süre içinde 16a maddesine göre hesaplanacak gecikme faizinin ödenmesi.

⁶⁶⁷ Ülgen vd., **a.g.e.**, s. 243

⁶⁶⁸ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 322; Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 57

⁶⁶⁹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 322; Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 58

⁶⁷⁰ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 323; Güngör ve Kaya, **a.g.e.**, s. 57

⁶⁷¹ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 323

Dava açıldıktan sonra hüküm verilinceye kadar geçen süre içinde, çek tutarı veya karşılıksız kalan kısmı ile çek tutarına veya karşılıksız kalan kısmına ait yüzde onbeş tazminatın ve çekin ibrazından ödeme tarihine kadar geçen süre içinde 16a maddesine göre hesaplanacak gecikme faizinin ödenmesi halinde ceza davası düşer.

Hüküm verildikten sonra hüküm kesinleşinceye kadar geçen süre içinde, çek tutarı veya karşılıksız kalan kısmı ile çek tutarına veya karşılıksız kalan kısmına ait yüzde onsekiz tazminatın ve çekin ibrazından ödeme tarihine kadar geçen süre içinde 16a maddesine göre hesaplanacak gecikme faizinin ödenmesi halinde ceza davası düşer.

Hüküm kesinleştikten sonra çek tutarı veya karşılıksız kalan kısmı ile çek tutarına veya karşılıksız kalan kısmına ait yüzde yirmi tazminatın ve çekin ibrazından ödeme tarihine kadar geçen süre içinde 16a maddesine göre hesaplanacak gecikme faizinin ödenmesi halinde bütün cezai sonuçları ile birlikte hüküm ortadan kalkar.’ şeklinde düzenlenmiştir. Yani şikayet hakkının doğumundan, hükmün kesinlemesinden sonra bile açılan davanın tüm sonuçları ile ortadan kalkacağı düzenlenmiştir. Yapılacak olan bu ödemeler doğrudan hamile ya da hamile ödenmek üzere muhatap bankaya yapılabilir.

Hamilin şikayetten vazgeçme imkanı her zaman mevcuttur. Hükümün kesinleşmesinden sonra dahi şikayetinden vazgeçer ise, hüküm bütün cezai sonuçları ile ortadan kalkar (Çek K. m. 16-b/3).

3167 sayılı Kanun’un 16-a maddesi uyarınca, çekin karşılıksız kısmı için uygulanacak faizin ibraz tarihinden itibaren ticari işlerde uygulanacak temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacağı düzenlenmiştir.

3167 sayılı Kanun’un 16-b maddesine göre; yetkili mahkeme çekin ibraz edildiği yer veya şikayetçinin yerleşim yeridir. Görevli mahkeme ise Asliye Ceza Mahkemeleridir.

Tasarıda 5237 sayılı Kanuna uygun olarak düzeltme hakkı terimi yerine etkin pişmanlık terimi kullanılmıştır. Tasarının etkin pişmanlık ve yasak kararlarının kaldırılması başlıklı 8’inci maddesi , ‘*Karşılıksız kalan çek bedelini, düzenleme tarihine nazaran yasal süresindeki ibraz tarihinden itibaren işleyecek 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna göre ticarî*

işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında, kamu davası açılmaz, açılmış olan kamu davası düşer, mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar. Bu sonuçlar, şikâyetten vazgeçme hâlinde de doğar.

Etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanılması hâlinde, kişi hakkında koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının, 7 nci maddenin sekizinci fıkrası hükümlerine göre kaldırılmasına karar verilir. Hüküm kesinleştikten sonra etkin pişmanlık gösterilmesi hâlinde, hükmü veren mahkeme tarafından, talep üzerine, cezanın veya güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılmasına karar verilir. Bu karar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına derhal bildirilir ve 7 nci maddedeki usullere göre ilân olunur.

Kişinin, mahkum olduğu adli para cezası tamamen infaz edildikten veya bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren üç yıl ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra başvurması hâlinde, hükmü veren mahkeme tarafından hakkındaki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı kaldırılır. Bu karar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 7 nci maddenin yedinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.’ şeklinde düzenlenmiştir.

Birinci fıkra hükmüne göre, etkin pişmanlıktan söz edebilmek için, karşılıksız kalan çek bedelinin, faizi ile birlikte tamamen ödenmiş olması gerekir. Burada söz konusu olan faiz, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak olan faizdir. Bu faiz, düzenleme tarihine nazaran yasal süresindeki ibraz tarihinden itibaren işleyecek şekilde hesaplanır. Etkin pişmanlık gösterilmesi hâlinde, kişi hakkında, kamu davası açılmaz, açılmış olan kamu davası düşer, mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar. Etkin pişmanlık, koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağını da ortadan kaldırılmasına sebep olacaktır. Ancak, bunun için, ikinci fıkrada 7 nci maddenin sekizinci fıkrasındaki hükümlere yapılan yollama gereğince, etkin pişmanlık dolayısıyla soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının önce kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermesi ve bu kararın kesinleşmesi gerekir. Ayrıca, Cumhuriyet savcısının, koruma tedbiri olarak verilen çek

düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının, 7 nci maddenin sekizinci fıkrasına göre kaldırılmasına karar vermesi gerekmektedir. Cumhuriyet savcısının bu kararı, 7 nci maddenin yedinci fıkrasındaki usule göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir ve ilân olunur. Kovuşturma evresinde etkin pişmanlık gösterilmesi hâlinde, mahkeme kamu davasının düşmesine hükmeder. Mahkeme, kamu davasının düşmesine hükmettikten sonra ayrıca, koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının, 7 nci maddenin sekizinci fıkrasına göre kaldırılmasına karar vermesi gerekmektedir. Mahkemenin bu kararı da, 7 nci maddenin yedinci fıkrasındaki usule göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir ve ilân olunur. Hüküm kesinleştikten sonra etkin pişmanlık gösterilmesi, sadece cezayı değil, cezanın yanı sıra hükmolunan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağını da ortadan kaldıracaktır. Ancak bunun için, hükmü veren mahkeme tarafından, talep üzerine, cezanın veya güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılmasına karar verilecektir. Bu karar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına derhal bildirilecek ve 7 nci maddedeki usullere göre ilân olunacaktır.⁶⁷²

Bu hükümle amaçlanan, çekin karşılıksız çıkması dolayısıyla ibraz eden hamilin mağduriyetinin bir an önce giderilmesini sağlamaktır. Bu nedenle, burada kabul edilen etkin pişmanlık hükmü ile ilgili olarak zaman bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Buna göre, kişi, 7 nci maddenin birinci fıkrası hükmüne istinaden cezaya mahkum olduktan sonra da, cezayı kaldıran bir şahsî sebep olarak etkin pişmanlıktan yararlanabilecektir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 73 üncü maddesinin dördüncü fıkrası çerçevesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, kanunda aksi yazılı olmadıkça, ancak hüküm kesinleşinceye kadar şikâyetten vazgeçilebilir. Bu kuralın bir istisnasını, tasarının 7 nci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan karşılıksız çek keşide etme suçu oluşturmaktadır. Şikâyetten vazgeçme hâlinde de, mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkacağına göre, söz konusu suçtan dolayı verilmiş olan hüküm kesinleştikten sonra da şikâyetten vazgeçmek mümkün olabilecektir. Ayrıca 5352 sayılı Adlî Sicil Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi hükmü gereğince, gerek şikâyetten vazgeçme gerek etkin pişmanlık dolayısıyla verilen kararlar adlî sicile kaydedileceklerdir.⁶⁷³

⁶⁷² Bknz. Çek Kanunu Tasarısı madde gerekçeleri

⁶⁷³ Bknz. Çek Kanunu Tasarısı madde gerekçeleri

Üçüncü fıkrada, güvenlik tedbiri olarak hükmolunan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının ne kadar süreyle geçerli olacağına ve kaldırılması usulüne dair düzenleme yapılmıştır. Buna göre; kişinin, mahkum olduğu adli para cezası tamamen infaz edildikten veya bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren üç yıl ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra başvurması hâlinde, hükmü veren mahkeme tarafından hakkındaki çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı kaldırılır. Bu karar da, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 7 nci maddenin yedinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.⁶⁷⁴

Tasarının 7'nci maddesinde karşılıksız çek keşide etme suçunu işleyenlere yüz günden binbeşyüz güne kadar adli para cezasına ve hükmedilecek adli para cezasının da çek üzerinde yazılı miktardan az olamayacağı düzenlenmiştir. Mahkeme ayrıca, güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedecektir. Suç, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bir suçtur. Bu nedenle, şikâyet üzerine soruşturma başlatıldıktan sonra, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, sulh ceza hakimi tarafından özel bir koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilebilir. Daha önce soruşturma evresinde sulh ceza hakimi veya kovuşturma evresinde mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş ise; mahkeme adli para cezasının yanı sıra, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının güvenlik tedbiri olarak devamına hükmedecektir. Tasarıda tekerrür hali yürürlükteki kanundan farklı olarak düzenlenmemiştir. Suçtan dolayı yetkili ve görevli mahkeme, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya düzenleyicinin yerleşim yerinin bulunduğu yer sulh ceza mahkemesidir.

⁶⁷⁴ Bknz. Çek Kanunu Tasarısı madde gerekçeleri

SONUÇ

Kambiyo senetleri kıymetli evrakın bir türü olup, Türk Ticaret Kanunu' nun da düzenlenmiş; poliçe, bono ve çekten oluşmaktadır. Çekin kambiyo senedi olup olmadığı hususunda doktrinde tartışmalar mevcut olsada gerek benim de katıldığım çoğunluk görüşün kabul ettiği gibi, gerekse TTK'nun da kambiyo senetleri başlığında çekin de düzenlenmesi nedeniyle, çekinde kambiyo senedi olduğu kabul edilmelidir. Sıkı şekil şartlarına bağlı olan kambiyo senetleri, zorunlu şekil şartlarının bulunmaması halinde kambiyo senedi olma niteliklerini yitirirler. İlk defa ne zaman kullanıldıkları tartışmalı olan kambiyo senetleri, ticari hayatın gelişimi ile birlikte güvenlikte oluşan sakıncaları gidermek için yapılmış olan çeşitli sözleşmeler, kambiyo senetlerinin temellerini oluşturmaktadır. Zaman içinde ticaretin ihtiyaçlarına ayak uydurarak bugünkü halini alan kambiyo senetlerini, kanun koyucu özel düzenlemeye tabi tutarak ticari hayatta kullanımlarının yaygınlaştırılmasını ve kambiyo senetlerine duyulan güvenin artmasını amaçlamıştır. Kambiyo senetleri ödeme vasıtası, teminat vasıtası ve kredi vasıtası olarak kullanılabilir. Fiil ehliyetiyetine sahip kişilerin hak elde edebilecekleri ve borç altına girebilecekleri düzenlendiğinden; reşit olan, kısıtlı olmayan ve temyiz kudretine sahip olan kimseler kambiyo senedi düzenleyebilirler. Kambiyo senetlerinde imzası bulunana kişiler borç altına girdiklerinden, bu senetler için borçlanma ehliyeti söz konusu olmaktadır. Ehliyetin senedin verildiği anda bulunması gerekmektedir. Kanun koyucunun kambiyo senetlerini ayrıca düzenleyip, ceza kanununda yada özel kanunlarda bu tip senetler ile işlenebilecek suçları yaptırıma bağlamasının nedeni; bu senetlere duyulan güvenin artması yani kamu güvenliğinin sağlanması ve bireysel mal varlığının korunması amaçlanmıştır.

Uygulamada çok kullanılmayan poliçe, TTK'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bono ise uygulamada çok sık kullanıldığı halde kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmemiş, poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır. Böylece gereksiz tekrardan kaçınılmıştır. Poliçe bono ve çek sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır. Bu şekil şartları TTK'nda belirtilmiştir. Çek için TTK'nda düzenlenen şekil şartları dışında ayrıca vergi kimlik numarasında bulunması zorunlu kılınmıştır. Zorunlu unsurların yanında ihtiyari unsurlarda kambiyo senetlerinde bulunabilir. Kanunda düzenlenen ve

kanunda düzenlenmeyen diye bu unsurları ayırabiliriz. Zorunlu olan unsurların bulunmaması halinde kambiyo senetleri hükmünde olmayıp, şartları oluşuyorsa adi senet hükmünde olurlar. Kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına bağlanmasının nedeni ise, bu tip senetleri güvence altına alarak bu tip senetlerin kullanımının artmasını sağlamaktır.

Yapmış olduğum çalışmamda kambiyo senetleri ile işlenebilecek suçları inceledim. Dolandırıcılık ve resmi evrakta sahtecilik suçları, şartları var ise tüm kambiyo senedi türleri ile işlenebilmektedir. Bunun dışında 3167 sayılı Kanun' da düzenlenen suçlarda mevcuttur.

Resmi evrakta sahtecilik suçları Roma Hukukundan beri düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmıştır. Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Güvenine Karşı Suçlar başlığında düzenlenen bu suç için resmi belgenin sahte olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Kanun koyucu resmi belgeyi hükmünde olan belgeleri sayarken kambiyo senetlerindeki sahtecilik suçunu da kamuda kambiyo senetlerine duyulan güvenin artması sağlamıştır. Resmi belgede sahtecilik suçunun düzenlenmesindeki amaç kamu güvenliğinin sağlanmasıdır. Herkes tarafından işlenebilen bu suçun mağduru ise, kamudur. Kanunda seçimlik hareketli olarak düzenlenen bu suç için, bu hareketlerden birinin yapılması ile suç oluşacaktır.

Dolandırıcılık suçu da bilinen en eski suçlardan olup, günümüz ceza kanunlarında, bireylerin güven içinde birlikte yaşamaları amaçlanarak düzenlenmiştir. maddi değer taşıyan herşeyin suçun konusunu oluşturduğu bu suç tipinde bireylerin malvarlığının korunması amaçlanmıştır. Özgü bir suç olmayan dolandırıcılık suçunda herkes fail olabilir. Yararı failin elde etmiş olmasının bir önemi yoktur, bir başkasıda failin eyleminden yarar elde eder ise suç oluşacaktır. Aldatılan kişi ile malvarlığı zarara uğrayan kişinin aynı olması ya da zarar uğrayan malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunabilmesi gerekmektedir. Malvarlığı zarara uğrayan kişi suçun mağdurudur. Dolandırıcılık suçunun oluşması için, hileli davranışlarla mağduru aldatıp, kendisine yada bir başkasına yarar sağlanması gerekmektedir. Kastla işlenebilen bu suça teşebbüs mümkündür.

Çeklerin ticari hayatta çok sık kullanılmaları nedeniyle 3167 sayılı Kanun düzenlenerek, çekle ilgili suçlar yaptırma bağlanmışlardır. Bunlar; ihtara rağmen çek defterini geri vermemek, çekle işleyecek hesap açma yasağına aykırılık, yetkili olmadığı halde çek defteri basmak ya da bastırmak ve karşılıksız çek keşide etme suçlarıdır. En sık karşılaşılan suç ise karşılıksız çek keşide etme suçudur. 3167 sayılı kanunda bu suçun müeyyidesi olarak hapis cezası düzenlenmiş idi. Bu suçun hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılması caydırıcı olmamış, aksine karşılıksız çek miktarı artmıştır. Anayasa ile uyumlu hale getirebilmek ve ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi doğrultusunda 4814 sayılı kanunla bir değişiklik yapılmış ve bu suçun yaptırımı olarak ağır para cezası düzenlenmiştir. Yeni Ceza Kanununda para cezaları arasında ki ayırım kalktığından bunu adli para cezası olarak değerlendirmeliyiz. Düzenlenen bu cezanın uygulama kabiliyetinin ne olduğu tartışmalıdır. Kişi, karşılıksız çıkan her çek yaprağı için çek miktarından az olmamak kaydıyla adli para cezasına çarptırılacaktır. Çek bedelini ödeyemeyen ve bu nedenle karşılığını bankada bulunduramayan kişinin, verilecek adli para cezasında ödeyemeyeceği istisnaları olasıdır. Ödenmeyen adli para cezasının hapis cezasına çevrileceği düzenlendiğinden ekonomik suça ekonomik ceza ilkesinin amacına ulaşacağını düşünmüyorum. Adli para cezasının yanında kişiye çek hesabı açma yasağıda verilecektir. Bu nedenle kişi belli bir süre çek hesabı bir yıl ile beş yıl arasında çek hesabı açamayacaktır. Ancak kanunda mükerrirlere hapis cezasında öngörülmüştür. Bu hükmün hem ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi ile hemde Türk Ceza Kanunu ile bağdaşmadığı görüşündeyim. Tekerrür olması için, kişinin adli para cezası ile mahkum olması ve belli süre içinde yine suç işlenmesi gerekmektedir. Kanunda il suçun cezası adli para cezası ise üç yıl içinde tekrar suç işlemesi gerekmektedir. Karşılıksız çek keşide etme suçundan kişiye üç yıldan fazla bir süre çek hesabı açma yasağı verilmesi halinde bu hükmün uygulanabilirlik kabiliyetinin bulunmadığı görüşündeyim.

Uygulamada da ekonomik krizin de etkisiyle çok sık karşılıksız çek keşide etme suçuna rastlanmaktadır. Kişiler güvenerek ya da piyasa koşulları nedeniyle çek almakta ve bu çekler karşılıksız çıkınca iflas etme noktasına bile gelmektedirler. Kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak, Ceza Kanunu ile uyumlu hale getirebilmek, çekin ödeme aracı olduğunu belirleyici hükümlere yer verebilmek için yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Tasarı aşamasında olan bu düzenlemede bir çok yenilik bulunmaktadır.

Öncelikle tacir olan ve tacir olmayan kişilerin düzenledikleri çekler arasında bir ayrıma gidilmiş ve tacir kişinin ekonomik faaliyet alanı ile ilgili olarak sadece tacirlere özgü çek tanzim edebileceği düzenlenmiştir. Böylece kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bunun dışında hamiline düzenlenecek çekler için çek defterleri açıkça ayırt edilecek şekilde bastırılır. Hamiline düzenlenecek çekler için bu çek defteri kullanılacağından kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması amaçlanmıştır.

Çekin karşılıksız çıkması halinde adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Tekerrür hali tasarıda düzenlenmemiştir. Yürürlükteki kanundan farklı olarak bu suçun oluşması için objektif sorumluluğa dayalı bir suç değil, en azından taksire dayalı kusurluluğu gerektiren bir suç olarak düzenlenmiştir. Getirilen bu gibi yeniliklerin piyasada gün be gün artmakta olan bu suç miktarına bir sınırlama getirmeyeceği kanaatindeyim.

KAYNAKLAR

ALDEMİR, Hüsnü. ‘Adlî Para Cezası ve İnfazı’. **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**. S.

(Mart-2007)

ARKAN, Sabih/ GÖLE, Celal. ‘Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı’. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C. 12. S. 2-3 (Haziran 1984)

ARTUK, Mehmet Emin/ GÖKÇEN, Ahmet/ YENİDÜNYA, A. Caner. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**. Ankara: Turhan Kitabevi. 7. b.. 2006

ASLAN, İsmail Yılmaz/ ŞENYÜZ, Doğan/ ERGÜN, Mevci. **İşletme Hukuku**, Bursa: Ekin Kitapevi. 2005

ÇETİN, Erol/ MALKOÇ, İsmail, **Uygulamada Sahtekârlık Suçları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 1995

DOMANIÇ, Hayri. ‘Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır’. **Legal Hukuk Dergisi**. S. 11 (Kasım-2003)

DOMANIÇ, Hayri. **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**. İstanbul: Temel Yayınları. C.4..1990

EKİNCİ, Mustafa/ ESEN, Sinan. **Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2005

ERİŞ, Gönen. **Uygulamalı Çek Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. b.5..2004

ERTUNÇ, Ali. ‘Karşılıksız Çek Banka Ödeme Yükümlülüğünde Ödemedenden Men, Temerrüt, Cezai Yaptırım’. **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**. S. 33 (Mayıs 2009)

GÖLE, Celal. ‘Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği’. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C.14. S. 3 (Haziran 1988)

GÜNDEL, Ahmet. **765 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunlarındaki Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçları**. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. 1. B.. 2005

GÜNGÖR, Şener/ KAYA, Mustafa. **4814 Sayılı Kanunla Değişik Çek Suçları**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2. b.. 2004

İMREGÜN, Oğuz. **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**. İstanbul: Filiz Kitapevi. 12. B. 2001

KAÇAK, Nazif. **Tüm Yönleriyle Bono Police Çek**. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. 4. b.. 2008

KENDİGELEN, Abuzer. **Çek Hukuku**. İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ.. b. 3.. 2006

KINACIOĞLU, Naci. **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara.: Nobel Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ.. 1999

KUMBASAR, Enver. ‘Karşılıksız Çek Suç ve Ceza Yönünden Bir Değerlendirme’, **İstanbul Barosu Dergisi**. C.82. S. 4 (Temmuz- Ağustos 2008)

MERAN, Necati. **Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik, Malvarlığı, Bilişim Suçları ile Ekonomik ve Ticaret Alanında Suçlar**. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş.. 1. b.. 2005

NUHOĞLU, Ayşe. ‘4814 Sayılı Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’. **Aydın Aybay’ a Armağan**. İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayım

Dağıtım. 2004

ÖZDEMİR, Hatice. ‘Kambiyo Taahhütlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk’. **Nihal Uluocak’ a Armağan**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 1999

ÖZSOY, Nevzat. ‘Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu (4814 Sayılı Yasanın Uygulama Açısından Değerlendirilmesi’). **Adalet Dergisi**. S. 15 (Nisan 2003)

ÖZTAN, Fırat. **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2005

PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer. **Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlar**. Ankara: Kartal Basım Yayın Dağ. İç ve Dış Tic. LTD. ŞTİ.. 1. b.. 2006

PARLAR, Ali/ PARLAR, Aynur. **Çek Bnkacılık ve Döviz Suçları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2003

POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal. **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**. İstanbul: Arıkan Yayınevi. 2006

PULAŞLI, Hasan. **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: Adalet Yayınevi. 8. Bası. 2007

SELÇUK, Sami. ‘Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunun Oluşturur’. **Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı**. C. 2. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.. 2001

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, R. Murat. **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**.(2) Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş. 4. b.. 2006

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, R. Murat. **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku** (1) Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş 5. B., 2007, s.

TÜMERKAN, Somay. 'Ceza Hukuku Uygulamasının Büyük Sorunu: Karşılıksız Çek'. **Sahir Erman' a Armağan**. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım. 1999

TÜMERKAN, Somay. **Dolandırıcılık Suçu**. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları. 1987

ÜLGEN,Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ Kaya, Arslan. **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2005

YENİDÜNYA, Ahmet Caner. **Açıklmalı Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu**..İstanbul: Legal Yayıncılık. 1. b..2003

YILMAZ, Zekeriya/ ERGÜN, İsmail. **Yeni Türk Ceza Kanununda Dolandırıcılık Suçları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2005

www.ceza-bb.adalet.gov.tr

www.kazanci.com

<http://www.tdksozluk.com>

)

